

Nuorten aikuisten velkaantuneisuus - Covid-19- pandemian vaikutus

Emilia Nieminen

2022 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Nuorten aikuisten velkaantuneisuus - Covid-19-pandemian vaikutus

Emilia Nieminen
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Maaliskuu 2022

Emilia Nieminen

Nuorten aikuisten velkaantuneisuus - Covid-19-pandemian vaikutus

Vuosi

2022

Sivumäärä 83

Opinnäytetyössä tarkastellaan nuorten aikuisten velkaantuneisuutta sekä Covid-19-pandemian vaikutusta. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Tilastokeskus. Tutkimuskysymykset liittyivät velkaantumisen syihin ja etenemiseen, nuorten aikuisten näkemyksiin velkaantumisesta ja Covid-19-pandemian vaikutuksesta, sekä opiskelijoiden tietoon velkaantumisesta. Tarkoituksena oli selvittää, millä tavoin velkaantuneisuus on kehittynyt sekä minkälainen vaikutus Covid-19-pandemialla on ollut. Tavoitteena oli tutkia nuorten aikuisten velkaantuneisuutta sekä selvittää 18-34-vuotiaiden ammattikorkeakouluopiskelijoiden tietoa velkaantumisesta. Toimeksiantajan tavoite oli selvittää opiskelijoiden suhtautumista velkaan. Opinnäytetyön tuloksista kirjoitettiin Tilastokeskuksen Tieto & Trendit -verkkójulkaisuun artikkeli. Opinnäytetyöstä hyötyivät myös koulutusalan toimijat, sillä tutkimuksen myötä saavutettiin tietoa opiskelijoiden näkemyksistä talousopetukseen liittyen.

Tietoperusta koostuu tilastoista, tutkimuksista, aiheeseen liittyvistä laeista sekä kirjallisuudesta. Opinnäytetyössä toteutettiin kvantitatiivinen tutkimus anonyyminä verkkokyselynä kuuden eri ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Kyselyyn saapui 18-34-vuotiailta opiskelijoilta yhteensä 1512 vastausta. Tuloksia tarkasteltiin tilastollisen analyysin valossa.

Tuloksista ilmeni, ettei Covid-19-pandemia ollut vaikuttanut enemmistön talouteen. Velka oli vastaajilla yleistä: lähes 84 prosentilla oli jotain lainaa tai velkaa. Velkaantumisen mahdollisista seuraamuksista tiedettiin vastaajien keskuudessa hyvin. Vastaajista enemmistö kuitenkin koki, ettei talouteen liittyvää opetusta ole ammattikorkeakouluopinnoissa riittävästi. Kehittämisehdotuksena todettiin, että talousopetusta tulisi ammattikorkeakouluissa lisätä esimerkiksi tekemällä yhteistyötä eri ammattikorkeakoulujen, Ulosottolaitoksen tai muiden sidosryhmien kanssa.

Asiasanat: velkaantuneisuus, velat, lainat, velkaongelmat, Covid-19-pandemia

Emilia Nieminen

Indebtedness of young adults - the effect of the Covid-19 pandemic

Year 2022 Pages 83

The indebtedness of young adults and the effect of the Covid-19 pandemic are examined in this thesis. The study was commissioned by Statistics Finland. The research questions were related to the reasons and the progression of indebtedness, young adults' views on indebtedness and the effects of the Covid-19 pandemic, as well as students' knowledge of indebtedness. The purpose of the thesis was to examine how indebtedness has progressed and what effect the Covid-19 pandemic has had. The goal was to investigate the indebtedness of young adults and to find out what kind of information 18-34-year-old university students have about indebtedness. The mandators' goal was to find out how students view debt. An article was written about the results of the thesis to Statistics Finland's web publication. The vocational education sector also benefitted from this thesis, as knowledge about the students' views on economic teaching was achieved.

The theoretical knowledge base consists of statistics, research, related laws and literature. The study was performed as quantitative research by an anonymous web survey in which students from six different universities of applied sciences participated. The survey received 1512 answers from 18-34-year-old students. The results were examined by statistical analysis.

The pandemic had not affected the economic situation of most of the respondents. Debt was common amongst respondents: nearly 84 percent had some debt or loan. The possible consequences of debt were well known amongst respondents. However, the majority of the respondents felt that there was not enough financial education at universities of applied sciences. As a development suggestion, it was stated that the amount of financial education should be increased for example by collaborating with different universities of applied sciences, the National Enforcement Authority of Finland, or other stakeholders.

Keywords: indebtedness, debts, loans, debt problems, Covid-19 pandemic

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Velkaantumiseen liittyvä lainsäädäntö.....	7
2.1	Kuluttajansuojalaki	7
2.2	Luottotietolaki.....	8
2.3	Korkolaki	9
2.4	Laki velan vanhentumisesta	10
2.5	Laki talous- ja velkaneuvonnasta	11
2.6	Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä	12
2.7	Perintää ja ulosottoa säätelevät lait	13
3	Velkaantuminen	15
3.1	Velkaantuminen Suomessa.....	15
3.2	Ylivelkaantuminen	20
4	Velan syntyminen.....	22
4.1	Lainat	22
4.2	Kulutusluotot ja muut luottotyypit	24
5	Velkaantumisen seuraukset	25
5.1	Maksuhäiriö	27
5.2	Perintä	30
5.3	Ulosotto	33
6	Apu velkaantumiseen.....	36
6.1	Talous- ja velkaneuvontaa tarjoavat tahot.....	36
6.2	Velkajärjestely	37
7	Tutkimus.....	39
7.1	Tarkoitus ja tavoite.....	39
7.2	Tutkimusmenetelmä	40
7.3	Sähköinen kyselylomake.....	40
7.4	Tilastollinen analyysi	41
7.5	Tutkimuksen tulokset.....	42
8	Johtopäätökset ja pohdinta.....	59
	Lähteet.....	67
	Kuviot	75
	Taulukot	75
	Liitteet	77

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on käsitellä nuorten aikuisten velkaantuneisuutta Suomessa sekä tutkia Covid-19-pandemian vaikutusta nuorten aikuisten velkaantuneisuuteen. Covid-19-virus lähti leviämään Kiinan Wuhanista vuoden 2019 joulukuussa. Virus aiheutti maailmanlaajuisen pandemian.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Tilastokeskus. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten 18-34-vuotiaiden nuorten aikuisten velkaantuneisuus on kehittynyt vuodesta 2011 nykyhetkeen sekä tarkastella, millä tavoin Covid-19-pandemia on vaikuttanut nuorten aikuisten talouteen. Tarkoituksena on analysoida aineistoa sekä verrata tutkimuksen tuloksia tilastoihin sekä aiempiin tutkimuksiin. Opinnäytetyössä perehdytään tarkastelemaan velkaantuneisuuden kehitystä erityisesti tammikuusta 2020 nykyhetkeen, jotta saadaan kokonaisvaltainen kuva Covid-19-pandemian vaikutuksista.

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia kattavasti ja monipuolisesti nuorten aikuisten velkaantuneisuutta Suomessa sekä selvittää, onko 18-34-vuotiailla ammattikorkeakouluopiskelijoilla tietoa velkaantumisesta ja sen mahdollisista seurauksista. Tilastokeskuksen tavoite opinnäytetyölle on selvittää ammattikorkeakouluopiskelijoiden ajatuksia velkaantumisesta sekä suhtautumista velkaan. Opinnäytetyöstä hyötyvät erityisesti koulutusalan toimijat, sillä opinnäytetyön myötä saavutetaan tietoa opiskelijoiden näkemyksistä velkaantumiseen liittyen. Tutkimuksen tulosten perusteella pohditaan, tulisiko aihetta käsitellä osana pakollisia opintoja. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- Minkälaiset tekijät ovat velkaantumisen taustalla ja millä tavoin velkaantuminen etenee?
- Minkälaisia näkemyksiä nuorilla aikuisilla on velkaantumisesta sekä Covid-19-pandemian vaikutuksesta talouden hallintaan?
- Onko opiskelijoilla riittävästi tietoa velkaantumisesta?

Tutkimuskysymyksiin haetaan vastausta sekä teoria- että tutkimusosiossa käsiteltävien aiheiden myötä. Teoriaosuudessa perehdytään velkaantumiseen liittyvään lainsäädäntöön, velkaantuneisuuden kehitykseen sekä velkaantumisen seurauksiin. Tutkimusosiossa toteutetaan anonyymi verkkokysely ammattikorkeakouluopiskelijoille, jossa tutkitaan opiskelijoiden velkaantuneisuutta, tietoa velkaantumisesta sekä koronapandemian vaikutusta opiskelijoiden talouden hallintaan. Johtopäätöksissä tuloksia verrataan vastaavien aiempien tutkimusten tuloksiin ja tilastoihin sekä pohditaan mahdollisia kehittämistoimenpiteitä ja jatkokysymyksiä.

2 Velkaantumiseen liittyvä lainsäädäntö

Velkaantumiseen liittyy useita sekä velallisen että velkojan kannalta oleellisia lakeja. Velkaantumiseen liittyvä lainsäädäntö toimii viitekehyksenä opinnäytetyössä tarkasteltaville käsitteille. Aiheeseen liittyvistä laeista on pyritty tarkastelemaan erityisesti velallisen kannalta merkittävimpiä pykäläiä.

Lainsäädäntöä tarkastellaan tiiviisti perehtymällä ensin kuluttajansuojaa, luottotietoa, viivästyskorkoa ja velan vanhentumista käsitteleviin lakeihin, jonka jälkeen pohditaan lakeja velkaantumisen ratkomisen näkökulmasta perehtymällä lakeihin talous- ja velkaneuvonnasta sekä yksityishenkilön velkajärjestelystä. Lopulta käsitellään perintää ja ulosottoa sääteleviä lakeja.

2.1 Kuluttajansuojalaki

Kuluttajansuojalaki (38/1978) säätelee 1 luvun 1 §:n mukaan elinkeinonharjoittajilta kuluttajille suunnattujen kulutushyödykkeiden tarjontaa, myyntiä ja muuta markkinointia. Kuluttajansuojalakia sovelletaan myös elinkeinonharjoittajan välittäessä kuluttajille hyödykkeitä. (Kuluttajansuojalaki 38/1978.)

Kuluttajansuojalain 7 luvussa käsitellään kuluttajaluottoja. Kuluttajaluotto viittaa lain 7 luvun 1 §:n mukaan luottoon, jonka luotonantaja sopimuksen mukaisesti myöntää tai sopimuksella lupaa myöntävänsä kuluttajalle lainan, maksunlykkäyksen tai muun taloudellisen järjestelyn muodossa. Kuluttajansuojalain 7 luvun 1 §:n mukaisesti säännöksiä sovelletaan myös vuokrasopimuksien sekä muiden sellaisten sopimusten tapauksessa, jossa tavara luovutetaan kuluttajalle ja jossa sopimuksen ehtojen mukaisesti tavarán käteishinta sekä luottokustannukset suoritetaan vuokrakaudella. Lakia sovelletaan myös sopimuksiin, joiden ehtojen mukaan kuluttaja voi sopimuksen päättyessä tulla tavarán omistajaksi. (Kuluttajansuojalaki 38/1978.)

Hyvä luotonantotapa säätelee luotonantajien toimintaa. Luotonantaja on velvoitettu menettelemään vastuullisesti luotonannossa kuluttajansuojalain 7 luvun 13 §:n mukaan. Luottoa ei saa markkinoida niin, että markkinointi heikentää kuluttajan harkintakykyä luoton ottamisessa. Luotonmyöntöä ei saa käyttää pääasiallisena markkinointikeinona muita kulutushyödykkeitä markkinoidessa, eikä luottoon liittyvää markkinointia, myöntöä tai muuta luottosuhteen liittyvää asiointia saa toteuttaa lisämaksullisen tekstiviestipalvelun tai muun vastaavan viestipalvelun kautta. Luotonmyöntäjän tulee lisäksi tiedottaa kuluttajalle riittävät sekä selkeät selvitykset ennen luottosopimuksen solmimista siitä, soveltuuko luotto sekä mahdolliset lisäpalvelut kuluttajalle tämän tarpeisiin ja kuluttajan taloudelliseen tilanteeseen nähden. Lisäksi on tiedotettava kuluttajaa siitä, voiko lisäpalvelua koskevaa sopimusta irtisanoa erikseen ja irtisanomisesta aiheutuvat seuraamukset kuluttajalle. Luotonantajan tulee antaa maksuviivästyksien tapahtuessa kuluttajalle tietoa ja neuvoja maksuvaikeuksien synnyn tai

syvenemisen estämiseen, jonka lisäksi luotonantajan tulee suhtautua maksujärjestelyihin vastuullisesti. (Kuluttajansuojalaki 38/1978.)

Luotonantaja on 7 luvun 14 §:n mukaan velvollinen arvioimaan kuluttajan luottokelpoisuuden kuluttajan tulojen ja muiden taloudellisten olosuhteiden tietojen perusteella. Lain 7 luvun 16 a §:n mukaan luotto voidaan myöntää kuluttajalle vain, jos luottokelpoisuuden arviointi on osoittanut, että luottosopimuksen myötä syntyvät ”velvoitteet todennäköisesti täytetään luottosopimuksessa edellytetyllä tavalla”. Kuluttajaluottosopimus tulee tehdä 7 luvun 17 §:n mukaan kirjallisesti. Kuluttajalle on annettava kappale sopimuksesta. (Kuluttajansuojalaki 38/1978.)

Peruuttamisoikeudesta säädetään kuluttajansuojalain 7 luvun 20 §:ssä. Kuluttaja on oikeutettu kuluttajaluottosopimuksen peruuttamiseen 14 päivän kuluessa sopimuksen sitomisesta tai myöhemmästä ajankohdasta, kun ”kuluttaja on saanut lain 17 tai 45 §:n mukaiset tiedot sisältävän kappaleen luottosopimuksesta kirjallisesti tai sähköisesti” ilmoittamalla peruutuksesta luotonantajalle pysyvällä tavalla. Luottoa koskeva sopimus voidaan 7 luvun 30 §:n mukaisesti irtisanoa kuluttajan toimesta koska vain sopimussuhteen aikana, ellei ole erikseen sovittu irtisanomisajasta. (Kuluttajansuojalaki 38/1978.)

2.2 Luottotietolaki

Luottotietolaki (527/2007) säätelee 1 luvun 1 §:n mukaan luottotietojen keräämistä, tuottamista, tallentamista, luovuttamista, käyttöä ja muuta käsittelyä. Lain tarkoitus on 1 luvun 2 §:n mukaan varmistaa luotettavien luottotietojen saatavuus, luottotietojen käsittelyssä yksityisyyden suojan turvaaminen, ”luonnollisten henkilöiden ja yritysten oikeus tulla arvioiduiksi oikeiden ja asianmukaisten tietojen perusteella” sekä hyvän luottotavan edistäminen. (Luottotietolaki 527/2007.)

Lain 1 luvun 3 §:n mukaisesti luottotiedoilla viitataan tietoihin, jotka käsittävät luonnollisen henkilön taikka yrityksen maksukyvyyn tai maksuhalukkuuden, tai tietoihin, jotka muulla tavoin kuvaavat kykyä vastata sitoumuksista. Luottotietoja käytetään luoton myöntämiseen sekä luoton valvontaan. Rekisteröidyllä viitataan laissa henkilöön tai yritykseen, jota luottotieto koskee. Luottotietorekisterillä viitataan rekisteriin, jonne luottotietotoimintaa harjoittava tallentaa luottotiedot edelleen luovutusta varten. Luottotietolaissa on määritelty 2 luvun 5 §:ssä hyvä luottotietotapa, jonka mukaisesti luottotietotoimintaa harjoittava, luottotietoja käyttävä sekä luottotietoja muutoin käsittelevä on velvoitettu noudattamaan toiminnassa huolellisuutta. (Luottotietolaki 527/2007.)

Luottotietolaissa säädetään 4 luvussa luottotietorekisteriin tallennettavista henkilöluottotiedoista. Lain 4 luvun 12 §:n mukaan luonnollisesta henkilöstä voidaan tallentaa luottotietorekisteriin yksilöintitietoja, yrityskytentätietoja, toimintakelpoisuutta koskevia tietoja sekä

tieto rekisteröidyn itse ilmoittamasta luottokiellosta. Lain 4 luvun 13 §:n mukaisesti henkilöluottotiedoista saa tallentaa myös maksuhäiriötietoja sekä niitä täydentäviä tietoja. Luottotietorekisteriin voidaan 4 luvun 13 §:n mukaan tallentaa muun muassa konkurssia koskevia tietoja, velkajärjestelytietoja, viranomaisen toteamia, velkojan ilmoittamia tai velallisen tunnustamia maksuhäiriötietoja, ulosottotietoja, suorituksen maksamistietoja sekä luottokelpisuuden arviointitietoja. (Luottotietolaki 527/2007.)

Luottotietorekisteriin merkittyjen maksuhäiriötietojen säilyttämisaikasta säädetään lain 4 luvun 18 §:ssä. Luottotietolain mukaan esimerkiksi velkojan ilmoittamat sekä velallisen tunnustamat maksuhäiriötiedot poistetaan kahden vuoden kuluessa tiedon tallentamisesta rekisteriin. Viranomaisen toteamien maksuhäiriö- ja ulosottotietojen poistaminen tapahtuu viimeistään kolmen vuoden kuluttua rekisteriin tallentamisesta, jollei tietoa sitä ennen poisteta lain nojalla. Luottotietolain 4 luvun 19 §:n mukaisesti henkilöluottotietoja voidaan luovuttaa käytettäväksi sekä käyttää vain luoton myöntöä sekä luoton valvomista varten. (Luottotietolaki 527/2007.)

2.3 Korkolaki

Korkolaissa (633/1982) säädetään 1 §:n mukaan korosta, joka maksetaan rahavelalle. Korkolaki ei sovelleta kaikkiin velkasuhteisiin. Lakia ei esimerkiksi sovelleta 1 §:n mukaan velkasuhteeseen, joka perustuu julkisoikeudelliseen velkasuhteeseen, eikä erilaisiin vakuutuksiin, kuten liikenne- tai potilasvakuutukseen taikka lakisääteiseen tapaturma- tai eläkevakuutukseen. (Korkolaki 633/1982.)

Korkolain 2 §:n perustuen määräytyy velvollisuus koron maksuun, ellei muuta johdu kauppatavan, velallisen sitoumuksen tai toisin säädetyn perusteella. Korkolain 3 §:ssä säädetään velasta maksettavasta korosta. Lain mukaan velallinen ei ole velvoitettu koron maksuun ennen velan eräpäivää. Mikäli on sovittu koron maksusta ilman korkokannan määrittystä, on vuotuinen maksettava korko lain 12 §:ssä säädetyn viitekoron mukainen: Euroopan keskuspankin soveltama korko ylöspäin pyöristettynä. (Korkolaki 633/1982.)

Velallinen on lain 4 §:n myötä velvoitettu maksamaan vuotuista viivästyskorkoa maksun viivästyessä. Viivästyskorkoa maksetaan viivästyneelle määrälle. Vuotuinen viivästyskorko on seitsemän prosenttia korkeampi kuin 12 §:ssä määritetty viitekorko. Poikkeuksena on 4 a §:n mukaan kaupallisten sopimusten maksuehdoista annetun lain (30/2013) 1 §:ssä määritetty maksu: elinkeinonharjoittajan tai hankintayksikön toiselle elinkeinonharjoittajalle suoritettava maksu vastikkeena tavarasta tai palvelusta, jonka tapauksessa velallisen tulee maksaa viivästyneelle osalle kahdeksan prosenttiyksikköä korkeampaa vuotuista viivästyskorkoa kuin 12 §:ssä määritetty viitekorko. (Korkolaki 633/1982.)

Mikäli velan eräpäivä on määrätty, alkaa viivästyskoron maksaminen eräpäivästä lähtien lain 5 §:n mukaisesti. Jos velalle ei ole 6 §:n mukaisesti määrätty eräpäivää, tulee viivästyskorkoa maksaa siitä alkaen, kun on kulunut 30 päivää velkojan lähettämästä laskusta tai 30 päivää siitä, kun velkoja on muutoin vaatinut rahamäärän maksua. Ajalta ennen laskun saapumista tai velkojan vaatimusta velalliselle, ei velallinen ole velvoitettu maksamaan viivästyskorkoa. (Korkolaki 633/1982.)

Viivästyskorkoa maksetaan korvausvelalle 7 §:n mukaisesti alkaen siitä, kun 30 päivää on kulunut velkojan vaatimuksesta, velkojan esitettyä selvityksen korvauksen perusteesta ja määrästä. Jos tahallisella rikoksella on aiheutunut vahinkoa, tulee 8 §:n mukaisesti vahingon korvaukselle maksaa viivästyskorkoa vahingon tapahtumisesta alkaen. (Korkolaki 633/1982.)

Korkolain 10 §:ssä on määritetty vapautumisperusteet. Velallinen ei ole velvoitettu maksamaan viivästyskorkoa velkojasta johtuvasta syystä, kunnes siitä päivästä, jolloin velallinen on tietoinen, että este on lakannut. Mikäli maksun viivästyminen johtuu lain säännöksestä, yleisen liikenteen tai maksuliikenteen keskeytymisestä tai muusta senkaltaisesta ylivoimaisesta esteestä, velallinen on velvoitettu maksamaan esteen aiheuttaman viivästysajan osalta vain korkoa, jota velallisen oli tullut suorittaa ennen maksun erääntymistä. (Korkolaki 633/1982.)

Viivästyskorkoa voidaan 11 §:n mukaan sovitella, jos luonnollinen henkilö on velallisena, ja velka ei liity elinkeinotoimintaan, jota velallinen harjoittaa. Sovittelu edellyttää laissa määriteltyjen ehtojen toteutumista, esimerkiksi että maksun viivästyminen johtuu maksuvaikeuksista, jotka ovat aiheutuneet velallisen sairauden, työttömyyden tai muun erityisen syyn vuoksi pääasiallisesti ilman velallisen omaa syytä, taikka velallisella on katsottu olevan perusteltu aihe velan maksusta kieltäytymiseen. (Korkolaki 633/1982.)

2.4 Laki velan vanhentumisesta

Laissa velan vanhentumisesta (728/2003) säädellään 1 §:n mukaan velan vanhentumista. Lain 4 §:n mukaan velka vanhentuu kolmen vuoden kuluessa lain 5-7 §:ssä määritetystä ajankohdasta, jos velan vanhentumista ei ole tätä ennen katkaistu (Laki velan vanhentumisesta 728/2003). Seuraavaksi esitellään 5-7 §:ssä määritellyt ajankohdat velan vanhentumiselle.

Lain 5 §:n mukaan velka alkaa vanhentua eräpäivästä katsottuna, jos eräpäivä on määrätty velallista sitoen ennalta. Mikäli esimerkiksi velallinen on sopimusrikkomuksen myötä saanut vaatimuksen velan suorituksesta, alkaa vanhentumisaika velan eräännyttyä eräännyttämistoi-
mien myötä. Lain 6 §:n mukaan vanhentumisaika alkaa myyjän luovutettua kaupan kohteen ostajalle tai muun velkojana olevan sopijapuolen täytettyä oman suoritusvelvollisuutensa, jos eräpäivästä ei ole etukäteen sovittu. (Laki velan vanhentumisesta 728/2003.)

Korvausvelan vanhentumisesta säädetään lain 7 §:ssä. Vanhentumisaika alkaa sopimusrikkomuksesta aiheutuvassa hyvityksessä siitä hetkestä, kun virhe tai puute kaupan kohteessa on havaittu ostajan toimesta, tai muun velkojana toimivan sopijapuolen havaittua sopimuksen täyttämässä virheellisyyden tai hänen olisi tämä tullut havaita. Jos asiamies, edustaja tai muu toimeksiantaja on tehnyt virheen tai laiminlyönnin, johon vahingonkorvaus perustuu, alkaa vanhentumisaika toimeksisaajan tehtyä tilityksen. Mikäli vahingonkorvauksen peruste ei ilmene tilityksestä, alkaa velan vanhentuminen siitä hetkestä, jolloin päämies on virheen tai laiminlyönnin havainnut tai hänen olisi tullut se havaita. Jos vahingonkorvaus ei perustu sopimussuhteeseen, alkaa vanhentumisaika siitä, kun vahingonkärsijä on saanut tiedon tai kun vahingonkärsijän olisi tullut tietää vahingosta ja vahingon vastuullisesta. Vanhentumisaika alkaa perusteettoman edun palautuksen osalta hetkestä, jolloin vaatimuksen esittäneen tietoon on tullut tai hänen olisi tullut tietää erehdyksestä liittyen tehtyyn maksuun, sopimuksen pätemättömyyteen tai muuhun edun palautuksen perusteena olevaan tapahtumaan ja perusteettoman edun saajaan. (Laki velan vanhentumisesta 728/2003.)

Lain 7 §:n mukaan vahingonkorvauksen tai muun kuin lain 1 momentissa määritellyn velan vanhentuminen tulee katkaista ennen kuin sopimusrikkomuksesta, vahinkoon johtaneesta taikka edun palautuksen perustana olevasta tapahtumasta on kulunut kymmenen vuotta. Rikoksesta aiheutunut velka ei vanhene, kunnes rikosasiasta ei voida enää nostaa syytettä tai kunnes rikosasian käsittely ei ole enää vireillä tuomioistuimessa. Velan vanhentumisen katkeaminen voidaan toteuttaa lain 10-11 §:n mukaisesti joko vapaamuotoisen tai oikeudellisen katkaisutoimen myötä. (Laki velan vanhentumisesta 728/2003.)

Lain 13 §:n mukaan velan vanhentumisen katkaisemisen myötä uusi, entisen pituinen vanhentumisaika alkaa kuluu. Velan vanhentumisaika on viisi vuotta siitä hetkestä katsottuna, kun velasta on annettu lainvoimainen tuomio tai muu ulosottooperuste, joka on mahdollista panna täytäntöön lainvoimaisen tuomion tavoin. Jos lainvoimainen tuomio tai päätös puretaan, ei velan vanhentumista katsota tapahtuneen tuomion antamisen jälkeisenä aikana. (Laki velan vanhentumisesta 728/2003.)

Velan lopullinen vanhentuminen määritetään lain 13 a §:ssä. Rahavelka, joka perustuu luonnollisen henkilön sopimukseen, vanhentuu lain mukaan viimeistään sitten, kun velan erääntymisestä on mennyt 20 vuotta. Velkojan ollessa luonnollinen henkilö on velan vanhentumisaika 25 vuotta. Lain 14 §:n mukaisesti velvollisuus velan suorittamiseen lakkaa velan vanhennuttua. (Laki velan vanhentumisesta 728/2003.)

2.5 Laki talous- ja velkaneuvonnasta

Laki talous- ja velkaneuvonnasta (813/2017) käsittelee yksityishenkilöille annettavaa talous- ja velkaneuvontaa. Neuvonnassa yksityishenkilöille tarjotaan 1 §:n mukaisesti neuvoja sekä tietoa talouden ja velkojen hoitamiseen liittyen, sekä avustetaan suunnittelemaan

taloudenpitoa. Talous- ja velkaneuvonnassa velallista pyritään auttamaan selvittämällä velallisen taloudellisiin ongelmiin ratkaisuja, jonka lisäksi velallista avustetaan selvittämään sovitomahdollisuuksia velkojien kanssa. Velallista avustetaan lain mukaan myös velkajärjestelyyn liittyen, sekä tarvittaessa velallinen ohjataan oikeudellisen avun piiriin. (Laki talous- ja velkaneuvonnasta 813/2017.)

Talous- ja velkaneuvonta on asiakkaille 1 §:n mukaan ilmaista. Talous- ja velkaneuvontaa järjestetään lain 2 §:n mukaan oikeusapu- ja edunvalvontapiirien kautta. Talous- ja velkaneuvonnan yleistä ohjausta ja valvontaa toteutetaan oikeusministeriön toimesta. (Laki talous- ja velkaneuvonnasta 813/2017.)

2.6 Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä

Laisa yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/1993) säädetään 1 luvun 1 §:n mukaisesti velkajärjestelystä, jonka tuomioistuin voi maksukyvyttömälle yksityishenkilölle määrätä. Velallisen maksukykyä vastaava maksuohjelma vahvistetaan 1 luvun 1 §:n mukaisesti tuomioistuimen toimesta. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993.)

Maksukyvyttömyys määritetään lain 1 luvun 3 §:ssä tilanteeksi, jossa velallinen on muutoin kuin tilapäisesti kyvytön velkojen maksuun velkojen erääntyessä. Velkajärjestelyyn katsotaan kuuluvan kaikki velat, jotka ovat ennen velkajärjestelyn alkua velalliselle syntyneet. Velallisen maksukyvyyn arvioinnissa otetaan 2 luvun 4 §:n mukaan useita seikkoja huomioon, kuten varat, jotka saadaan, kun velallisen varallisuus muutetaan rahaksi, tulot sekä velallisen ansaintamahdollisuudet huomioiden velallisen ikä, työkyky sekä muut olosuhteet. Maksukyvyyn arvioinnissa huomioidaan lisäksi velallisen elinkustannukset, jotka ovat välttämättömät, velallisen elatusvelvollisuus ja muut tekijät, jotka koskevat velallisen taloudellista asemaa. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993.)

Kun velallinen on velkajärjestelyssä, tulee velallisen kaikki muut kuin välttämättömiin elinkustannuksiin sekä elatusvelvollisuuteen kohdistuvat tulot käyttää velkojen suoritukseen 2 luvun 5 §:n mukaan. Velallisen perusturvaan kuuluvaksi varallisuudeksi katsotaan omistus-asunto, kohtuullisissa määrin asuntoirto- ja tavarat sekä velallisen henkilökohtaiset tavarat ja työvälineet, sekä niihin rinnastettavissa olevat esineet, joita tarvitaan toimeentulon turvaamiseen. Muu varallisuus tulee lain mukaan käyttää velkojen suoritukseen. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993.)

Lain 2 luvun 7 §:n mukaan velkajärjestelyyn hakeuduttuaan velallisen on pyrittävä maksukykyä ylläpitämiseen sekä maksukykyä parantaviin toimenpiteisiin, joita velalliselta voidaan kohtuudella edellyttää. Velkajärjestelyn myöntäminen edellyttää 3 luvun 9 §:n mukaan, että velallisen maksukyvyttömyyden pääasiallinen syy johtuu sairaudesta, työkyvyttömyydestä tai muiden olosuhteiden muutoksesta aiheutuvasta velallisen maksukyvyyn olennaisesta

heikentymisestä, ilman velallisen omaa syytä. Vaihtoehtoisesti velkajärjestelyyn on oltava muutoin painavat perusteet huomioiden velallisen maksukyvyyn suhteutettuna velkojen ja velvoitteiden määrään, jonka myötä velallisen ei voida katsoa kykenevän maksukyvyyn parantamiseen veloista aiheutuvista menoista selviytyäkseen. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993.)

Velkajärjestelyä ei välttämättä voida myöntää velalliselle erinäisistä esteistä johtuen 3 luvun 10 §:n mukaan. Velkajärjestely voi estyä esimerkiksi velallisen ollessa epäiltynä esitutkinnassa tai velallisen ollessa syytettynä rikoksesta. Ennen velkajärjestelyyn hakeutumista tulee 3 luvun 11 §:n mukaan velallisen selvittää, onko velkojen kanssa mahdollista saavuttaa sovintoa velkojen järjestelemiseksi. Velkoja on veloitettu myötävaikuttamaan sovinnon syntyyn. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993.)

Velkajärjestelyn keinoihin lukeutuvat 5 luvun 25 §:n mukaisesti velan maksuaikataulun muuttaminen, määräys siitä, että velallisen maksamat suoritukset lyhentävät ensin velan pääomaa ja vasta sitten luottokustannuksia, jäljellä olevan luottoajan luottokustannusten maksuvelvollisuuden alentaminen, velan maksamatta olevan osan määrän alentaminen, ja velan maksuvelvollisuuden poistaminen kokonaan. Lain mukaan velkaan tulee soveltaa lievintä keinoa velkojan näkökulmasta, kun keino riittää velallisen taloudellisen tilanteen korjaamiseen. Vain jos velkajärjestelyä ei muutoin voida toteuttaa, voidaan velan summaa alentaa taikka velallisen velan maksuvelvollisuus poistaa kokonaan. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993.)

2.7 Perintää ja ulosottoa säätelevät lait

Laki saatavien perinnästä (513/1999) käsittelee 1 §:n mukaan eräänntyneen saatavan perintää. Perintä tarkoittaa lain 1 §:n mukaisesti toimenpiteitä, joiden myötä velallinen suorittaa vapaaehtoisesti velkojan eräänntyneen saatavan. Hyvästä perintätavasta säädetään lain 4 §:ssä. Hyvän perintätavan mukaan maksujärjestelyihin tulee suhtautua vastuullisesti, eikä perinnässä saa välittää vääriä taikka harhaanjohtavia tietoja maksun laiminlyöntiin liittyvistä seurauksista tai muista velallisen kannalta merkittävistä asioista. Velalliselle ei saa aiheuttaa kuluja, jotka ovat kohtuuttomia tai tarpeettomia, saati tarpeetonta haittaa, eikä velallisen yksityisyydensuojaa saa vaarantaa. Vanhentunutta tai lakannutta saatavaa ei saa hyvän perintätavan mukaan periä. (Laki saatavien perinnästä 513/1999.)

Perintää ei 4 b §:n mukaan saa jatkaa velallisen kiistäessä maksuvelvollisuuden. Mikäli kiistämiselle ei esitetä perustetta, tai perusteella ei ole selvää vaikutusta velallisen maksuvelvollisuuteen, voidaan perintää jatkaa. Suoraan ulosottokelpoisen saatavan perintää voidaan jatkaa, jos velallisen toimesta ei ole tehty verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain (706/2007) 9 §:n mukaista perustevalitusta tai muuta perustevalitukseen rinnastettavaa oikeussuojakeinoja. Velallinen on oikeutettu 4 c §:n mukaan pyytämään kuluttajasaatavaan

liittyvän perinnän keskeyttämistä sekä asian siirtoa oikeudelliseen perintään. Perinnän kohdistuessa useassa erässä erääntyvään saatavaan, voi keskeytyspyynnön tehdä vain, kun saatava on erääntynyt kokonaan. Keskeytyspyyntö tulee laatia kirjallisesti tai muulla pysyvällä tavalla. (Laki saatavien perinnästä 513/1999.)

Kuluttajasaatavan perinnässä perintätoimintaa ammattimaisesti harjoittava voi 5 §:n mukaan antaa tai lähettää maksuvaatimuksen vasta kun velallista on muistutettu erääntyneestä saatavasta, ja maksumuistutuksen toimittamisesta on mennyt vähintään 14 päivää. Maksuvaatimuksen tulee 5 a §:n mukaan sisältää velkojan nimi ja osoite, peruste saatavalle, erittely saatavaan liittyvästä pääomasta, korosta, viivästyskorosta ja perintäkuluista, kokonaissumma sekä tieto siitä, kenelle, miten ja milloin saatava tulee maksaa. Lisäksi maksuvaatimuksessa tulee ilmaista velallisen mahdollisuus huomautusten esittämiseen saatavaan liittyen, huomautusten esittämisen aikaraja ja tieto siitä, kenelle huomautukset tulee esittää. Jos perittävä on ulosottokelpoinen saatava, tulee ilmoittaa myös velallisen käytössä olevat oikeussuojakeinot sekä mahdollisuus maksunlykkäyksen hakemiseen. (Laki saatavien perinnästä 513/1999.)

Ulosotosta säädetään ulosottokaareissa (705/2007). Ulosottokaaren 2 luvussa on määritetty ulosottoerusteet. Ulosottoerusteeksi katsotaan 2 luvun 2 §:n mukaisesti esimerkiksi tuomio, jonka tuomioistuin on riita- tai rikosasiassa antanut. Luonnolliselle henkilölle asetettuun maksuvelvoitteeseen perustuva ulosottoeruste on 2 luvun 24 §:n mukaisesti täytäntöönpanokelpoinen 15 vuoden ajan. Mikäli ulosottoerusteessa tarkoitettu velkoja on luonnollinen henkilö, taikka korvaussaatava pohjautuu rikokseen, jonka myötä velallinen on saanut vankeustuomion, tuomittu valvontarangaistukseen tai yhdyskuntapalveluun, on määräaika 20 vuotta. (Ulosottokaari 705/2007.)

Ulosottokaaren 2 luvun 26 §:n mukaisesti ulosottoerusteen täytäntöönpanon määräaika voidaan jatkaa velkojan nostettua tuomioistuimessa velallista vastaan kanteen ja vaadittua määräjän jatkoa. Määräaika voi jatkua tuomioistuimen määräyksen myötä 10 vuotta alkuperäisestä määräajan päättymisestä laskettuna, taikka saatavan lopullisesta vanhentumisesta katsottuna. Jatkamisen edellytyksenä on, että velallinen on merkittävästi vaikeuttanut velkojan maksunsaantia, esimerkiksi kätkemällä tai lahjoittamalla omaisuuttaan taikka lisäämällä velkojen määrää perusteettomasti. Ulosottokaaren 2 luvun 27 §:n mukaan saatava vanhentuu, kun ulosottoerusteen määräaika umpeutuu. (Ulosottokaari 705/2007.)

Ulosottokaaren 4 luvun 1 §:n mukaan rahamääräisen maksuvelvoitteen sisältävä ulosottoeruste pannaan täytäntöön siten, että velallisen omaisuutta ulosmitataan 4 luvussa säädetyllä tavalla. Ulosmitattu omaisuus muutetaan ulosmittauksen jälkeen rahaksi, jonka jälkeen saadut varat tilitetään lain 5 ja 6 luvun mukaan. Ulosottokaaren 4 luvun 8 §:ssä määritellään ulosmittauksen kohde, joka voi olla velallisen omistama esine taikka oikeus, joka on mahdollista yksilöidä ja jolla on varallisuusarvoa, ellei kyseisen omaisuuden ulosmittausta ole laissa

erikseen kielletty. Ulosmittaukselle on määritetty järjestys lain 4 luvun 24 §:ssä: ensin ulosmitataan raha, rahasaatava, palkka, eläke tai muu toistuvaksi katsottu tulo, toiseksi irtain omaisuus, kolmanneksi kiinteä omaisuus ja neljänneksi omaisuus, jota velallinen tarvitsee joko ”vakituiseksi asunnokseen tai välttämätöntä toimeentuloaan varten”, sekä tuotantovälineet, jotka ovat velallisen liike- tai elinkeinotoiminnan jatkumisen kannalta välttämättömiä. (Ulosottokaari 705/2007.)

Ulosmitatun omaisuuden myynnistä säädetään ulosottokaaren 5 luvussa. Lain 5 luvun 1 §:n mukaan ulosmitattu omaisuus voidaan myydä ulosottomiehen toimesta julkisen huutokaupan tai muun tavan, kuten toimeksiannon tai vapaan myynnin myötä. Ulosottokaaren 6 luvussa säädetään varojen jaosta ja tilityksestä. Lain 6 luvun 1 §:n mukaan varojen jako viittaa kertyneiden varojen kohdistamiseen saataviin, tilitys varojen maksuun velkojille. (Ulosottokaari 705/2007.)

Julkisten saatavien ulosotosta säädetään erikseen laissa verojen ja maksujen täytäntöönpanosta (706/2007). Lain 1 §:n mukaan julkinen saatava määritellään veroksi ja julkiseksi maksuksi tai muuksi julkisoikeudelliseksi tai siihen rinnastettavaksi saatavaksi. Julkinen saatava on lain 3 §:n mukaan suoraan ulosottokelpoinen. Lain 4 §:n mukaan julkinen saatava voidaan periä ulosotossa myös silloin, kun saatavan määrääminen taikka maksuunpano ei ole lainvoimainen. Julkisen saatavan ulosotossa sovelletaan lain 8 §:n mukaisesti soveltuvin osin ulosottokaaren maksuvelvoitteen täytäntöönpanon säädöksiä. (Laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 706/2007.)

3 Velkaantuminen

Velkaantuminen on merkittävä aihe niin yksilön kuin yhteiskunnankin näkökulmasta. Tässä kappaleessa tarkastellaan velkaantumista ja velkaantumisen kehitystä, jonka jälkeen sivutaan velkaantumisen hillitsemiseen vaikuttavia keinoja. Ylivelkaantumista käsitellään sen kehityksen sekä ylivelkaantumista torjuvien keinojen valossa.

3.1 Velkaantuminen Suomessa

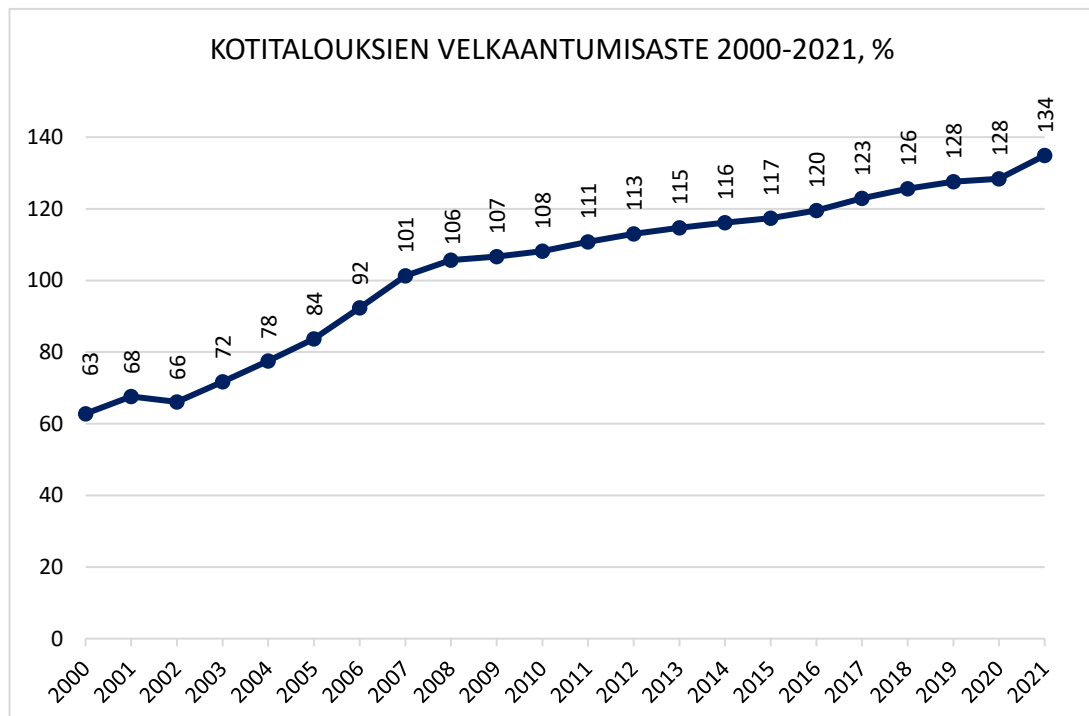
Kotitaloudet ovat velkaantuneet Suomessa vauhdilla 2000-luvulla. Kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen määrä on kasvanut 2000-luvun aikana, mutta lainojen määrä on kasvanut käytettävissä olevia tuloja nopeammin. Näin ollen kotitalouksien velkaantumisaste on kasvanut vuosi vuodelta 2000-luvulla. (Koivisto 2020.)

Suomen Pankin ja Tilastokeskuksen laskelmien mukaan kotitalouksien velkaantumisaste oli maaliskuun 2021 lopussa 133,8 prosenttia. Edeltävän vuoden vastaavan ajankohdan velkaantumisaste oli 128,3 prosenttia, vuoden 2019 velkaantumisaste maaliskuun lopussa oli 127,6

prosenttia. (Suomen Pankki 2021a.) Koronapandemian aikana velkaantumisaste on kasvanut huomattavasti: vuosien 2020 ja 2021 maaliskuun lopun välillä velkaantumisaste kasvoi 5,5 prosenttia.

Kotitalouksien velkaantumisasteen kasvua vuosien 2020 ja 2021 välillä osaltaan selittää muun muassa kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen tippuminen koronapandemian aiheuttamien lomautusten tai irtisanomisten johdosta. Tilastokeskuksen mukaan työttömien määrä kasvoi vuonna 2020 edellisestä vuodesta 37 prosenttia: työttömiä oli 351 600 vuoden 2020 lopussa. Työttömien määrän kasvuun vaikuttivat erityisesti lomautukset, jotka muodostivat 56 prosenttia koko työttömien määrän kasvusta. Työttömistä työnhakijoista lomautettujen määrä kasvoi vuonna 2020 edellisvuoteen verrattuna 53 000 henkilöllä, muiden työttömien työnhakijoiden määrän kasvaessa 41 200 henkilöllä. Työttömistä miehiä oli 58 prosenttia ja naisia 42 prosenttia. Lomautettujen naisten määrä kasvoi vuoden 2020 aikana 541 prosenttia, miesten 179 prosenttia. (Tilastokeskus 2021a.)

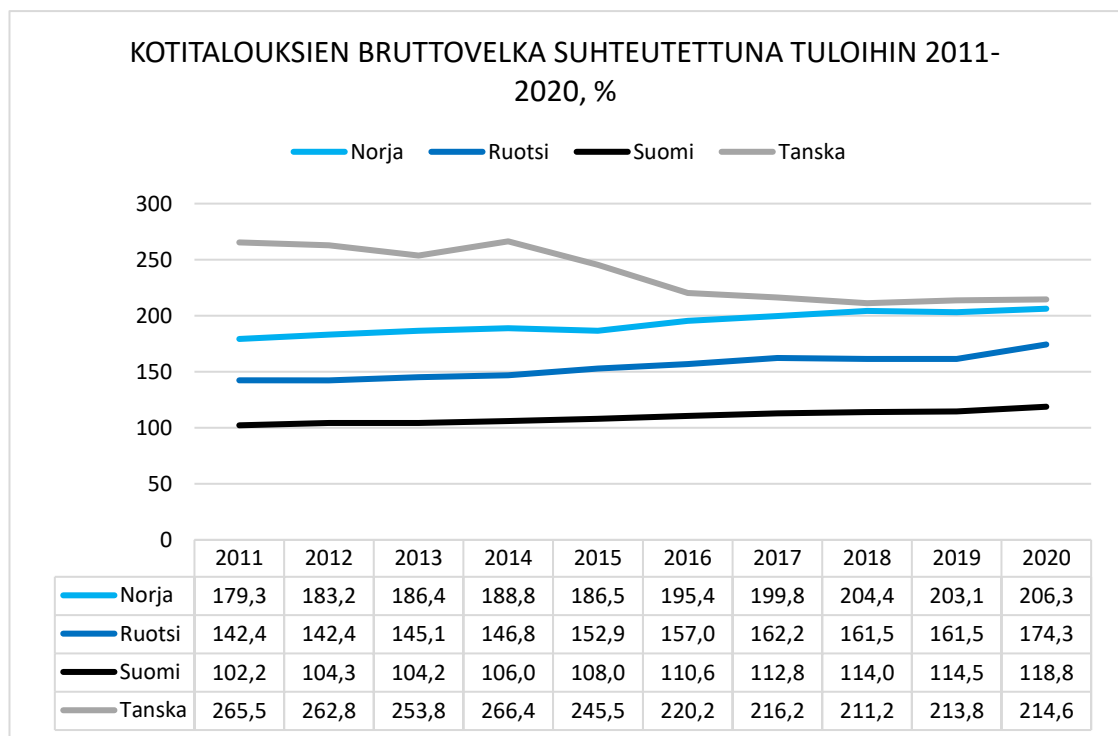
Kuviossa 1 on kuvattu velkaantumisasteen kehitys vuosittain poikkeuksellisesti aikavälillä 31.3.2000 - 31.3.2021. Pidemmän aikavälin tarkastelun myötä voidaan havaita kotitalouksien velkaantumisen kiihtyneen vauhdilla 2000-luvulla. Vielä 2000-luvun alussa kotitalouksien velkaantumisaste oli 62,8 prosenttia. Velkaantumisaste kuvastaa kotitalouksien velkaa prosenttiosuutena käytettävissä olevista tuloista. (Suomen Pankki 2021a.)

Kuvio 1: Kotitalouksien velkaantumisaste 2000-2021, % (mukaillen Suomen Pankki 2021a)

Kotitalouksien bruttovelka tuloihin suhteutettuna on kasvanut Suomen lisäksi Ruotsissa ja Norjassa vuodesta 2011 vuoteen 2020. Tanskassa kotitalouksien bruttovelka tuloihin suhteutettuna on laskenut vastaavalla ajanjaksolla. Kotitalouksien bruttovelka tuloihin suhteutettuna on vuonna 2011 ollut Suomessa 102,22 prosenttia, Ruotsissa 142,38, Norjassa 179,26 ja Tanskassa 265,54 prosenttia. Vuonna 2020 kotitalouksien bruttovelka tuloihin suhteutettuna oli Suomessa 118,81 prosenttia, Ruotsissa 174,33, Norjassa 206,25 ja Tanskassa 214,60 prosenttia. (Eurostat 2021.)

Kuviossa 2 esitetään Eurostatin tietoihin perustuen, miten kotitalouksien bruttovelka tuloihin suhteutettuna on kehittynyt Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Tarkasteluväli on 2011-2020. (Eurostat 2021.) Kuvioista huomataan, että kotitalouksien bruttovelka on kasvanut Suomessa vuosittain vuodesta 2013 eteenpäin, myös Ruotsissa ja Norjassa kasvua on tapahtunut lähes joka vuosi.

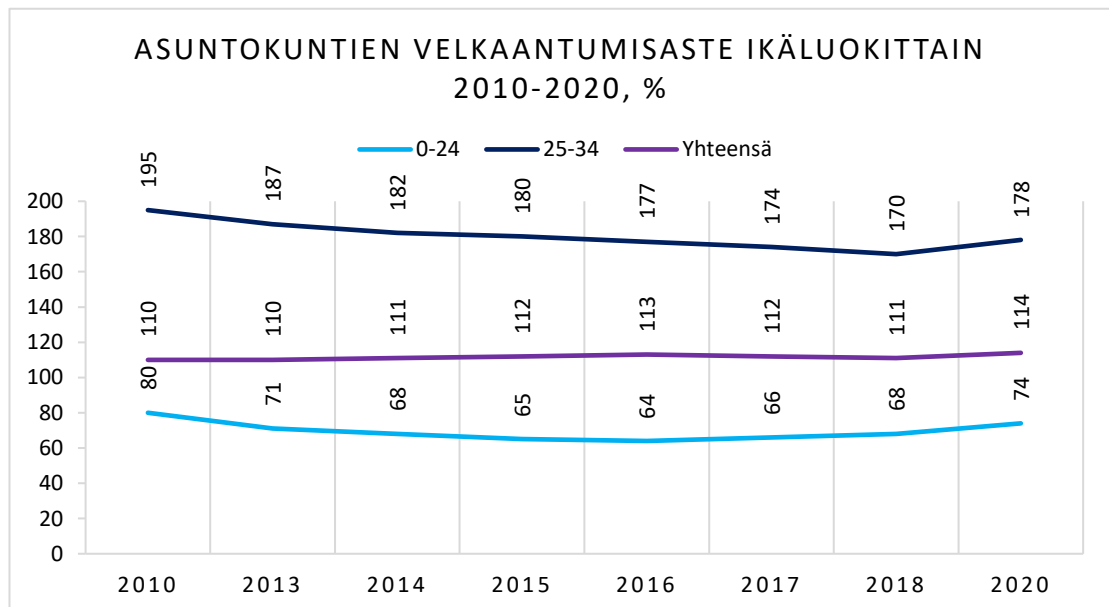
Kuvio 2: Kotitalouksien bruttovelka suhteutettuna tuloihin 2011-2020, % (mukaillen Eurostat 2021)

Velkaantumisen kehitystä voidaan tarkastella myös perehtymällä asuntokuntien velkaantumiseen. Asuntokunta muodostuu samassa asuinhuoneistossa vakituisesti asuvista henkilöistä (Tilastokeskus 2021b). Suomessa oli vuonna 2020 yhteensä 1,46 miljoonaa velallista asuntokuntaa. Yli puolet kaikista asuntokunnista, 53 prosenttia, oli velallisia. Asuntokunnilla oli vuonna 2020 velkaa yhteensä 131,6 miljardia euroa. Asuntokuntien velka kasvoi reaalisesti 3,4 prosentilla vuodesta 2019. Asuntovelallisten velkaantumisasaste oli vuonna 2020 keskimäärin 227 prosenttia. Kaikkien asuntokuntien velkaantumisasaste oli 114 prosenttia vuonna 2020.

Asuntokunnilla, joiden viitehenkilö oli 25-34-vuotias, 28 prosentilla oli vähintään kolminkertainen määrä velkaa vuosituloihin suhteutettuna. (Tilastokeskus 2021c.) Viitehenkilö tarkoittaa tulonjakotilastoissa sekä kotitalouksien varallisuustutkimuksissa sitä kotitalouden jäsentä, jolla on suurimmat henkilökohtaiset tulot. Tulot määräävät viitehenkilön. Joissakin tapauksissa, esimerkiksi yrittäjätalouksissa, koko kotitalouden toiminta huomioidaan. (Tilastokeskus 2021d.)

Velkatyypeittäin tarkasteltuna asuntovelan määrä kasvoi asuntokuntien keskuudessa vuonna 2020 edeltävästä vuodesta 2,6 prosenttia. Opinto- ja muu velka kasvoi 7,6 prosenttia. Elinkeinotoiminnan sekä tulolähteen velat vähenivät 2,3 prosentilla vuonna 2020 vuoteen 2019 verrattuna. Vuosien 2010-2020 välillä asuntokuntien veloista erityisesti elinkeinotoimintaa ja tulonhankintaa varten otetut velat sekä opinto- ja muut velat ovat kasvaneet vauhdilla. Keskimäärien asuntovelkojen kasvu ei ole ollut yhtä voimakasta. Vuonna 2020 asuntovelallisten asuntovelan määrä oli keskimäärin 106 120 euroa, joka oli 3,5 prosenttia enemmän kuin edeltävänä vuotena. Elinkeinotoiminnan ja tulolähteen velkojen määrä oli noin 101 830 euroa per velallinen asuntokunta, noin prosentin verran vähemmän kuin vuonna 2019. Opinto- ja muun velan määrä oli 28 260 euroa velallista asuntokuntaa kohden, määrä kasvoi viisi prosenttia vuosien 2019 ja 2020 välillä. (Tilastokeskus 2021e.)

Vuonna 2018 ikäryhmän 0-24-vuotiaat velkaantumisaste oli 68 prosenttia. Ikäryhmän 25-34-vuotiaat velkaantumisaste oli 170 prosenttia. (Tilastokeskus 2020.) Vuonna 2020 velkaantumisaste nousi molemmissa ikäluokissa. Kaikki asuntokunnat mukaan lukien ikäluokan 0-24 velkaantumisaste nousi 74 prosenttiin, 25-34-vuotiaiden velkaantumisaste kasvoi 178 prosenttiin, asuntokunnat yhteensä kasvoi 114 prosenttiin (Tilastokeskus 2021f).

Kuvio 3: Asuntokuntien velkaantumisaste ikäluokittain (mukaillen Tilastokeskus 2020; Tilastokeskus 2021f)

Kuviossa 3 on kuvattu vuosien 2010-2020 välillä asuntokuntien velkaantumistaso prosenttina. Velkaantumistasetta tarkastellaan kuviossa 3 kaikkien asuntokuntien osalta, ei pelkästään velallisten asuntokuntien osalta. Asuntokuntien viitehenkilöiden iät ikäluokissa ovat 0-24 ja 25-34. Lisäksi kuvataan kaikkien asuntokuntien velkaantumistaseen kehitystä yhteensä.

Tuloihin nähden voimakkaasti velkaantuneet kotitaloudet ovat Suomen Pankin selvityksen mukaan hyvin haavoittuvassa asemassa korkotason nousun ja työttömyyden suhteen. Tämä vaikuttaa heikentävästi koko kansantalouden kykyyn taloudellisiin häiriöihin sopeutumisessa. Tuloihin nähden voimakkaasti velkaantuneiden kotitalouksien osuus sekä merkittävyys ovat kasvaneet Suomessa 2000-luvun edetessä. (Putkuri & Vauhkonen 2012, 11.)

Korkea velkaantuneisuus muodostaa makrovakausriskin, joka koskettaa koko kansantaloutta. Finanssivalvonnan vuoden 2019 toimintakertomuksessa on kuvattu selvitystä kotitalouksien liiallisen velkaantumisen ehkäisemisen keinoista. Valtiovarainministeriön johtama työryhmä arvioi keinoja, joiden myötä yksityishenkilöiden ja kotitalouksien liiallista velkaantumista ja sen aiheuttamia mahdollisia negatiivisia vaikutuksia voitaisiin ehkäistä ja vähentää. (Finanssivalvonta 2020.)

Valtiovarainministeriön johtama työryhmä esitti useita lainsäädäntöön liittyviä välineitä liiallisen velkaantumisen hillitsemiseksi. Esimerkiksi asuntolainojen osalta lisävälineet kohdistuvat lainanottajaan. Suomen lainsäädännössä säädetään enimmäisluototussuhteesta, eli lainamäärän suhteesta käytettävissä oleviin vakuuksiin. Lisävälineiksi esitettiin enimmäisvelkasuhdetta, eli kokonaisvelan määrää suhteutettuna kotitalouden tuloihin, sekä asuntolainojen enimmäistakaisinmaksuaikaa. Enimmäisvelkasuhteeksi esitettiin 450 prosenttia, jolloin velkaa saisi kaikki velat huomioiden olla enintään 4,5-kertainen määrä kotitalouden vuosittaisiin bruttotuloihin nähden. Luotonmyöntäjä voisi ylittää kyseisen rajan 15 prosentissa myöntämistään luotoista. Enimmäistakaisinmaksuajaksi esitettiin 25 vuotta. Luotonmyöntäjä voisi ylittää enimmäistakaisinmaksuajan rajoitteen kymmenessä prosentissa myöntämistään luotoista. (Finanssivalvonta 2020.)

Euroopan järjestelmäriskikomitea, European Systemic Risk Board, ESRB, suositti asuntolainojen osalta vastaavanlaisien välineiden käyttöönottoa, kuin Valtiovarainministeriön työryhmä. Syyskuussa 2019 ESRB suositti Suomea ottamaan käyttöön joko enimmäisvelkasuhteen taikka enimmäisvelanhoitosuhteen, sekä enimmäistakaisinmaksuajan. Enimmäisvelanhoitosuhde viittaa velanhoitokustannuksiin tuloihin suhteutettuna. Näiden lisäksi ESRB suositti luototussuhteen laskentaa muutettavan niin, että lainan vakuuksiksi hyväksyttäisiin ainoastaan kiinteistöomaisuutta. ESRB suositteli, että Finanssivalvonnan johtokunta antaisi valvonnan alaisilleen suosituksia kiristävästä toimenpiteistä, kunnes välineet ovat saatettu osaksi lainsäädäntöä. (Finanssivalvonta 2020.)

3.2 Ylivelkaantuminen

Ylivelkaantuminen määritellään asiayhteydestä riippuen eri tavoin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan tuottamassa raportissa viitataan ylivelkaantuneella henkilöllä henkilöön, joka ei ole kyennyt selviytymään veloista sovitun tavan mukaisesti, ja joka kokee vaikeuksia tavanomaisista menoista selviytymisessä. (Peura-Kapanen, Aalto, Lehtinen & Järvinen 2016, 13.)

Hiilamon, Keski-Säntin, Kääriälän ja Hiilamon (2021, 10.) tutkimuksessa ylivelkaantumista on kuvattu subjektiivisen, objektiivisen ja hallinnollisen ylivelkaantumisen kautta. Kuviossa 4 on kuvattu ylivelkaantumisen eri määritelmät Hiilamon ym. tutkimukseen perustuen.

Kuvio 4: Ylivelkaantumisen määritelmät (mukaihen Hiilamo ym. 2021, 10.)

Subjektiivinen ylivelkaantuminen viittaa henkilön omaan kokemukseen ylivelkaantumisesta tai maksuvaikeuksista. Objektiivinen ylivelkaantuminen voidaan arvioida velkataakkaan perustuen, esimerkiksi velkaantumisasteen perusteella. (Hiilamo ym. 2021, 10-11.) Hallinnollinen ylivelkaantuneisuus perustuu lakiin ja säädöksiin (Betti, Dourmashkin, Rossi, & Ping Yin 2007, 136-156). Hallinnolliset järjestelmät, kuten tuomioistuin, voivat määrittää henkilön ylivelkaantuneeksi. Hallinnollisia määritelmiä ovat maksuhäiriömerkinnän lisäksi tuomioistuimen päätökset sekä ulosotto. (Hiilamo ym. 2021, 10-11.)

Ylivelkaantumisen riski on Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan raportin mukaan suuri, jos muun muassa seuraavat ehdot täyttyvät:

- velkaantumisaste on korkea
- vuotuiset nettotulot ovat alhaiset, velat ylittävät vuotuiset nettotulot
- vuotuinen kulutus on suurempi kuin vuotuiset nettotulot
- pikavippeihin sekä muihin kulutusluottoihin liittyy suuria vuotuisia korkoja
- tulot pienenevät yllättäen.

Raportissa on myös kuvailtu vakavan ylivelkaantumisen tunnusmerkkejä. Näitä ovat muun muassa laskut, jotka jäävät maksamatta, maksuhäiriömerkinnät sekä velkomustuomiot. Myös perintäkustannukset, korkeat korot sekä laskujen maksaminen ja aiempien velkojen lyhentäminen uutta velkaa ottamalla lukeutuvat vakavan ylivelkaantumisen tunnusmerkkeihin. (Peura-Kapanen ym. 2016, 20.)

Ylivelkaantuminen uhkaa 35-44-vuotiaita, joiden velkaantumisasteet ovat korkeimpia, joilla on suurin keskiarvovelka sekä muita enemmän asuntolainoja, sekä 18-24-vuotiaita ja 45-54-vuotiaita, joilla on maksuhäiriömerkintöjä sekä velkomustuomioita, jotka koskettavat useampaa pääomaa. Ylivelkaantuminen uhkaa myös muun muassa pienituloisia, vähäisen koulutuksen omaavia ja nuoria, sekä perheitä, joissa on yksi vanhempi. (Peura-Kapanen ym. 2016, 20.)

Ylivelkaantuminen on Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin selvityksen mukaan lisääntynyt 10 viime vuoden aikana kaikilla selvityksessä käytetyillä objektiivisillä mittareilla. Naisten ylivelkaantuneisuus on kasvanut, miesten ylivelkaantuneisuuden vähentyessä. Ylivelkaantuneisuus on kasvanut erityisesti vanhemmissa ikäryhmissä. Nuorten ylivelkaantuneisuus on vähentynyt, mutta ulosottovelkojen määrä velallista kohden on kasvanut: ylivelkaantuneet nuoret ovat velkaantuneet suuremmin summin tarkasteluajanjakson lopussa. Tarkasteluajanjakso käsitti vuodet 2008-2019. Ylivelkaantumiseen on selvityksen mukaan vaikuttanut erityisesti kasvanut luottotarjonta. Kuluttajat ottavat erilaisia luottoja entistä enemmän. (Valtioneuvosto 2020.)

Ylivelkaantumista pyritään torjumaan oikeusministeriön koordinoimien toimien myötä. Ylivelkaantumisen torjunnan keinoja ovat muun muassa positiivisen luottotietorekisterin käyttöönotto, maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen sekä talous- ja velkaneuvonnan vahvistaminen ja ennakoivan talousneuvonnan lisääminen. Kuluttajaluottojen sääntelyä tarkastellaan ja seurataan jatkuvasti, ja tarvittaessa sääntelyä tiukennetaan. Kuluttajaluottojen aggressiiviseen markkinointiin puututaan lainsäädännön kautta. Lisäksi velallisen asemaa pyritään helpottamaan esimerkiksi asettamalla laskutettaville perintäkuluille euromääräiset ylärajat, selvittämällä pienituloisten ulosottovelallisten asemaa helpottavia keinoja sekä parantamalla velkajärjestelyjä. (Oikeusministeriö 2021.)

4 Velan syntyminen

Tässä kappaleessa tarkastellaan velan syntyyn vaikuttavia tekijöitä. Lainatyypeistä tarkastellaan erityisesti asuntolainaa ja opintolainaa. Lopuksi perehdytään kulutusluottoihin ja muihin luottotyyppeihin.

Joka toisella suomalaisella oli vuonna 2021 Finanssialan tutkimuksen mukaan jotain lainaa. Lainaa omaavien määrä on laskenut keväästä 2015 lähtien, mutta lasku on vuoden 2019 jälkeen tasoittunut, osuuden ollessa vuoden 2021 tutkimuksessa sama kuin keväällä 2019. (Finanssiala 2021, 3.) Vuonna 2021 tutkimukseen vastasi 2 503 henkilöä, joista 51 prosentilla oli lainaa. Asuntolainaa oli 29 prosentilla vastaajista, opintolainaa 11 prosentilla. Vastaajista 26 prosentilla oli jotain kulutusluottoa. (Finanssiala 2021, 24.)

Majamaa ja Rantala ovat tutkineet nuorten aikuisten velkaantumista Suomessa. Tutkimuksessa toteutettiin velkaantumista käsittelevä verkkokysely 18-35-vuotiaille keväällä 2015. Tutkimuksen aineisto koostui 1 019 henkilön vastauksista. Vastaajista enemmistöllä oli velkaa: 69 prosentilla oli jotain velkaa. Yleisin velkatyyppi vastaajien keskuudessa oli opintolaina, toiseksi yleisintä oli asuntolaina ja kolmanneksi luottokorttivelka. Naisilla oli velkaa hieman useammin kuin miehillä. Velkaantuneisuus kasvoi vanhempien ikäryhmien keskuudessa. Korkeampituloisilla ja korkeammin koulutetuilla velka oli yleisempää, kuin matalatuloisilla ja matalammin koulutetuilla. (Majamaa & Rantala 2016, 1.)

4.1 Lainat

Kotitalouksien rahalaitoksilta saamien lainojen määrä on kasvanut koko 2000-luvun ajan. Eri-tyisesti pitkäaikaiset rahalaitoslainat ovat lisääntyneet kotitalouksien keskuudessa. Kotitalouksien lainavelasta suurin osa muodostuu asuntolainoista, jonka lisäksi kulutusluottojen ja taloyhtiölainojen määrä on kasvanut vauhdilla. (Koivisto 2020.)

Asuntolaina on asunnon ostoa varten pankista nostettu laina. Suomen Pankin tiedotteen mukaan asuntolainoja on vuonna 2021 nostettu enemmän, kuin vuonna 2020: vuoden 2021 ensimmäisten 11 kuukauden aikana asuntolainoja nostettiin 12 prosenttia enemmän, kuin vastaavana aikana vuonna 2020. Asuntolainakannan vuosikasvuvauhti oli marraskuun 2021 lopussa 4,2 prosenttia. Marraskuun 2021 lopussa asuntolainoja oli suomalaisten kotitalouksien keskuudessa yhteensä 106,7 miljardin euron edestä, josta sijoitusasuntolainojen osuus oli 8,6 miljardia euroa. Marraskuun 2021 osalta uusien asuntolainojen keskiporkko oli 0,76 prosenttia. Pandemian myötä asuntolainojen sekä vapaa-ajanasuntolainojen nostot ovat kasvaneet kotitalouksien panostaessa asumiseen, jonka johdosta pisimmät takaisinmaksuajat ovat yleistyneet. Lainojen, joiden takaisinmaksuaika on yli 25 vuotta, osuus nostetuista asuntolainoista oli 40,3 prosenttia. Tällaisten lainojen osuus on kasvanut 10 prosentilla helmikuun 2020 jälkeen. (Suomen Pankki 2022.)

Asuntokunnittain tarkasteltuna vuonna 2020 asuntovelkaa oli yhteensä 31 prosentilla kaikista asuntokunnista. Asuntokunnilla oli asuntovelkaa yhteensä 92,2 miljardia euroa. Yhteensä asuntovelallisia asuntokuntia oli 868 900. (Tilastokeskus 2021e.) Asuntovelallisten asuntokuntien määrä väheni hieman vuonna 2020. Asuntovelka oli vuonna 2020 yleisintä asuntokunnissa, joiden viitehenkilö oli 35-44-vuotias. Vähiten asuntovelkaa ilmeni alle 25-vuotiaiden ikäluokassa, jossa asuntokunnista alle seitsemällä prosentilla oli asuntovelkaa. Alueittain tarkasteltuna asuntovelka on yleisintä pääkaupunkiseudun asuntokunnilla, jossa asuntokuntien asuntovelka on keskimäärin 157 280 euroa. (Tilastokeskus 2021g.)

Opintolainan voidaan todeta olevan nuorten aikuisten keskuudessa yksi yleisimmistä lainatyypeistä. Opintolainan takaajana toimii valtio. Kelan myönnettyä lainatakauksen voi opiskelija hakea opintolainaa valitsemastaan pankista. Lainalle ei tarvita muuta vakuutta. Kelan takaus on enintään 30 vuotta voimassa, alkaen ensimmäisestä lainaerän nostosta. Opintolainaan voi saada valtioneuvoston takauksen, jos saa Työllisyysrahaston aikuiskoulutustukea tai Kelan opintorahaa, jonka lisäksi henkilö, joka ei saa opintorahaa, voi tiettyjen ehtojen täyttyessä saada opintolainaan valtioneuvoston takauksen. Esimerkiksi 18-19-vuotias toisen asteen oppilaitoksessa opiskeleva voi saada lainatakauksen, vaikka ei saisi vanhempien tulojen takia opintorahaa. (Kela 2019.)

Majamaan ja Rantalan mukaan kotitalouksien euromääräisien lainojen osalta suhteellisesti eniten ovat lisääntyneet opintolainat. Opintolainat ovat 3,3-kertaistuneet vuodesta 2003 vuoden 2020 syyskuuhun. (Majamaa & Rantala 2020, 12.) Opintolainakannan kasvu on osittain seurausta vuoden 2017 valtioneuvoston takauksien korotuksesta. Vuoden 2017 elokuussa opintotukiudistuksen myötä opintolainan valtioneuvoston takauksen määrää korotettiin kaikkien opiskelijoiden osalta. Näin ollen valtion takaamaa opintolainaa on mahdollista nostaa aiempaa enemmän. Opintotukiudistuksen myötä myös opintorahan määrää pienennettiin korkeakouluopiskelijoilla, jonka lisäksi korkeakouluopiskelijoiden enimmäistukiaika lyheni uusien opiskelijoiden osalta. (Aaltonen 2017.)

Vuoden 2021 elokuussa opintolainoja nostettiin 196 miljoonalla eurolla. Kasvua vuoden 2020 ja 2021 elokuun välillä on 20 miljoonaa euroa. Uusien opintolainojen keskikorko oli ennätysalhainen: 0,10 prosenttia. Sekä vuoden 2020 että vuoden 2021 osalta opintolainoja nostettiin kesäkuukausien aikana enemmän kuin muulloin. Kesä-heinäkuussa 2021 opintolainoja nostettiin 84 miljoonan euron edestä, joka on miltei yhtä paljon kuin vuonna 2020. Vuoteen 2019 verrattuna vuoden 2021 kesä-heinäkuun aikana nostettujen opintolainojen määrä on kasvanut 64 prosenttia. Opintolainakanta oli vuoden 2021 elokuussa 5,1 miljardia euroa. Opintolainakannan kasvuvauhti oli 13,4 prosenttia vuonna 2021, joskin kasvuvauhti on hidastunut vuodesta 2018 lähtien. (Suomen Pankki 2021b.)

Kelan opintoetuustilaston mukaan valtion takaamia opintolainoja oli lukuvuoden 2019-2020 lopussa yhteensä 461 751 opintovelallisella. Opintovelallisia oli eniten yliopistoissa ja

ammattikorkeakouluissa: yliopistoissa 66 019 ja ammattikorkeakouluissa 68 486 henkilöä. Valtion takaamista opintolainoista lukuvuoden 2019-2020 lopussa opintolainan keskiarvo oli yhteensä 9 412 euroa per henkilö, mediaani oli 7 489 euroa per henkilö. Ammattikorkeakoulussa opiskelevien osalta keskiarvo oli 12 217 euroa per henkilö, mediaani 11 729 euroa per henkilö. Markkinaehtoisien opintolainan keskimääräinen nosto oli kaikkien oppilaitosasteiden osalta yhteensä 5 405 euroa, ja lyhennys keskimäärin 1 093 euroa lukuvuonna 2019-2020. (Kela 2021, 36.)

Opintovelallisten kokonaismäärä on kasvanut 41 prosentilla viimeisen viiden vuoden aikana. Lukuvuoden 2019-2020 päättyessä opintovelallisia oli noin 461 800. Lukuvuoden 2019-2020 aikana opintolainaa nosti 163 300 opiskelijaa. Opintolainahyvitystä myönnettiin yhteensä 11 419 henkilölle, joista enemmistö, 83 prosenttia, oli valmistunut ammattikorkeakoulusta. Opintolainahyvityksiä maksettiin yhteensä 43,8 miljoonaa euroa, keskimääräisen hyvityksen oli 3 836 euroa. (Kela 2021, 9-11.) Opintolainahyvityksen voi saada, kun korkeakoulututkinto suoritetaan tutkinnon määrääjän puitteissa. Opintolainahyvityksen myötä Kela maksaa opintolainasta osan. Opintolainahyvitystä voivat saada 1.8.2014 jälkeen opintonsa aloittaneet, määrääjassa valmistuvat opiskelijat, joilla on valtion takaamaa opintolainaa yli 2 500 euron arvosta. Opintolainahyvitykseen oikeuttavat tutkinnot ovat yliopistossa suoritettu alempi tai ylempi korkeakoulututkinto sekä ammattikorkeakoulussa suoritettava ammattikorkeakoulututkinto. (Kela 2016.)

4.2 Kulutusluotot ja muut luottotyypit

Kulutusluotto on yleensä 100-5 000 euron suuruinen, lyhytaikainen luotto. Maksuaika on useimmiten korkeintaan viisi vuotta. Kulutusluotto voi viitata tililuottoihin, kuten korttiluottoon tai luotolliseen tiliin, tai kertaluottoihin, kuten joustolainoihin ja pikavippeihin. Sekä pankit että yksityiset luotonantajat tarjoavat kulutusluottoja. (Minilex 2021.)

Vakuudettomia kulutusluottoja nostettiin vuoden 2021 lokakuussa 320 miljoonan euron edestä, pois lukien tili- ja korttiluotot. Vuoden 2020 vastaavaan ajankohtaan verrattuna vakuudettomia kulutusluottoja nostettiin 15,5 prosenttia enemmän vuonna 2021. Lokakuussa 2021 myös ajoneuvolainojen nostomäärä kasvoi, ajoneuvolainoja nostettiin 215 miljoonan euron edestä. Vakuudettomien kulutusluottojen keskiporkko kasvoi lokakuussa 6,72 prosenttiin, kun kuluttajaluottoja koskeva korkokatto päättyi. Korkokattoa edeltävältä ajalta, kesäkuussa 2020, kuluttajaluottojen keskiporkko oli 6,19 prosenttia. Lokakuun 2021 aikana vakuudettomia kulutusluottoja, pois lukien ajoneuvolainat, myönnettiin erityisesti korkeakorkoisia kulutusluottoja tarjoavien luottolaitoksien välityksellä. Näiden toimijoiden myöntämien uusien, vakuudettomien kulutusluottojen keskiporkko oli yli 11 prosenttia lokakuussa 2021. Lokakuussa 2021 kotitalouksien kulutusluottojen kanta oli 16,6 miljardia euroa Suomessa toimivien luottolaitosten myöntämien kulutusluottojen osalta. Vakuudettomia kulutusluottoja oli 6,8

miljardin euron edestä, vakuudellisia 5,6 miljardin euron edestä, sekä tili- ja korttiluottoja 4,2 miljardin euron edestä. (Suomen Pankki 2021c.)

Luottokortti on maksukortti, jonka luottokorttiyhtiö myöntää. Kortilla tehdään ostoksia luottokorttiyhtiön luottoa vastaan. Luottokortilla voi maksaa joko pankkitililtä tai luotolla, ja maksu veloitetaan laskulla maksutapahtuman jälkeen. Luottokortin myötä ostoksia voi maksaa luotolla joko kuukausierissä tai kerralla korottomasti. Kuukausierien myötä luottoa lyhennetään korkojen ja mahdollisten palkkioiden ohella. (OP 2021.)

Osamaksukauppa luetaan kuluttajaluottoihin. Osamaksukaupassa ostettu tavara maksetaan useiden maksuerien myötä. Ostajan maksettua kohteena olevan tavaran kauppahinnan, saa ostaja tavaran lopulliseen omistukseensa. Pienlaina eli pikavippi viittaa useimmiten internetissä haettavaan lainaan, jonka voi saada ilman vakuutta nopeasti. (Kuluttajaliitto 2021.)

5 Velkaantumisen seuraukset

Velkaantuminen voi aiheuttaa monenlaisia seurauksia yksilön elämässä. Negatiiviset seuraukset liittyvät maksuvaikeuksiin sekä niiden aiheuttamiin ilmiöihin. Velkaantuminen johtaa pahimmassa tapauksessa maksuhäiriömerkintään, perintään ja lopulta ulosottoon. Velkaantuminen voi johtaa velkaongelmiin, jotka voivat ilmetä taloudellisen ahdingon lisäksi velallisen elämässä monin tavoin elämää hankaloittavina tekijöinä. Majamaan ja Rantalan mukaan velkakierre voi pahimmillaan ylivelkaantumisen lisäksi johtaa syrjäytymiseen (Majamaa & Rantala 2016, 8).

Nuorten velkaongelmat näkyvät Takuusäätiön asiakaskunnassa. Nuoret hakivat vuoden 2021 aikana apua Takuusäätiöstä aiempaa enemmän: nuoria neuvottiin jopa kolmasosa vuotta 2020 enemmän. Takuusäätiön uutisen mukaan vuonna 2021 neuvontaan yhteyttä ottaneet asiakkaat olivat velkaantuneet ennätyksellisen paljon osamaksujen, opintolainojen ja vuokratien osalta. Kyseisiä velkoja oli erityisesti nuorilla. Erityisesti osamaksut liittyivät neuvottujen velkoihin: osamaksuja oli 50 prosenttia enemmän, kuin vuonna 2020. Nuorten osalta osamaksuja ja vuokratien osalta oli yli 2,5 kertaa useammin, kuin vanhemmilla ikäryhmillä. Vuoteen 2020 verrattuna vuonna 2021 opintolainoja oli lähes 40 prosenttia ja vuokratien osalta 33 prosenttia useammalla neuvotulla. Velkalinjalla ja chatissa neuvottiin vuoden 2021 aikana 7 500 maksuvaikeuksia kokenutta asiakasta, joista joka viides oli alle 30-vuotias. Nuorten osuus Takuusäätiöstä velkojen järjestelyä hakeneiden asiakkaiden keskuudessa on myös kasvanut. Vuonna 2021 noin joka kolmas hakija oli alle 30-vuotias. Viimeisen kahden vuoden ajalta alle 30-vuotiaiden velkojen järjestelyä hakeneiden asiakkaiden osuus on kasvanut yli 30 prosenttia. (Takuusäätiö 2022.)

Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa 18-35-vuotiaista, vuonna 2015 toteutettuun kyselyyn vastanneista, 19 prosenttia koki subjektiivista velkaongelmaa, jolla viitataan koettuihin maksuvaikeuksiin. Vastaajista 10 prosentilla oli objektiivinen velkaongelma, jonka tapauksessa vastaaja on ilmoittanut, että hänellä on maksuhäiriömerkintä ”ja/tai laskuja tai velkoja perinnässä tai ulosotossa”. Vastaajista 12 prosenttia oli kokenut jonkin verran velkojen takaisinmaksuvaikeuksia, kun taas merkittäviä takaisinmaksuvaikeuksia oli 8 prosentilla. Velkaongelmia kokivat erityisesti oman lapsen saaneet vastaajat, vähiten velkaongelmia oli kotona asuvilla. Maksuvaikeuksia kokeneista maksuvaikeudet olivat useimmilla alkaneet alle kuusi kuukautta ennen kyselyä, 15 prosentilla maksuvaikeudet olivat jatkuneet yli viiden vuoden ajan. Vastaajat pohtivat maksumoraalin heikentyneen viime vuosina, ja nuorten velkaantumisen arvioitiin johtuvan siitä, että nuoret eivät hallitse luottorahan käyttöä. (Majamaa & Rantala 2016, 1-3.)

Velkaongelmat yleistyivät Majamaan ja Rantalan tutkimuksen mukaan lainatyyppien määrän kasvun myötä. Elämänmuutokset, kuten työpaikan menettäminen, parisuhteen päättyminen sekä vakavasti sairastuminen enteivät tulevia velkaongelmia. Kyselystä ilmeni, että vähintään neljä merkittävää elämänmuutosta edeltävän vuoden aikana kokeneilla oli velkaongelmia useammin kuin muilla vastaajilla. (Majamaa & Rantala 2016, 2.)

Talous- ja velkaneuvonnan asiakaskuntaa on tutkittu vuonna 2010 Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen toimesta. Valtakunnallisesti toteutettuun talous- ja velkaneuvonnan asiakasseurantaa lukeutui 2 162 henkilöä. Asiakkaiden velat muodostuivat tutkimuksen mukaan pääosin kulutusluotoista sekä maksamattomista laskuista: lähes 70 prosentilla asiakkaista oli kulutusluottoja, kun taas maksamattomia laskuja ja vippejä oli 58 prosentilla. Joka viidennellä oli asuntolainaa. Nuorten, alle 24-vuotiaiden, keskuudessa oli vähiten kulutusvelkoja, mutta vastaavasti maksamattomia laskuja oli nuorilla eniten. Esimerkiksi maksamattomia vuokra-asuntoja oli asiakkaista eniten alle 24-vuotiaiden ikäryhmässä. Asiakasseurannassa todettiin velan määrän vähentyneen aiemmasta, mutta velkasuhteiden määrän kasvaneen: keskimäärin velkaa oli 30 000 euron edestä, velkasuhteita 15 kappaletta. Talous- ja velkaneuvonnan asiakkaista kolmasosalla ei ollut lainkaan maksuvaraa. (Valkama 2011, 1-4.)

Talous- ja velkaneuvonnan asiakaskunnasta vuonna 2010 pieni enemmistö oli miehiä. Keski-ikä asiakkailla oli 44 vuotta, mutta ikäjakauma ulottui aina 18 vuodesta 93 vuoteen. Nuorten keskuudessa velkaneuvontapalveluiden käyttö ei ollut tutkimuksen mukaan kovin yleistä: asiakkaista noin viisi prosenttia oli alle 24-vuotiaita, enemmistön muodostuessa 35-54-vuotiaista asiakkaista. Tutkimuksen mukaan talous- ja velkaneuvonnan asiakkaista puolet olivat työssäkäyviä, puolet työelämän ulkopuolella. Työelämän ulkopuolella olevien asiakkaiden ryhmään kuuluivat opiskelijat, eläkkeellä olevat, työttömät sekä vanhempainvapaalla olevat. Työelämän ulkopuolisten asiakkaiden kuukausitulot muodostuivat muun muassa sosiaalituista ja etuuksista. Opiskelijoiden osuus asiakaskunnasta oli vuonna 2010 muutama prosentti. Raha-

asioiden hoidossa vaikeuksia ilmeni tutkimuksen mukaan yleisimmin 25-34-vuotiaiden ikäryhmässä. (Valkama 2011, 3-5.)

Velkaongelmien taustalla voivat erityisesti 18-35-vuotiaiden osalta Majamaan ja Rantalan mukaan olla nuorten aikuisten pienituloisuus ja usein vaihtuvat elämäntilanteet yhdistettynä helppoon lainansaantiin sekä heikkoihin taloustaitoihin. (Majamaa & Rantala 2016, 7.) Vuonna 2010 talous- ja velkaneuvojien mukaan talous- ja velkaneuvonnan asiakkailla merkittävin syy velkaongelmiin oli yleinen taitamattomuus taloudenhallinnassa, joka näkyy esimerkiksi liian suurena kulutuksena tuloihin suhteutettuna. (Valkama 2011, 5.)

Taloustaitoihin voidaan katsoa kuuluvan esimerkiksi kyky oman talouden suunnitteluun. Finanssialan tutkimuksen mukaan raha-asioiden pidemmän tähtäimen suunnittelu yleistyy iän myötä: keskimääräistä suurempaa raha-asioiden suunnittelu on 25 ikävuodesta lähtien. Aiempi suurempi osuus alle 25-vuotiaista ei suunnittele omaa talouttaan lainkaan. Vuonna 2021 18-24-vuotiaista vastaajista 32 prosenttia suunnitteli talouttaan korkeintaan kuukaudeksi kerrallaan, 19 prosenttia 1-3 kuukaudeksi, ja 12 prosenttia 3-6 kuukaudeksi. 13 prosenttia 18-24-vuotiaista ei suunnitellut talouttaan lainkaan. 25-34-vuotiaista 18 prosenttia suunnitteli taloutta kuukaudeksi kerrallaan, 21 prosenttia 1-3 kuukaudeksi, ja 17 prosenttia 6-12 kuukaudeksi. 25-34-vuotiaista talouttaan ei suunnitellut lainkaan kolme prosenttia vastaajista. Vuonna 2021 omia menoja seurasi 18-24-vuotiaiden ikäryhmästä säännöllisesti 62 prosenttia, satunnaisesti 33 prosenttia ja ei lainkaan 4 prosenttia. 25-34-vuotiaista menoja säännöllisesti seurasi 66 prosenttia, satunnaisesti 30 prosenttia ja ei lainkaan 3 prosenttia. (Finanssiala 2021, 10-12.)

5.1 Maksuhäiriö

Maksuhäiriömerkintä aiheutuu maksamattomasta velasta. Maksuhäiriömerkintä merkitään luottotietorekisteriin. Suomessa luottotietorekistereitä ylläpitävät Suomen Asiakastieto Oy ja Bisnode Oy. Maksuhäiriötä ennen perintätoimisto on yrittänyt periä laskua tai velkaa maksu- muistutuslaskulla. Jokainen maksamaton lasku tai velka aiheuttaa uuden maksuhäiriömerkinnän, jonka myötä yksi maksamaton lasku voi johtaa useamman maksuhäiriömerkinnän syntyyn. (Takuusäätiö 2021a.)

Maksuhäiriömerkintä lisätään luottotietorekisteriin useimmiten velkojan haettua käräjäoikeudesta velalle tai laskulle maksutuomion. Velkoja voi ilmoittaa maksuhäiriömerkinnän luottotietorekisteriin lisättäväksi maksulaiminlyönnin myötä. Velkoja voi hakea maksuhäiriömerkintää alla lueteltujen ehtojen perusteella:

- lasku on ollut maksamatta vähintään 60 päivää
- laskusta on lähetetty maksukehotus 21 päivää aikaisemmin
- luottosopimuksessa on maininta maksuhäiriön ilmoittamisesta luottotietorekisteriin

- laskun maksusta ei ole tehty erillistä maksusopimusta velkojan kanssa.

Velkojan haettua laskulle tai velalle käräjäoikeudesta maksutuomion, velka voidaan siirtää ulosottoon. Maksutuomion hakemista ennen velkoja on tiedottanut velalliselle perintäkirjeessä hakevansa tuomiota sekä ilmoittanut tulevasta maksuhäiriömerkinnästä. Käräjäoikeus lähettää velalliselle haasteen, johon velallisen tarvitsee vastata vain, jos laskun tai velan tiedot eivät ole oikein. (Takuusäätiö 2021b.)

Kaikkiin laskuihin ei tarvita maksutuomiota. Julkisoikeudelliset laskut, kuten verot, kunnalliseen terveydenhoitoon liittyvät laskut sekä päivähoitomaksut ovat suoraan ulosottokelpoisia ilman maksutuomiota. Suoraan ulosottokelpoisten laskujen osalta maksuhäiriömerkintä syntyy ulosoton ilmoituksen myötä. Ulosotto voi ilmoittaa maksuhäiriömerkinnän luottotietorekisteriin seuraavissa tapauksissa:

- velallinen on todettu varattomaksi, tai velallisen tulot eivät ole riittävät ulosmittaukseen
- velallista ei ole tavoitettu tai velallisen olinpaikka ei ole tiedossa
- velallisen tuloja on ulosmitattu viimeisen kahden vuoden aikana yhtämittaisesti vähintään 18 kuukauden ajan.

Velkajärjestelyn myötä maksuhäiriömerkintä saatetaan lisätä luottotietorekisteriin, kun velallinen tekee velkojien kanssa vapaaehtoisen sopimuksen, velallinen on saanut Takuusäätiöltä takauksen järjestelylainaa varten, tai velallinen on saanut kunnan tarjoaman sosiaalisen luoton. Merkinnän myötä velallinen ei saa uutta velkaa maksuohjelman aikana, joka tukee velkajärjestelyn onnistumista. Maksuhäiriömerkintöjä, jotka lisätään velkajärjestelyn myötä luottotietorekisteriin, on kahdenlaisia: vapaaehtoisessa velkajärjestelyssä maksuhäiriömerkinnän lisääminen edellyttää velallisen suostumusta merkinnän ilmoittamiseen, kun taas lakisäätöissä yksityishenkilön velkajärjestelyssä maksuhäiriömerkintä lisätään luottotietorekisteriin automaattisesti oikeusrekisterikeskuksesta. (Takuusäätiö 2021b.)

Maksuhäiriömerkinnän kesto vaihtelee tapauskohtaisesti kahdesta neljään vuoteen. Maksuhäiriömerkintä on yleensä vähintään kaksi vuotta voimassa, alkaen päivästä, jolloin velasta on annettu maksutuomio. (Takuusäätiö 2021c.) Asiakastiedon mukaan maksuhäiriömerkinnän pääsääntöinen tallennusaika on Suomessa kolme vuotta (Asiakastieto 2021a).

Yksityishenkilö voi tarkistaa maksuhäiriömerkintänsä keston luottotietorekisteriotteesta. Maksuhäiriömerkinnät eivät useimmiten poistu luottotietorekisteristä, vaikka lasku tai velka, josta maksuhäiriö on aiheutunut, maksettaisiin. (Takuusäätiö 2021c.) Velan maksaminen voi kuitenkin vaikuttaa maksuhäiriömerkinnän keston. Uusi merkintä voi toisaalta pitkittää edellisen maksuhäiriömerkinnän kestoja. Kun ensimmäinen maksuhäiriömerkintä muodostuu, luottotietoyhtiö lähettää velkaantuneelle asiasta ilmoituksen ilman erillistä pyyntöä. (Kilpailu- ja

kuluttajavirasto 2021.) Maksusuoritus vähentää velasta aiheutuvia kustannuksia sekä velallisen että velkojan näkökulmasta. Tämän lisäksi maksusuorituksesta lisätään niin sanottu ref-merkintä luottotietorekisteriin. (Asiakastieto 2021a.)

Maksuhäiriömerkintä vaikuttaa merkinnän saaneen elämään monin tavoin. Maksuhäiriömerkinnän saaneen luotonsaanti vaikeutuu merkinnän myötä merkittävästi, jonka johdosta esimerkiksi osamaksusopimusten sitominen vaikeutuu ja luottokorttia voidaan vaatia merkinnän saaneelta takaisin. Vuokra-asunnon sekä kotivakuutuksen saaminen hankaloituu, jonka lisäksi puhelinliittymä- tai vakuutus sopimukset voivat edellyttää vakuutta tai ennakkomaksua merkinnän saaneelta. Myös työpaikan saaminen vaikeutuu, erityisesti jos työtehtävä edellyttää taloudellista vastuuta. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2021.)

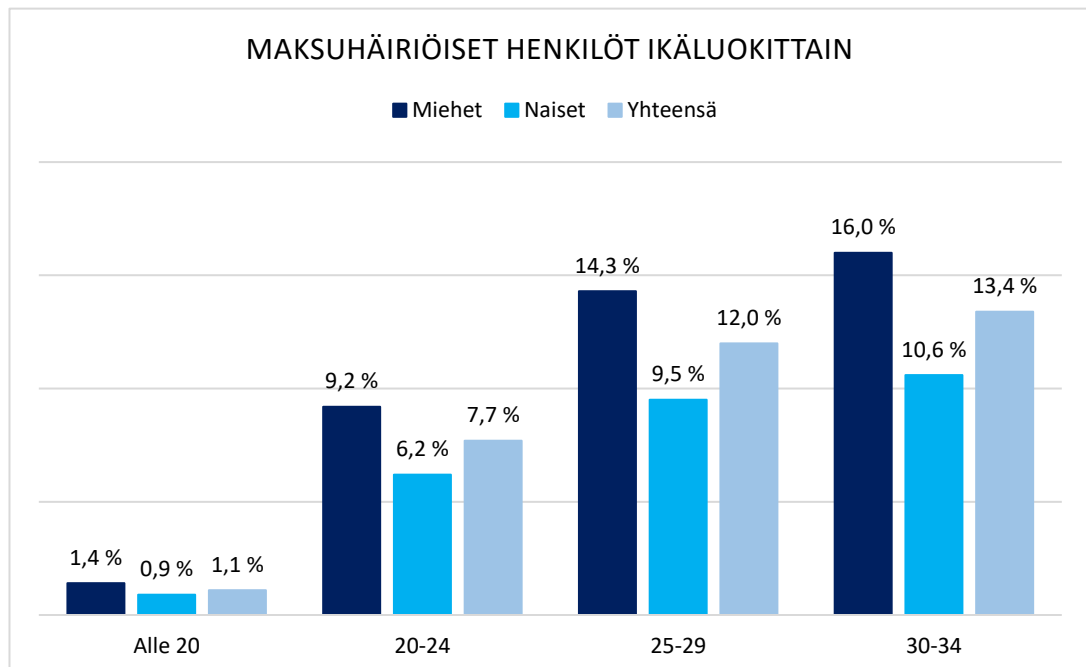
Asiakastiedon tutkimuksen mukaan maksuhäiriömerkinnän saaneen kuluttajan luottoriski on merkittävä. Maksuhäiriöttömän suomalaisen tilastollinen todennäköisyys maksuhäiriömerkinnän saamiseen vuoden kuluessa on 0,9 prosenttia. Mikäli henkilö on saanut maksuhäiriön alle vuosi sitten, on todennäköisyys uuden maksuhäiriömerkinnän saamiseen 72 prosenttia. Riski pienenee, jos uusia maksuhäiriömerkintöjä ei tule. Tästä huolimatta 3-4 vuoden kuluttua uusimman maksuhäiriömerkinnän saamisesta on todennäköisyys uuden merkinnän saamiseen 15,5 prosenttia. (Asiakastieto 2021a.)

Vuonna 2020 maksuhäiriöiden määrä kasvoi odotettua vähemmän. Vuoden 2020 loppuun mennessä 392 200 kuluttajalla oli maksuhäiriömerkintä. Asiakastiedon rekisterissä olevien maksuhäiriöisten määrä kasvoi vuonna 2020 yhteensä 1,4 prosentilla edeltävään vuoteen verrattuna. Ensimmäisen maksuhäiriömerkinnän sai 42 000 henkilöä, yhteensä maksuhäiriömerkintöjä rekisteröitiin vuoden 2020 aikana 273 000 henkilölle. (Aulasmaa 2021.) Vuonna 2019 maksuhäiriöisiä oli 386 700. Covid-19-pandemia ei näkynyt maksuhäiriöisten määrän merkittävänä kasvuna vuoden 2020 maksuhäiriötilastoissa, maksuhäiriöisten määrän kasvaessa vuodesta 2019 vuoteen 2020 yhteensä 5 500 henkilöllä. (Asiakastieto 2020, 4.) Maksuhäiriöiden määrä ei jatkanut kasvua vuonna 2021: vuoden lopussa maksuhäiriöisiä henkilöitä oli yhteensä 389 300. Maksuhäiriöisten henkilöiden määrä laski ensimmäistä kertaa 13 vuoteen: maksuhäiriöisten henkilöiden määrä väheni 2 900 henkilöllä vuonna 2021 vuoteen 2020 verrattuna. (Asiakastieto 2022.)

Maksuhäiriömerkinnät ovat miehillä yleisempiä jokaisessa ikäluokassa, kuin naisilla (Asiakastieto 2021b, 5). Hiilamon ym. tutkimuksen mukaan Asiakastiedon tilastoja vastaavasti miehillä maksuhäiriömerkintöjä on naisia useammin sekä vuoden 1987 että vuoden 1997 syntymäkohorteissa. Vuoden 1987 syntymäkohortissa maksuhäiriömerkinnät ovat yleisempiä, kuin vuoden 1997 syntymäkohortissa. Vuoden 2021 alkaessa vuonna 1987 syntyneistä miehistä noin 13 prosentilla oli maksuhäiriömerkintä, naisista noin 10 prosentilla. Vuonna 1997 syntyneistä miehistä noin 11 prosentilla oli maksuhäiriömerkintä, naisista noin seitsemällä prosentilla

vuoden 2021 alussa. Tutkimuksen mukaan maksuhäiriömerkinnän saaneiden henkilöiden keskuudessa vain harvalla oli yksi maksuhäiriömerkintä. Jos henkilöllä oli vähintään yksi voimassa oleva maksuhäiriömerkintä, on tutkimuksen mukaan tyypillistä, että henkilöllä on samaa aikaa yli kymmenen voimassa olevaa merkintää. (Hiilamo ym. 2021, 18-19.)

Maksuhäiriömerkintöjä oli vuonna 2021 erityisesti 30-34-vuotiaiden ikäluokassa. Ikäluokassa 30-34-vuotiaat maksuhäiriöisiä henkilöitä oli yhteensä 13,4 prosenttia, 25-29-vuotiaista 12 prosenttia ja 20-24-vuotiaista 7,7 prosenttia. Alle 20-vuotiaita maksuhäiriöisiä henkilöitä oli yhteensä 1,1 prosenttia. (Asiakastieto 2021b, 5.) Kuviossa 5 on esitetty maksuhäiriömerkintöjen määrä eri ikäluokissa ja sukupuolten välillä, sekä kuvattu maksuhäiriöisten määrää kyseisissä ikäluokissa yhteensä. Tiedot pohjautuvat Asiakastiedon vuoden 2021 maksuhäiriötilastoihin (Asiakastieto 2021b, 5).

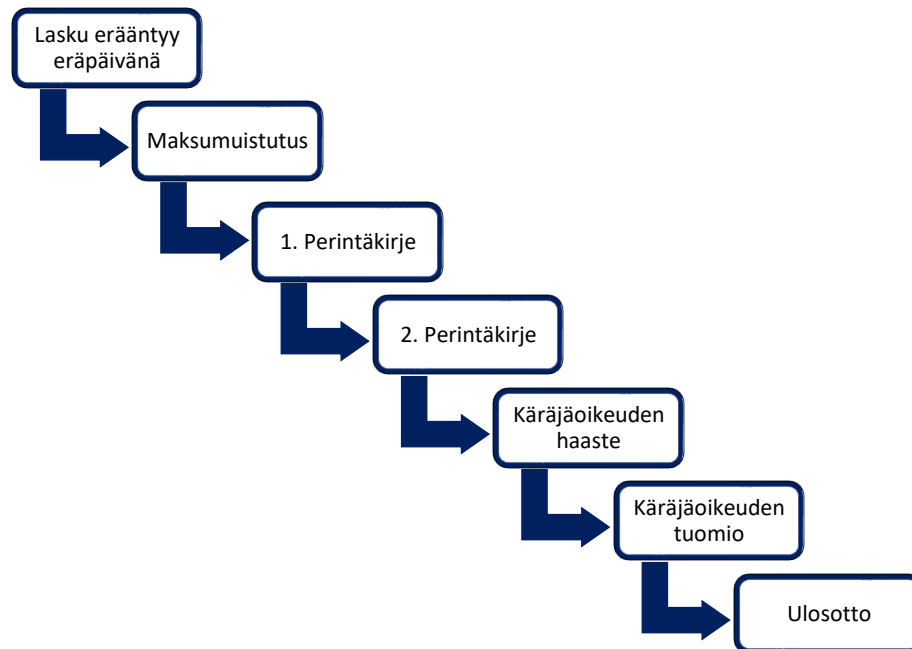
Kuvio 5: Maksuhäiriöiset henkilöt ikäluokittain (mukailen Asiakastieto 2021b, 5)

5.2 Perintä

Maksamaton lasku tai velka johtaa perintään. Perintä alkaa vapaaehtoisesta perinnästä, jonka tavoitteena on, että velallinen maksaa laskun tai velan ilman tuomioistuimen tai ulosoton osallisuutta. Vapaaehtoinen perintä toteutuu useimmiten velallisen ja velkojan välillä. Vapaaehtoisen perinnän jälkeen siirrytään oikeudelliseen perintään, niin sanottuun ”pakkoperintään”. (Lindström 2014, luku 6.) Vapaaehtoinen perintä alkaa useimmiten yhden maksuhuomautuskirjeen jälkeen. Perintä käynnistyy tyypillisesti perintäkirjeen myötä. (Lindström 2014, luku 7.)

Oikeudellisen perinnän ensisijainen tavoite on velan maksu velallisen toimesta tai vaihtoehtoisesti maksusopimuksen solmiminen velallisen ja velkojan välillä. Toissijainen tavoite on oikeuden päätöksen, täytäntöönpanoperusteen, hankinta. Täytäntöönpanoperusteen myötä velkoja voi kääntyä ulosoton puoleen, jotta velka saadaan suoritetuksi velallisen omaisuuden ulosmittauksen kautta. Yleensä oikeudellista perintää ei aloiteta, kunnes vapaaehtoisen perinnän kaikki keinot on toteutettu. (Lindström 2014, luku 8.)

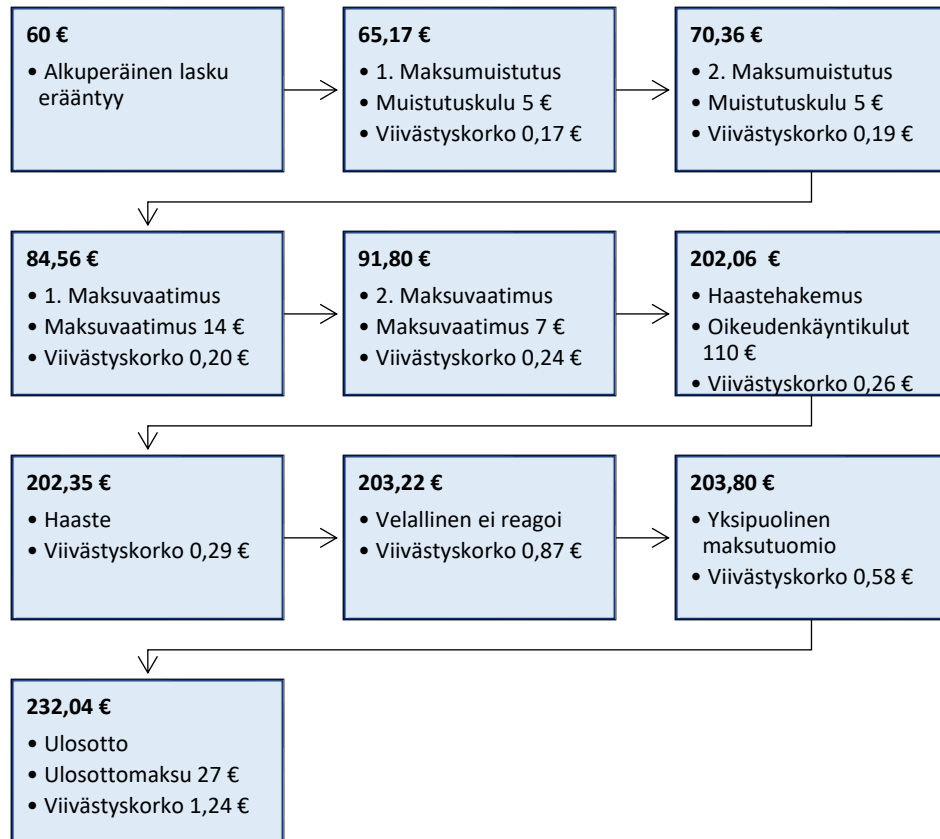
Kuviossa 6 esitetään, miten yksityishenkilön perintä etenee vaiheittain sellaisten maksamattomien laskujen osalta, jotka eivät ole julkisoikeudellisia. Maksamaton lasku erääntyy eräpäivänä, jonka jälkeen alkuperäisen laskun eräpäivästä 14 päivän kuluttua lähetetään maksumuistutus. Mikäli laskua ei makseta maksumuistutuksesta 14 päivän sisällä, lähetetään maksuvaatimus eli perintäkirje. Jos ensimmäiseen perintäkirjeeseen ei reagoita, lähetetään toinen perintäkirje 14 päivän kuluttua. (Intrum 2021.)

Kuvio 6: Yksityishenkilön perinnän vaiheet (mukaillen Intrum 2021)

Ensimmäisen sekä toisen perintäkirjeen vastaanottamisen jälkeen velallinen voi yleensä sopia velkojan kanssa maksusuunnitelmasta, jos velkaa ei ole mahdollista maksaa kerralla. Jos laskua tai velkaa ei makseta perintäkirjeistä huolimatta, etenee perintä käräjäoikeuteen. Käräjäoikeus lähettää velalliselle tiedoksiannon haasteesta, johon velallinen voi 14 päivän aikana reagoita. Jos haasteeseen ei reagoita, käräjäoikeus antaa yksipuolisen tuomion, jonka myötä maksusuunnitelmasta ei ole enää mahdollista sopia. Lisäksi velalliselle merkitään maksuhäiriömerkintä luottotietorekisteriin. Käräjäoikeuden tuomion jälkeen velka siirtyy ulosoton perittäväksi. (Intrum 2021.)

Maksun myöhästyminen aiheuttaa lisäkuluja. Mitä kauemmin lasku on maksamatta, sitä suuremmiksi laskulle kertyvät kulut kasvavat. Ylen artikkelissa on kuvattu, kuinka 60 euron lasku kasvaa moninkertaiseksi, yli 230 euron velaksi. (Nieminen 2021.) Kuviossa 7 on artikkelin grafiikka kuvattu vastaavasti vaiheittain.

Kuvio 7: Alkuperäiseen laskuun tulevat kulut (mukaillen Nieminen 2021)

Velkojen vanhentumista ei kannata odottaa, velkojen yleensä huolehtiessa siitä, etteivät velat vanhene. Vanhenemisajat ovat pitkiä. Julkisoikeudellisten velkojen vanheneminen alkaa maksuunpanovuotta seuraavan kalenterivuoden alusta, ja vanhenee lopullisesti viiden vuoden kuluttua. Muiden velkojen osalta vanheneminen vie vähintään 15 vuotta. Erääntyneelle laskulle aiheutuvat kulut kertyvät alla olevan järjestyksen mukaisesti:

1. viivästyskorko
2. viivästys- tai muistutuskulut velkojalle
3. perintäkulut perintätoimistolle
4. käsittelymaksut tuomioistuimelle
5. oikeudenkäyntikulut velkojalle
6. ulosottomaksut.

Laskun loppusumma kasvaa jatkuvasti siihen asti, kunnes lasku maksetaan. (Nieminen 2021.)

5.3 Ulosotto

Ulosotto ei ala automaattisesti, vaan asianosaisen on tehtävä ulosotosta hakemus. Hakemus voidaan tehdä ilman tuomion tai muun vastaavan täytäntöönpanokelpoisuuden vahvistamista. Ulosottokaaren (705/2007) 3 luvun 1 §:n mukaisesti ulosottihakemus tulee tehdä kirjallisena tai sähköisenä hakemuksena. Useimmiten ulosottoa haetaan perimistöimiston toimesta, sen sijaan että laskun tai velan alkuperäinen velkoja hakisi ulosottoa. Ulosotto toteutetaan täysimittaisena, normaalina ulosottona, ellei hakemuksessa pyydetä suppeaa ulosottoa. (Koulu 2017, 477-480.)

Kun velka on edennyt ulosoton perittäväksi, velalliselle toimitetaan useimmiten ilmoitus ulosottoasian vireilletulosta. Ilmoitus sisältää velan tietojen lisäksi ulosottomiehen yhteystiedot, yhteydenottokehotuksen sekä mahdollisesti ennakoilmoituksen ulosmittauksesta. Velalliselle lähetetään myös maksukehotus. Jos velallinen maksaa velan maksukehotuksen eräpäivänä, velalliselle ei synny merkintää ulosottorekisteriin eikä ulosottoon liittyviä toimenpiteitä aloiteta. Jos velkaa ei makseta maksukehotuksesta huolimatta, tulisi velallisen ottaa yhteyttä ulosottomieheen. Ulosottomies etsii velallisen omistamaa omaisuutta, jotta velkojalle saadaan maksusuoritus. Omaisuutta voidaan etsiä eri rekistereistä sekä velalliselle tehdyn ulosotoselvityksen myötä, jossa velallisen tulee antaa tietoja taloudellisesta tilanteestaan. Mikäli velallisen omaisuutta tai tuloa, joka on ulosmittauskelpoista, löydetään, sitä ulosmitataan. (Ulosottolaitos 2020a.)

Ulosmitattavaksi omaisuudeksi luetaan lähtökohtaisesti kaikki omaisuus- ja varallisuuslajit. Yleensä ulosmittaus kohdistuu velallisen tuloihin: palkka-, eläke- tai elinkeinotuloon. Tulojen lisäksi voidaan ulosmitata irtainta omaisuutta. Irtaimiksi omaisuudeksi luetaan muun muassa:

- ajoneuvot,
- asunto-osakkeet,
- arvopaperit,
- pankkitalletukset ja käteinen raha sekä
- veronpalautukset.

Näiden lisäksi myös kiinteää omaisuutta, kuten tiloja ja tontteja, voidaan ulosmitata. Irtain omaisuus ulosmitataan useimmiten ennen kiinteän omaisuuden ulosmittausta. Vakituinen asunto sekä velallisen elinkeinoa varten tarvitsema omaisuus ulosmitataan viimeisenä. Ulosmitattu omaisuus muutetaan rahaksi omaisuuden myynnin myötä. Jos velallinen maksaa velkansa, palautetaan ulosmittauksen raukeamisen myötä ulosmitattu omaisuus velalliselle. (Ulosottolaitos 2020b.)

Ulosotto ei käytännössä ottaen muuta velallisen ja velkojan velkasuhdetta: velkoja voi esimerkiksi ulosottihakemuksen tehtyäänkin periä saatavaansa omatoimisesti. Velkoja on

oikeutettu vastaanottamaan velallisen maksun ulosoton aikana, jolloin kyseessä on niin sanottu ohimaksu. Velan maksua ei näin ollen tarvitse välttämättä suorittaa ulosottomiehen välityksellä. Velan maksun myötä velkoja ei ole enää oikeutettu ulosoton jatkamiseen. (Koulu 2017, 486-487.)

Ulosotto päättyy lopputilitykseen taikka estetodistukseen. Ulosoton päättyessä lopputilitykseen, on ulosotto päättynyt tuloksellisesti. Ulosottoasian vireilläolo lakkaa lopputilityksessä ulosottokaaren (705/2007) 3 luvun 94 §:n mukaisesti siihen, kun ulosottomies tilittää kertyneet varat hakijalle. Mikäli täyttä suoritusta ei ole kertynyt ulosotossa olevalle saatavalle, tai velallisen olinpaikka ei ole tiedossa, annetaan ulosottokaaren (705/2007) 3 luvun 95 §:n mukaan asiasta todistus hakijalle. Vireilläolo päättyy estetodistuksen antamispäivään. Muussa täytäntöönpanossa vireilläolo päättyy ulosottomiehen vietyä täytäntöönpanotoimet loppuun ulosottokaaren 3 luvun 96 §:n mukaisesti. Ulosotto voi päättyä myös laissa sääntelemättömiin päättymistilanteisiin, kuten hakijan peruutukseen. Hakija voi peruuttaa ulosottohakemuksensa ilman syytä milloin vain aina siihen asti, että ulosmitattu omaisuus on pakkomyyty. Peruutuksen syy on yleensä edellä mainittu ohimaksu tai velallisen kanssa sovittu maksujärjestely. (Koulu 2017, 489-490.)

Joissakin tapauksissa on mahdollista, että ulosotto jatkuu passiivisaatavaksi rekisteröinnillä ulosottokaaren (705/2007) 3 luvun 102 §:n mukaan. Passiivisaatavaksi rekisteröinnin myötä ulosottomies säilyttää toimivaltansa. Velallisen omaisuuden löytymisen myötä ulosottomies toteuttaa ulosmittauksen passiivirekisteröidyn saatavan saamiseksi, jolloin ulosottoasia tulee uudestaan vireille ulosottokaaren (705/2007) 3 luvun 103 §:n mukaisesti. Vireilläolo päättyy, kun passiivisaatavaan liittyvät toimet suoritetaan loppuun, jolloin tehdään uudestaan merkintä saatavasta passiivirekisteriin. Passiivisaatavan rekisteröinti on kahden vuoden ajan voimassa, jonka kuluttua rekisteröinti poistetaan eikä ulosottomiehellä ole enää toimimisvelvollisuutta. (Koulu 2017, 490-491.)

Vuoden 2020 lopussa ulosottovelallisia henkilöitä oli Tilastokeskuksen mukaan 274 000. Ulosottovelallisten määrä kasvoi 6 prosentilla vuoden 2019 vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Ulosottovelallisia oli vuoden 2020 aikana yhteensä 568 000, joista 294 400 ulosottovelallisen osalta ulosottoasioiden vireilläolo lakkasi ennen vuoden loppua. Vireillä olevien sekä päättyneiden ulosottoasioiden määrä oli vuonna 2020 yhteensä noin 5 miljoonaa, joka oli miltei 2 prosenttia vuotta 2019 vähemmän. Kaikista ulosottoasioista vireillä olevia oli 41 prosenttia, noin 2,1 miljoonaa. Vuoden 2020 vireillä olevista ulosottoasioista suurimmat ryhmät muodostuivat yksityisoikeudellisista perintäasioista, muista julkisoikeudellisista asioista sekä veroasioista. (Tilastokeskus 2021h.)

Ulosottoasioiden lukumäärä voi kuitenkin olla suurempi, kuin ulosottoasioiden kokonaismäärä, sillä yksi ulosottoasia saattaa sisältää useamman kuin yhden ulosottovelallisen. Velalliseen

kohdistuva ulosottoasia lasketaan Tilastokeskuksen mukaan velallistiedoissa aina yhdeksi, riippumatta ulosottoasiaan liittyvien velallisten lukumäärästä. Vuoden 2020 osalta velallisaineisto oli puutteellinen poimintaongelmien vuoksi, jonka takia velalliseen kohdistuneita asia- ja velkamääriä ei voitu vuoden 2020 osalta tilastoida. (Tilastokeskus 2021h.)

Taulukossa 1 on kuvattu ulosottovelallisten lukumäärä vuodesta 2011 vuoteen 2020, sekä ulosottovelkojen kokonaissaldo euroina. Velallisten lukumäärä sisältää vain luonnolliset henkilöt. Taulukkoon on sisällytetty tiedot avointen ulosottoasioiden osalta. Taulukon muuttujiksi on valittu seuraavat: velallisen henkilölaji: luonnollinen henkilö, vireilläolo: avoin, vuosi: 2011-2020, sekä tiedot: velallisten lukumäärä ja ulosottovelkojen kokonaissaldo, euroa. (Tilastokeskus 2021i.)

Taulukosta voidaan huomata, että vaikka velallisten lukumäärä on vaihdellut vuosittain, on ulosottovelkojen kokonaissaldo kasvanut vuodesta toiseen. Vuoden 2020 osalta ulosottovelkojen kokonaissaldoa ei ole saatavilla.

Vuosi	Velallisten lukumäärä	Ulosottovelkojen kokonaissaldo, euroa
2011	223 149	3 313 363 297
2012	224 712	3 369 103 887
2013	220 274	3 432 122 955
2014	221 703	3 558 155 726
2015	211 483	3 585 367 036
2016	228 029	3 754 145 453
2017	229 796	4 043 102 517
2018	283 716	5 040 646 651
2019	241 067	5 136 915 362
2020	258 380	-

Taulukko 1: Velallisten lukumäärä ja ulosottovelkojen kokonaissaldo 2011-2020 (mukailten Tilastokeskus 2021i)

6 Apua velkaantumiseen

Velkaantumiseen voi hakea apua ja tukea useiden eri kanavien kautta. Tietoa talouden hallintaan ja velkaantumisen ratkomiseen löytyy esimerkiksi internetistä useista eri lähteistä. Tässä kappaleessa esitellään talous- ja velkaneuvontaa tarjoavat tahot sekä velkajärjestely. Velkajärjestelyyn voi päästä oikeuden päätöksen myötä.

Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa maksuvaikeuksia kokeneet vastaajat olivat hakeneet tukea maksuvaikeuksiin erilaisin keinoin. Maksuvaikeuksiin haettiin tukea muun muassa keskustelemalla asiasta läheisten kanssa, internetistä tietoa tai vertaistukea hakemalla sekä institutionaalisen tahon tarjoaman avun kautta. Maksuvaikeuksia kokeneista 25 prosenttia oli hakenut apua maksuvaikeuksien ratkomiseen viranomais taholta, järjestöltä, pankista tai seurakunnasta. Kyselyyn vastanneista kaksi kolmasosaa ei tiennyt Takuusäätiön tuesta tai sosiaalisesta luotosta, jota kunnat tarjoavat. (Majamaa & Rantala 2016, 2-3.)

6.1 Talous- ja velkaneuvontaa tarjoavat tahot

Talous- ja velkaneuvontaa on saatavilla maksutta valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirien oikeusaputoimistoista. Talous- ja velkaneuvojat auttavat asiakkaita erilaisissa talousasioissa, kuten rahankäytön suunnittelussa ja velkatilanteissa. Talous- ja velkaneuvojat voivat auttaa esimerkiksi erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen arvioinnissa velkatilanteen selvittämiseksi, sekä maksusopimusten laatimisessa. Talous- ja velkaneuvonnasta voi myös hakea neuvoja järjestelylainan sekä velkajärjestelyn hakemiseen. (Talous- ja velkaneuvonta 2020a.)

Talous- ja velkaneuvontaan voi ottaa yhteyttä sähköisen asioinnin kautta sekä soittamalla suoraan oikeusaputoimistoon. Asiakas voi sopia tapaamisen talous- ja velkaneuvojan kanssa. Talous- ja velkaneuvonnan sivuilla on lisäksi chat, jossa voi keskustella anonyymisti talous- ja velkaneuvojan kanssa. Lisäksi joillakin paikkakunnilla toimii Talousneuvoloita, joista voi hakea apua talouskysymyksiin ilman ajanvarausta. (Talous- ja velkaneuvonta 2020b.) Talousneuvola -palvelu liittyy hallitusohjelman ylivelkaantumista ehkäisevän ”Ennakoiva talousneuvonta” hankkeen toimintamalliin. Talousneuvoloita on esimerkiksi Espoossa, Jyväskylässä, Mikkelissä, Tampereella, Turussa, Vantaalla ja Varkaudessa. (Talous- ja velkaneuvonta 2021.)

Ulosottolaitos toteuttaa ennakoivaa talousneuvontaa. Ennakoivan talousneuvonnan tarkoituksena on esimerkiksi velkaongelmien muodostumisen ehkäisy, kansalaisten neuvonta henkilökohtaisen talouden hallinnassa sekä tiedon jako ulosottomenettelystä. Ennakoivaa talousneuvontaa toteutetaan yhdessä talous- ja velkaneuvonnan kanssa esimerkiksi yhteisten tapahtumien ja koulutusten kautta. Talousneuvonnan suunnittelijat toteuttavat toimintaa yhteistyössä sidosryhmien kanssa, joita ovat alueittain vaihdellen esimerkiksi sosiaalitoimi, seurakunta, Kela tai Rikosseuraamuslaitos. Yhteistyötä tehdään myös koulujen sekä oppilaitosten

kanssa, nuorten ollessa ennakoivan talousneuvonnan kannalta merkittävä kohderyhmä. (Ulosottolaitos 2021.)

Takuusäätiö tarjoaa talouteen ja velkoihin liittyvää apua ja tukea. Takuusäätiö perustettiin vuonna 1990. Takuusäätiön tarkoituksena oli kriisitilanteessa taloudellisissa vaikeuksissa olevien auttaminen. Avun kohteena olivat alun perin erityisesti laitoksesta vapautuvat henkilöt. Takuusäätiö muun muassa järjesti säätiön alkuvuosina velkaneuvontakursseja diakonia- ja sosiaalialalla toimiville ammattilaisille. (Suviola 2014, 376-377.) Takuusäätiöön voi ottaa yhteyttä Velkalinja-puhelinneuvonnan tai Takuusäätiön verkkosivujen Kysy rahasta -chatin kautta. Takuusäätiön tarjoama valtakunnallinen neuvonta on ilmaista. Takuusäätiön neuvonnassa voi keskustella muun muassa maksujärjestelyistä, velkajärjestelyistä, maksuhäiriömerkinnästä, perinnästä ja ulosotosta nimettömästi. (Takuusäätiö 2021d.)

Takuusäätiö tarjoaa apua velkaongelmiin myös tarjoamalla takausta järjestelylanaan. Pankin järjestelylanaan myötä velallisen vakuudettomat velat sekä maksamattomat laskut yhdistetään yhdeksi lainaksi. Tällöin velallinen on sekä pankin että Takuusäätiön asiakas. Takausta voidaan myöntää vain siinä tapauksessa, että vakuudettomat velat sekä laskut ovat yhteensä korkeintaan 34 000 euroa. Puolison kanssa haettavan takauksen tapauksessa velat saavat olla korkeintaan 45 000 euroa. Tämän lisäksi velallisen maksuvaran tulee riittää koko laina-ajan. Takausta toimii vapaaehtoisen velkajärjestelyn muodossa. (Takuusäätiö 2021e.)

Takuusäätiöstä on mahdollista hakea myös pienlainaa, jos pienet tulot tai maksuhäiriömerkintä estävät muun lainan saamisen. Pienlainan käyttökohteita voivat olla esimerkiksi takuuvuokra, autoon liittyvät kulut, kodinkoneet tai huonekalut. Pienlainaa ei ole tarkoitettu käyttämään velkojen maksuun tai velkaongelmien ratkaisemiseksi, joskin poikkeustapauksissa on mahdollista maksaa lasku tai pieni velka, jos tällä voidaan välttää velkakierteen alkamiselta. (Takuusäätiö 2021f.)

6.2 Velkajärjestely

Velkajärjestelyyn voidaan hakeutua, jos velkoja ei ole mahdollista ratkaista muilla keinoilla. Velkajärjestelyn myötä velalliselle vahvistetaan noin 3-5 vuotta kestävä maksuohjelma. Mikäli velkajärjestelyn aikana velallisen on tarkoitus säilyttää omistusasuntonsa, voi maksuohjelma kestää kauemmin. Velkajärjestely sisältää kaikki velat sekä maksamattomat laskut. Yksittäisiä velkoja ei voi jättää velkajärjestelyn ulkopuolelle. Velkajärjestely sisältää myös yksityishenkilöiden velkomat velat. (Talous- ja velkaneuvonta 2020c.) Jos velallisen maksukyvyyn heikentyminen on tilapäistä, tai maksuvaikeudet liittyvät vain yhteen tai muutamaankin velkaan, tulee asia ratkoa maksusopimuksien kautta (Lindström 2014, luku 17).

Tuomioistuin päättää, myönnetäänkö velalliselle velkajärjestelyä. Velkajärjestelyn edellytyksiä harkitaan tuomioistuimessa kahdessa vaiheessa: ensin päätettäessä siitä, aloitetaanko

velkajärjestely, toisen kerran maksuohjelmaa vahvistettaessa. Maksuohjelman vahvistamisessa velkajärjestelyn edellytyksiä arvioidaan useimmiten vain siinä tapauksessa, jos joku velkojista on tehnyt väitteen edellytyksiin liittyen. (Niemi & Lindfors 2017, 843.)

Velkajärjestelylle on määritelty tiettyjä edellytyksiä sekä esteitä. Velkajärjestelyn edellytykset on lueteltu alla:

- Velallisen kotipaikka on Suomi tai velallisen omaisuus ja velka ovat pääosin Suomessa, yksityisen elinkeinonharjoittajan pääasiallinen toimipaikka on Suomessa.
- Velallisen maksukyky ei riitä kaikkien velkojen maksuun.
- Maksukyvyn heikentyminen voi johtua sairaudesta, työkyvyttömyydestä, työttömyydestä tai muusta velallisesta riippumattomasta elämäntilanteen muutoksesta.
- Velallinen on selvittänyt muut mahdollisuudet velkojen järjestelyyn kuin velkajärjestelyn.

Velkajärjestelyn arvioinnissa huomioidaan velallisen henkilökohtainen tilanne. Vaikka velkajärjestelylle olisi esteitä, voi velkajärjestelyn saada painavien syiden perusteella. Velkajärjestelyn esteitä ovat esimerkiksi:

- Väliaikainen maksukyvyttömyys.
- Velallinen on aiemmin ollut velkajärjestelyssä tai on antanut virheellisiä tietoja taloudestaan velkajärjestelyä varten.
- Velkaantuminen johtuu velallisen taloudellisen aseman tarkoituksellisesta heikentämisestä tai piittaamattomuudesta.

Talous- ja velkaneuvonta arvioi velallisen kanssa tilanteen sekä antaa asiakkaille lisätietoja velkajärjestelystä. (Talous- ja velkaneuvonta 2020d.)

Velkaantuminen, joka on johtunut pääosin tai merkittävässä määrin kulutusluotoista, on useimmiten katsottu velkajärjestelyn esteeksi. Jos kulutusluottoja on ollut velallisella paljon suhteutettuna velallisen velkaantumisen aikaisiin tuloihin, on velkajärjestelyhakemus hylätty. Luottojen luku- ja rahamäärän lisäksi on myös huomioitu velallisen pyrkimys velkojen hoitamiseen. Velkajärjestelyn myöntämistä puoltavia seikkoja luoton käyttötarkoituksen kannalta ovat hovi oikeuksissa olleet esimerkiksi luoton käyttäminen välttämättömiin elinkustannuksiin tai aiempien luottojen maksuun. Velallisen henkilökohtaisiin ominaisuuksiin on voitu kiinnittää velkajärjestelyn myöntämisessä huomiota: esimerkiksi nuoresta iästä johtuva harkintakyvyn puute on voinut puoltaa velkajärjestelyn myöntämistä. (Niemi & Lindfors 2017, 862.)

Vuoden 2020 osalta velkajärjestelyjen määrä kasvoi edellisvuoteen verrattuna 5,2 prosenttia. Vuoden 2020 aikana loppuun käsiteltiin 4 650 velkajärjestelyasiaa käräjäoikeuksissa. Loppuun käsiteltyjen velkajärjestelyjen määrä oli 228 asiaa aiempaa vuotta enemmän. Käsiteltyihin

asioihin lukeutui 4 024 velkajärjestelyhakemusta, 462 maksuohjelman muuttamista, 133 lisäsuoritusten vahvistamista sekä 26 loppuun käsiteltyjen velkajärjestelyjen raukeamista. Maksuohjelma vahvistettiin loppuun käsiteltyjen velkajärjestelyhakemusten osalta 3 378 tapauksessa, vahvistettujen maksuohjelmien määrän kasvaessa 132 tapauksella. Vuonna 2020 vahvistettujen maksuohjelmien velkojen summa oli 297 miljoonaa euroa. Mediaanivelka vuoden 2020 vahvistettujen maksuohjelmien osalta oli 47 800 euroa. (Tilastokeskus 2021j.)

7 Tutkimus

Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin nimettömänä verkkokyselynä kuuden eri ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Kyselyyn osallistuivat seuraavat ammattikorkeakoulut: Laurea-ammattikorkeakoulu, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, LAB-ammattikorkeakoulu, Lapin ammattikorkeakoulu, Oulun ammattikorkeakoulu sekä Vaasan ammattikorkeakoulu. Kyseisten ammattikorkeakoulujen opiskelijoille välitettiin linkki verkkokyselyyn 31.1.2022 joko sähköpostin, opiskelijoiden Intran tai Yammer-kanavan kautta, riippuen kunkin ammattikorkeakoulun käytänteistä.

Suomessa toimii tällä hetkellä yhteensä 22 osakeyhtiömuotoista ammattikorkeakoulua Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla. Lisäksi Poliisiammattikorkeakoulu toimii sisäministeriön alaisuudessa, ja Ahvenanmaalla toimii Högskolan på Åland. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022.) Tutkimus on näyte, sillä tutkimus ei kata kaikkia Suomen ammattikorkeakouluja.

Verkkokysely herätti paljon mielenkiintoa opiskelijoiden keskuudessa: kyselyyn saapui vastauksia yhteensä 1 601 kolmen päivän aikana. Yli 35-vuotiaita vastaajia oli 89. Yli 35-vuotiaiden vastaukset on suodatettu tutkimuksen tuloksista pois, tutkimuksen keskittyessä erityisesti 18-34-vuotiaisiin ammattikorkeakouluopiskelijoihin. Kysely suljettiin 2.2.2022 kello 23:59.

7.1 Tarkoitus ja tavoite

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää 18-34-vuotiaiden ammattikorkeakouluopiskelijoiden näkemyksiä velkaantumisesta, suhtautumista velkaan, sekä kokemuksia Covid-19-pandemian vaikutuksesta talouden hallintaan. Tutkimuksen myötä pyrittiin myös selvittämään, onko ammattikorkeakouluopiskelijoilla tietoa velkaantumisen mahdollisista seurauksista. Taloutta käsittelevää opetusta koskevia mielipiteitä selvitettiin myös. Tutkimuksen tavoitteena oli vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Minkälaisia näkemyksiä nuorilla aikuisilla on velkaantumisesta sekä Covid-19-pandemian vaikutuksesta talouden hallintaan?
- Onko opiskelijoilla riittävästi tietoa velkaantumisesta?

Tutkimuskysymyksiin pyrittiin löytämään vastaus monipuolisten kysymysten kautta. Lisäksi vastaajat pystyivät avoimissa kysymyksissä kertomaan tarkemmin kokemuksistaan ja ajatuksistaan.

7.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena survey-tutkimuksena, jonka aineistonkeruumenetelmänä toimi verkkokysely. Survey-tutkimuksessa aineisto kerätään standardoidusti, ja kohdehenkilöt muodostavat perusjoukkoa edustavan otoksen tai näytteen. Standardoituus tarkoittaa sitä, että asiat kysytään jokaiselta vastaajalta täysin samalla tavalla. Kyselytutkimuksen etuja ovat esimerkiksi kyselyn mahdollistama, laaja tutkimusaineisto: kyselyyn voidaan saada paljon vastaajia, jonka lisäksi kysely voi sisältää useita eri kysymyksiä. Heikkouksina voidaan pitää muun muassa aineiston pinnallisuutta, jonka lisäksi ei välttämättä ole selvää, miten onnistuneina vastaajat kyselyn vastausvaihtoehtoja pitävät. Väärinymmärryksiä on hankalaa kontrolloida, eikä ole varmuutta siitä, miten hyvin vastaajat ovat perehtyneet asiaan, jota kysymykset koskevat. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 193-195.)

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskiössä ovat muun muassa aiempien tutkimuksien johtopäätökset, käsitteiden määrittäminen, aineiston käsittely tilastollisesti ja tilastollisen analyysin myötä johdetut päätelmät. (Hirsjärvi ym. 2009, 140.) Tutkimus on kuvaileva, sillä sen myötä 18-34-vuotiaiden ammattikorkeakouluopiskelijoiden näkemyksiä ja kokemuksia velasta, velkaantumisesta sekä Covid-19-pandemian vaikutuksesta kuvaillaan. Kuvaileva tutkimus esimerkiksi dokumentoi keskeisiä ja kiinnostavia piirteitä ilmiöstä, sekä esittää tarkkoja kuvauksia (Hirsjärvi ym. 2009, 139).

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui survey-tutkimus sen tehokkuuden vuoksi. Survey-tutkimus sopi hyvin tutkimusmenetelmäksi, sillä sen myötä pystyttiin tavoittamaan laaja vastaajajoukko eri ikäisiä opiskelijoita useasta ammattikorkeakoulusta sekä erilaisilta koulutusaloilta. Covid-19-pandemian myötä etäopiskelu verkossa on lisääntynyt huomattavasti, jonka myötä internetissä toteutettu kysely koettiin kannattavaksi keinoksi ammattikorkeakouluopiskelijoiden tavoittamiseen. Verkkokyselyn etuna oli myös sen joustavuus: vastaaja sai itse valita, missä ja milloin tekee kyselyn. Verkkokyselyssä pystyttiin käsittelemään opinnäytetyön aiheita useiden monipuolisten kysymysten kautta sujuvasti. Kysely oli suunniteltu ja toteutettu siten, että vastaaminen vei vain noin 3-5 minuuttia, joka varmasti osaltaan vaikutti aineistonkeruun onnistumiseen. Microsoft Forms-verkkokyselystä tulokset sai helposti vietyä Exceliin. Tulosten käsitteleminen tilastollisen analyysin menetelmin onnistui Excelissä erinomaisesti.

7.3 Sähköinen kyselylomake

Kysely toteutettiin Microsoft Forms -kyselynä aikavälillä 31.1.2022-2.2.2022. Kysely sisälsi 17 kysymystä, joista 12 oli pakollisia. Vapaavalintaisia kysymyksiä oli viisi. Kyselylomake on

esitetty liitteessä 1. Kysely sisälsi erilaisia kysymystyyppejä: avoimia kysymyksiä, monivalinta-kysymyksiä sekä skaaloihin perustuvia kysymyksiä. Kyselyn kysymyksistä avoimia kysymyksiä oli kolme, monivalintakysymyksiä 13 ja skaaloihin perustuvia kysymyksiä yksi. Kyselyn ohessa välitettiin saateviesti, joka on kuvattu liitteessä 2.

Avoimissa kysymyksissä vastaukselle on jätetty tyhjä tila. Monivalintakysymyksessä vastaaja valitsee valmiin vastausvaihtoehdon tai useamman vaihtoehdon. Skaaloihin perustuva kysymys sisältää väittämiä, ja vastaaja valitsee, millä tavoin hän suhtautuu esitettyyn väittämään. Likertin asteikko sisältää esimerkiksi vaihtoehdot täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, neutraali kanta, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä sekä ei osaa sanoa. (Hirsjärvi ym. 2009, 198-200.)

7.4 Tilastollinen analyysi

Tutkimuksen tuloksia analysoidaan tilastollisen analyysin menetelmin. Tilastollisessa analyysissä tyypillisiä tunnuslukuja ovat frekvenssit, prosenttiosuudet, aritmeettiset keskiarvot sekä muut keskiluvut, joiden lisäksi myös hajontalukuja voidaan hyödyntää. Taulukoiden ja kuvioiden myötä numerotulosten havainnollisuutta lisätään. (Alastalo & Borg 2022.) Muutamia tilastolliseen analyysiin liittyviä käsitteitä esitellään lyhyesti alla.

Perusjoukko eli populaatio on ryhmä, joka on tutkimuksen kohteena. Perusjoukosta kerätään tutkimuksessa tietoja. (Tilastokeskus 2022a.) Otos on suuremmasta perusjoukosta jollakin satunnaismenetelmällä valittu alkioiden joukko (Tilastokeskus 2022b). Tilastollisen päättelyn myötä otoksesta saatavia tietoja voidaan hyödyntää perusjoukkoa koskevien päätelmien tekoon. Päätelmien pätevyys riippuu esimerkiksi siitä, miten hyvin otanta, eli otoksen valinta, on toteutettu. Satunnaisotoksen saaminen perusjoukosta voi toisinaan olla mahdotonta, jos kaikista havaintoyksiköistä ei ole käytettävissä tietoja. Tällöin satunnainen valinta perusjoukosta ei ole mahdollista, jolloin tutkitaan otoksen sijaan harkinnanvaraista näytettä. (Tietoarkisto 2022a.) Näyte on osajoukko perusjoukosta, jonka poimintaan ei ole sovellettu todennäköisyysotannon menetelmiä. Tyypillisiä näytteitä syntyy esimerkiksi vapaasti vastattavista nettikyselyistä. (Tilastokeskus 2022c.)

Frekvenssi kuvastaa aineiston havaintojen lukumääriä muuttujien luokissa (Alastalo & Borg 2022). Suhteellinen frekvenssijakauma kuvastaa tapausten suhdetta tapausten kokonaismäärään (Tilastokeskus 2022d). Aritmeettinen keskiarvo kuvastaa ”keskimääräisyyttä”. Keskiarvo saadaan laskemalla yhteen kaikkien havaintojen arvot, jonka jälkeen summa jaetaan kaikkien havaintojen määrällä. (Tietoarkisto 2022b.) Keskihajontaa voidaan käyttää tarkasteltaessa sitä, miten kaukana yksittäinen muuttujan arvo on keskimäärin muuttujan aritmeettisestä keskiarvosta (Tietoarkisto 2022c).

7.5 Tutkimuksen tulokset

Tutkimukseen saapui 18-34-vuotiailta ammattikorkeakouluopiskelijoilta yhteensä 1 512 vastausta. Vastaajista enemmistö oli naisia: naisia oli 1 049, miehiä 438 ja muunsukupuolisia 11. Lisäksi 14 vastaajaa ei halunnut vastata sukupuolta koskevaan kysymykseen. Taulukossa 2 on kuvattu vastausten frekvenssi ja suhteellinen frekvenssi.

Sukupuoli	f	f %
Nainen	1049	69,4 %
Mies	438	29,0 %
Muu	11	0,7 %
En halua vastata	14	0,9 %
Yhteensä	1512	100 %

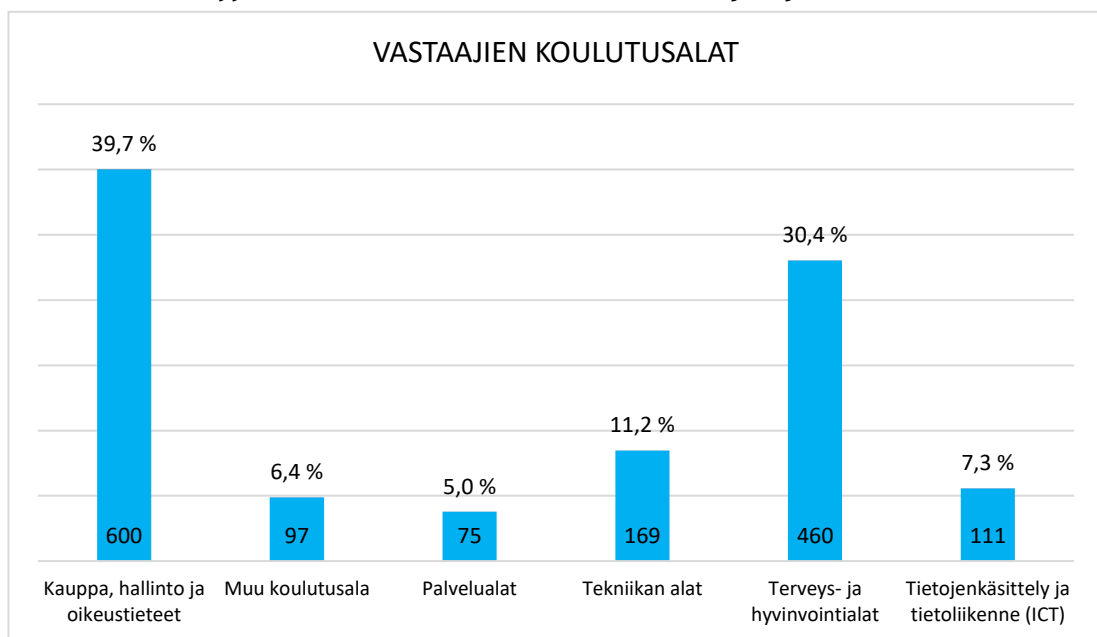
Taulukko 2: Vastaajien sukupuolijakauma

Vastaajista enemmistö, noin 54 prosenttia, kuului 20-24-vuotiaiden ikäluokkaan. Toiseksi suurimman ikäluokan muodostivat 25-29-vuotiaat vastaajat, joita oli noin 28 prosenttia. Vanhimasta ikäluokasta, 30-34-vuotiaista, vastaajia oli noin 16 prosenttia. Vähiten vastaajia oli alle 20-vuotiaiden ikäluokassa, vain 1,4 prosenttia. Alle 20-vuotiaiden tuloksia tarkastellaan myöhemmin yhdistettynä 20-24-vuotiaiden tuloksiin alle 20-vuotiaiden vastaajien vähäisen määrän sekä selkeyden vuoksi. Taulukossa 3 on esitetty ikäjakauma.

Ikä	f	f %
Alle 20	21	1,4 %
20-24	819	54,2 %
25-29	427	28,2 %
30-34	245	16,2 %
Yhteensä	1512	100 %

Taulukko 3: Vastaajien ikäjakauma

Kyselyn koulutusalat mukailtiin Tilastokeskuksen ”Kansallinen koulutusala 2016” luetteloa vastaavaksi (Tilastokeskus 2022e). Yleissivistävä koulutus, kasvatusalat sekä yhteiskunnalliset alat jätettiin vastausvaihtoehdoista pois, sillä vastaavia opintosuuntauksia ei ammattikorkeakouluissa ole kovin paljoa. Kyselyn koulutusalat olivat: humanistiset ja taidealat, kauppa, hallinto ja oikeustieteet, luonnontieteet, maa- ja metsätalousalat, muu koulutusala, palvelualat, tekniikan alat, terveys- ja hyvinvointialat sekä tietojenkäsittely ja tietoliikenne (ICT). Eniten vastaajia opiskeli kauppa, hallinto ja oikeustieteet koulutusosalalla. Humanistiset ja taidealat, luonnontieteet sekä maa- ja metsätalousalat koulutusaloilla opiskeli vähiten vastaajia, alle 10 vastaajaa per ala. Kyseisten alojen vastaajat on sisällytetty vaihtoehtoon ”muu koulutusala” vastausten vähäisyyden vuoksi. Kuviossa 8 on kuvattu vastaajien jakaumaa koulutusaloittain.

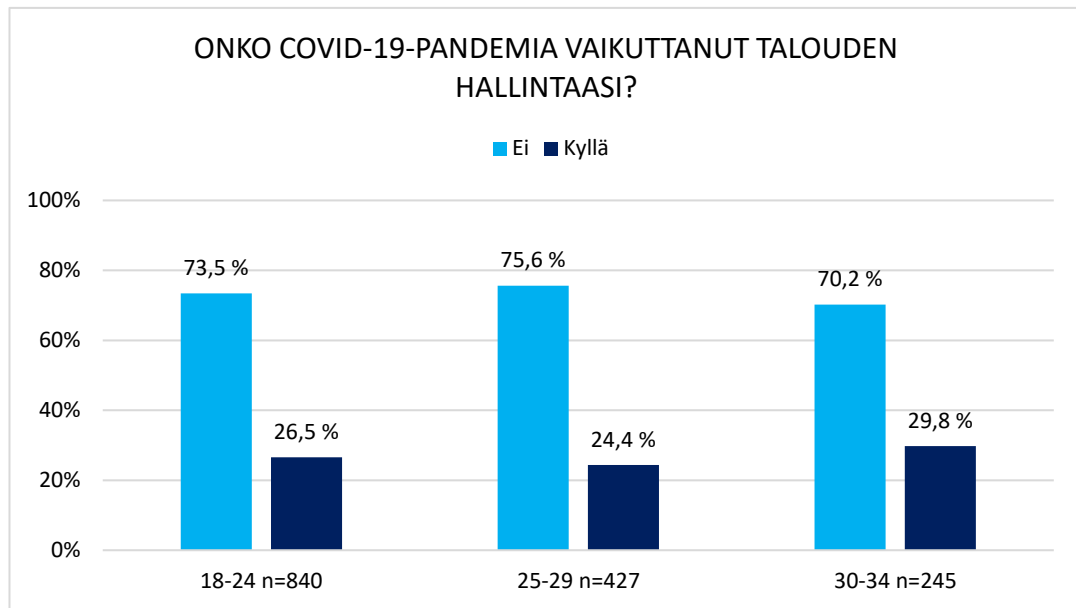
Kuvio 8: Vastaajien jakauma koulutusaloittain

Covid-19-pandemian vaikutusta käsiteltiin kyselyn kysymyksissä 4-6. Kysymyksessä neljä kysyttiin, onko Covid-19-pandemia vaikuttanut vastaajan talouden hallintaan. Reilu enemmistö vastasi kysymykseen kielteisesti. Hieman yli neljäsosa vastaajista vastasi Covid-19-pandemian vaikuttaneen talouden hallintaan. Taulukossa 4 esitetään vastausten jakauma.

Onko Covid-19-pandemia vaikuttanut talouden hallintaasi?	f	f %
Ei	1112	73,5 %
Kyllä	400	26,5 %
Yhteensä	1512	100 %

Taulukko 4: Covid-19-pandemian vaikutus talouden hallintaan

Ikäluokan vastausten määrään suhteutettuna voidaan todeta Covid-19-pandemian vaikuttaneen erityisesti vanhimman ikäluokan vastaajien talouden hallintaan. Vanhimmassa ikäluokassa oli eniten myönteisiä vastauksia: 30-34-vuotiaista vastaajista lähes 30 prosenttia vastasi Covid-19-pandemian vaikuttaneen heidän talouden hallintaansa. Myönteisiä vastauksia oli vähiten 25-29-vuotiaiden ikäluokassa: 25-29-vuotiaista vastaajista noin 24 prosenttia vastasi myönteisesti. 18-24-vuotiaista vastaajista lähes 27 prosenttia vastasi Covid-19-pandemian vaikuttaneen talouden hallintaan. Neljännen kysymyksen vastauksia ikäluokittain kuvataan kuviossa 9.

Kuvio 9: Covid-19-pandemian vaikutus talouden hallintaan ikäluokittain

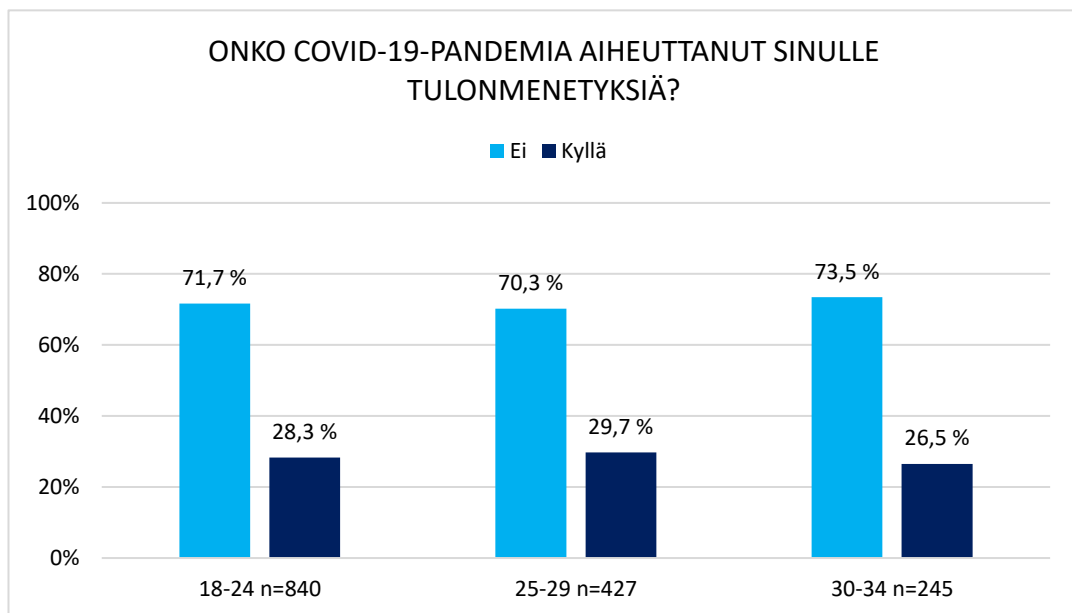
Kysymys viisi oli vapaavalintainen, avoin kysymys. Vastaajia pyydettiin vastaamaan kysymykseen viisi, jos he olivat vastanneet kysymykseen neljä myöntävästi. Kysymyksessä viisi pyydettiin kuvailemaan lyhyesti, millä tavoin pandemia on vaikuttanut talouden hallintaan. Kysymykseen tuli yhteensä 371 vastausta. Vastauksista ilmeni Covid-19-pandemian vaikuttaneen vastaajiin vaihtelevasti: osa koki, että rahaa oli kulunut vähemmän ja säästynyt aiempaa enemmän, kun taas osalla rahaa oli kulunut aiempaa enemmän esimerkiksi ruokaan tai ostoksiin. Pandemian vaikutukset työllisyyteen liittyen ilmenivät esimerkiksi lomautusten tai vähentyneiden työmahdollisuuksien muodossa.

Kuudennessa kysymyksessä kysyttiin, onko Covid-19-pandemia aiheuttanut tulonmenetyksiä. Vastaajista enemmistö vastasi, ettei Covid-19-pandemia ole aiheuttanut tulonmenetyksiä. Hieman suurempi osuus vastaajista vastasi kysymykseen kuusi myönteisesti, kuin kysymykseen neljä. Vaikka pandemia ei suoranaisesti olisi vaikuttanut vastaajien talouden hallintaan, oli Covid-19-pandemia hieman useammalla vastaajalla aiheuttanut tulonmenetyksiä. Taulukossa 5 on esitetty kaikkien vastausten jakauma.

Onko Covid-19-pandemia aiheuttanut sinulle tulonmenetyksiä?	f	f %
Ei	1082	71,6 %
Kyllä	430	28,4 %
Yhteensä	1512	100 %

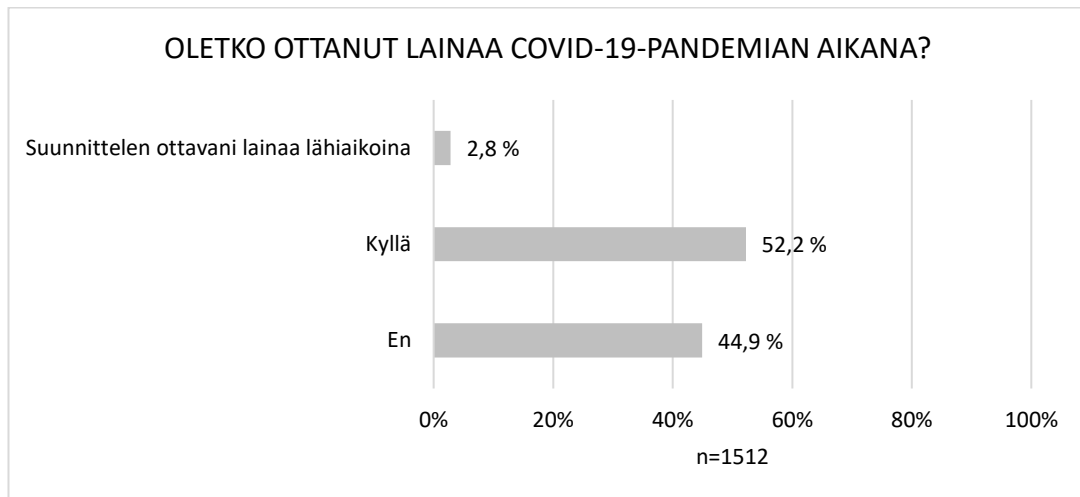
Taulukko 5: Covid-19-pandemian aiheuttamat tulonmenetykset

Ikäluokittain tarkastellen erityisesti 25-29-vuotiaiden ikäluokka vastasi Covid-19-pandemian aiheuttaneen heille tulonmenetyksiä: lähes 30 prosenttia vastasi tästä ikäluokasta myönteisesti. 18-24-vuotiaista myönteisesti vastasi noin 28 prosenttia. Vanhimmissa ikäluokassa oli ikäluokan vastausten määrään suhteutettuna vähiten myönteisiä vastauksia: vastaajista noin 27 prosenttia koki Covid-19-pandemian aiheuttaneen heille tulonmenetyksiä. Vastauksien ikäluokakohtainen jakauma esitetään kuviossa 10.

Kuvio 10: Covid-19-pandemian aiheuttamat tulonmenetykset ikäluokittain

Kysymykset 7-10 koskivat lainaa ja velkaa. Seitsemännessä kysymyksessä tiedusteltiin, oliko vastaaja ottanut lainaa Covid-19-pandemian aikana. Enemmistö vastaajista, noin 52 prosenttia, oli ottanut lainaa pandemian aikana. Lisäksi pieni osuus vastaajista suunnitteli ottavansa lainaa lähiaikoina. Noin 45 prosenttia ei ollut ottanut lainaa pandemian aikana. Kuviossa 11 esitetään vastausten prosentuaalinen jakauma.

Kuvio 11: Vastaajien lainanotto sekä lainanottoaiheet Covid-19-pandemian aikana

Seitsemännen kysymyksen vastauksia ikäluokittain tarkastellessa ilmenee, että vanhimmassa ikäluokassa enemmistö vastaajista ei ollut ottanut lainaa Covid-19-pandemian aikana. Sekä 18-24 että 25-29-vuotiaiden ikäluokissa enemmistö vastaajista oli ottanut pandemian aikana lainaa. Lainanottoa lähiaikoina suunnittelivat eniten 30-34-vuotiaiden ikäluokkaan kuuluvat vastaajat ja vähiten 25-29-vuotiaat vastaajat. Taulukossa 6 esitetään vastaukset ikäluokittain.

Oletko ottanut lainaa Covid-19-pandemian aikana?	18-24 n=840	25-29 n=427	30-34 n=245
En	43,1 %	43,6 %	53,5 %
Kyllä	53,9 %	54,3 %	42,9 %
Suunnittelen ottavani lainaa lähiaikoina	3,0 %	2,1 %	3,7 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %

Taulukko 6: Lainanotto sekä lainanottoaiheet ikäluokittain

Sukupuolten välisessä tarkastelussa voidaan huomata, että hieman suurempi osuus miehistä oli ottanut lainaa pandemian aikana, tai suunnitteli ottavansa lainaa lähiaikoina. Muunsukupuolisten vastaukset on yhdistetty ”en halua vastata” vastauksiin vastausten vähäisyyden vuoksi. Tässä ryhmässä oli otettu vähiten lainaa, eikä lainanottoa lähiaikoina suunniteltu. Taulukossa 7 on esitetty, miten seitsemännen kysymyksen vastaukset jakaantuivat sukupuolten välillä.

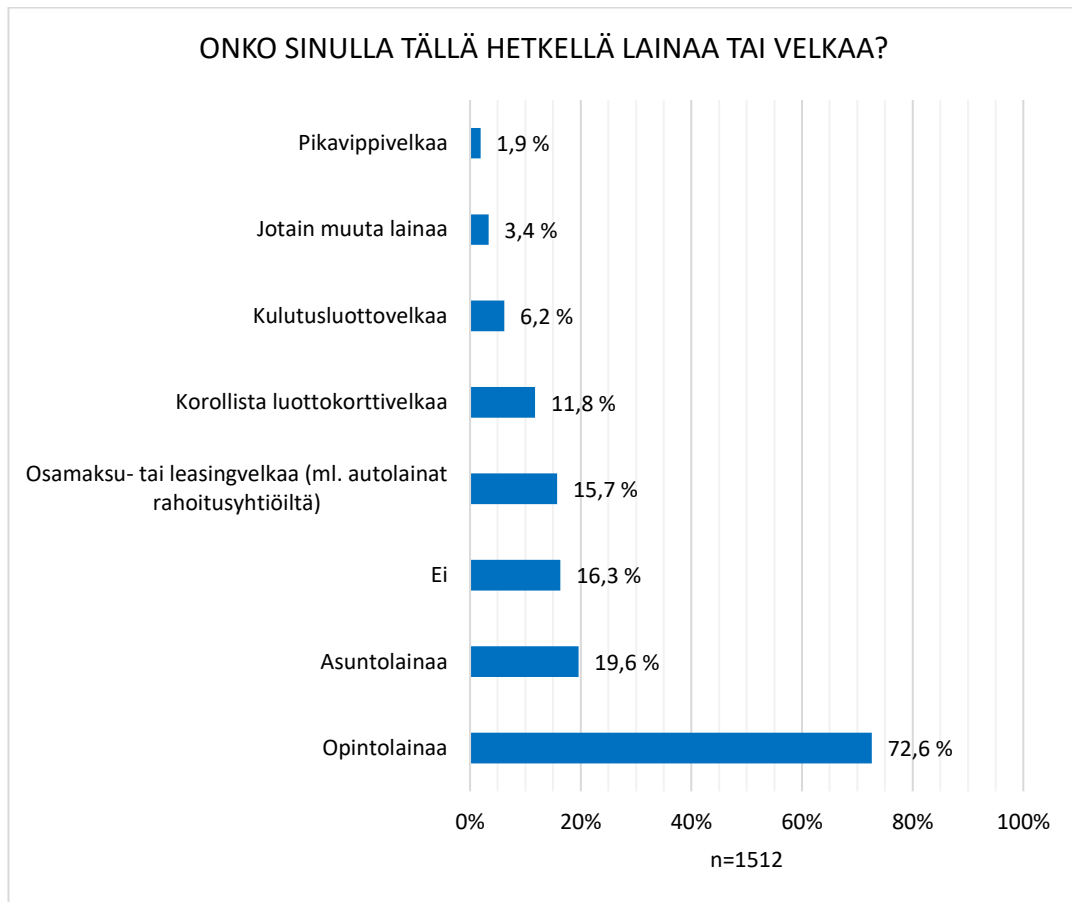
Oletko ottanut lainaa Covid-19-pandemian aikana?	Nainen n=1049	Mies n=438	Muu/En halua vastata n=25
En	46,1 %	40,4 %	72,0 %
Kyllä	51,2 %	56,2 %	28,0 %
Suunnittelen ottavani lainaa lähiaikoina	2,7 %	3,4 %	-
Yhteensä	100 %	100 %	100 %

Taulukko 7: Lainanotto sekä lainanottoaiheet sukupuolten välillä

Kysymys kahdeksan oli avoin, vapaavalintainen kysymys, jossa vastaaja pystyi selventämään, mitä lainaa oli ottanut tai suunnitteli lähiaikoina ottavansa. Kirjallisia vastauksia kysymykseen tuli yhteensä 807. Enemmistö vastaajista oli ottanut tai suunnitteli ottavansa opintolainaa: opintolaina mainittiin yhteensä 675 vastauksessa. Toisiksi useimmiten vastaajat olivat ottaneet tai suunnittelivat ottavansa asuntolainaa, joka mainittiin 105 vastauksessa. Kolmanneksi useimmiten, 37 vastauksessa, mainittiin autoon liittyvä laina.

Lainatyyppejä käsiteltiin myös kysymyksessä yhdeksän, jossa kysyttiin, onko vastaajilla lainaa tai velkaa. Laina- ja velkatyypit oli eritelty seuraavasti: opintolaina, asuntolaina vakituiseseen asuntoon, kulutusluottovelka, pikavippivelka, osamaksu- tai leasingvelka (mukaan lukien autolainat rahoitusyhtiöiltä), korollinen luottokorttivelka sekä jokin muu laina. Vastaajat pystyivät valitsemaan useamman laina- tai velkatyypin. Useilla lainaa tai velkaa omaavista vastaajista oli useampaa kuin yhtä laina- tai velkatyyppeä.

Vastaajista lähes 84 prosentilla oli jotakin lainaa tai velkaa. Noin 16 prosentilla vastaajista ei ollut mitään lainaa tai velkaa. Lainaa tai velkaa omaavien keskuudessa yleisintä oli opintolaina, asuntolaina oli toisiksi yleisintä. Kolmanneksi yleisintä oli osamaksu- tai leasingvelka, johon lukeutuivat myös autolainat rahoitusyhtiöistä. Kaikista vähiten vastaajien keskuudessa oli pikavippivelkaa. Kuviossa 12 on kuvattu laina- ja velkatyypin jakauma kaikkien vastaajien kesken. Vastaukset on suhteutettu vastauksien kokonaismäärään, 1 512 vastaukseen.

Kuvio 12: Vastaajien laina- ja velkatyypit tällä hetkellä

Opintolaina oli jokaisessa ikäluokassa yleisin lainatyyppi. 18-24-vuotiaiden keskuudessa opintolainaa oli kaikista ikäluokista eniten. Opintolainan jälkeen yleisintä oli osamaksu- tai leasingvelka, mukaan luettuna autolainat rahoituslaitoksilta. Kolmanneksi yleisintä oli asuntolaina vakituiseen asuntoon.

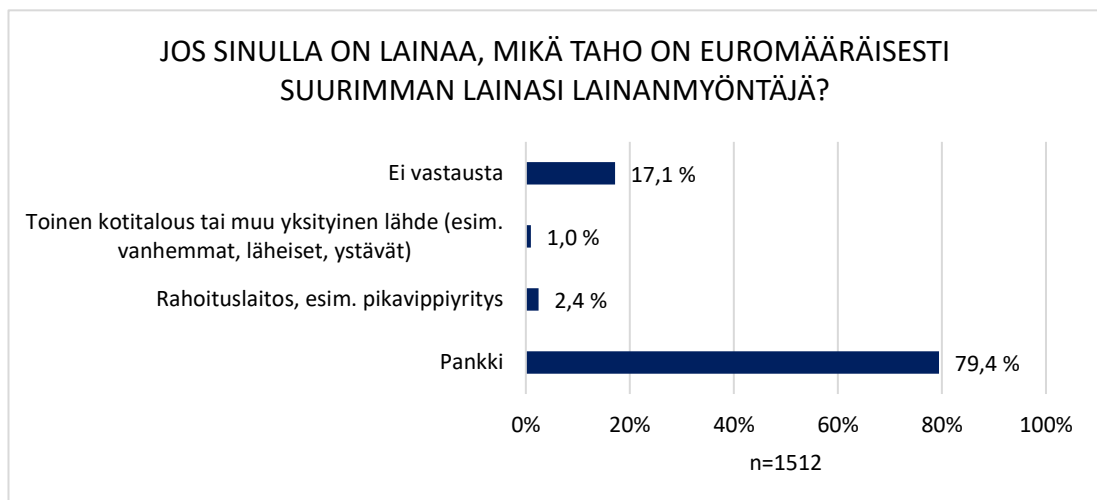
25-29-vuotiaiden ikäluokassa opintolainan jälkeen toiseksi yleisin lainatyyppi oli asuntolaina. Kolmanneksi yleisintä oli osamaksu- tai leasingvelka. 30-34-vuotiaiden ikäluokassa opintolainan jälkeen asuntolaina oli yleisin lainatyyppi. Asuntolainaa oli tässä ikäluokassa eniten, lähes joka toisella vastaajalla. Kolmanneksi eniten oli vanhimmassakin ikäluokassa osamaksu- tai leasingvelkaa, lähes yhtä paljon oli korollista luottokorttivelkaa.

Taulukossa 8 esitetään, miten eri laina- ja velkatyypit jakaantuivat eri ikäluokkien keskuudessa. Taulukosta voidaan huomata eri velkatyyppien, poikkeuksena opintolaina, kasvavan vanhemmissa ikäryhmissä. Myös velkaantuneisuus on vanhemmissa ikäryhmissä suurempaa. Vanhimmassa ikäryhmässä oli eniten sellaisia velkatyyppejä, joiden kulut ovat yleensä korkeampia, kuten pikavippivelkaa.

Onko sinulla tällä hetkellä lainaa tai velkaa?	18-24 n=840	25-29 n=427	30-34 n=245
Ei	20,1 %	12,6 %	9,8 %
Opintolainaa	75,8 %	75,2 %	57,1 %
Asuntolainaa	7,5 %	26,5 %	49,4 %
Kulutusluottovelkaa	2,6 %	10,1 %	11,8 %
Pikavippivelkaa	1,2 %	2,3 %	3,7 %
Osamaksu- tai leasingvelkaa (ml. autolainat rahoitusyhtiöistä)	9,9 %	20,8 %	26,9 %
Korollista luottokorttivelkaa	5,8 %	15,2 %	26,1 %
Jotain muuta lainaa	2,1 %	3,5 %	7,3 %

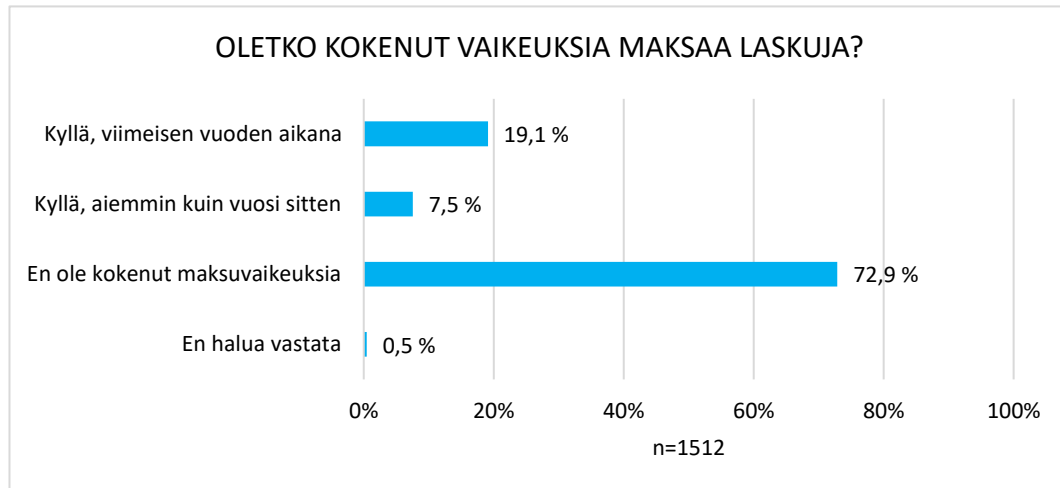
Taulukko 8: Vastaajien laina- ja velkatyypit ikäluokittain

Kysymys 10 oli vapaavalintainen monivalintakysymys. Jos vastaajalla oli lainaa, vastaaja pysyi kysymyksessä vastaamaan, mikä taho on vastaajan euromääräisesti suurimman lainan myöntäjä. Vastausvaihtoehdot olivat pankki, rahoituslaitos, esimerkiksi pikavippiyritys, panttilainaamo tai muu vastaava toimija sekä toinen kotitalous tai muu yksityinen lähde. Kukaan vastaajista ei valinnut panttilainaamoja tai muuta vastaavaa toimijaa. Noin 79 prosentilla suurimman lainan myöntäjä oli pankki. Kuviossa 13 kuvataan vastausten jakaumaa.

Kuvio 13: Euromääräisesti suurimman lainan myöntänyt taho

Kysymyksissä 11-14 käsiteltiin maksuvaikeuksia, maksuhäiriöitä, perintää ja ulosottoa sekä talouden hallintaa. Kysymyksessä 11 kysyttiin, oliko vastaaja kokenut vaikeuksia maksaa laskuja. Lähes 73 prosenttia ei ollut kokenut maksuvaikeuksia. Noin 27 prosenttia oli kokenut laskujen maksuun liittyviä maksuvaikeuksia. Noin 19 prosenttia oli kokenut vaikeuksia maksaa laskuja viimeisen vuoden aikana, aikaisemmin kuin vuosi sitten maksuvaikeuksia oli kokenut noin 8 prosenttia vastaajista. Kysymykseen ei vastannut 0,5 prosenttia vastaajista. Kuviossa 14 esitetään vastausten prosentuaalinen jakauma.

Kuvio 14: Maksuvaikeudet laskujen maksuun liittyen

Kysymyksessä 12 kysyttiin, oliko vastaajalla maksuhäiriömerkintää, laskuja tai velkoja perinnässä tai ulosotossa. Vastaajista reilulla enemmistöllä, 96 prosentilla, ei ollut maksuhäiriömerkintää, taikka laskuja tai velkaa perinnässä tai ulosotossa. Vastaajista 2,6 prosentilla oli maksuhäiriömerkintä, 2,1 prosentilla laskuja tai velkaa perinnässä ja 1,7 prosentilla laskuja tai velkaa ulosotossa. Osalla oli maksuhäiriömerkinnän lisäksi laskuja tai velkaa perinnässä ja ulosotossa. Taulukossa 9 on esitetty vastauksien frekvenssi ja suhteellinen frekvenssi.

Onko sinulla maksuhäiriömerkintä tai laskuja/velkaa perinnässä tai ulosotossa?	f	f %
Ei ole	1451	96,0 %
Maksuhäiriömerkintä	39	2,6 %
Laskuja/velkaa perinnässä	32	2,1 %
Laskuja/velkaa ulosotossa	25	1,7 %

Taulukko 9: Maksuhäiriömerkinnät, perintä- ja ulosottoasiat

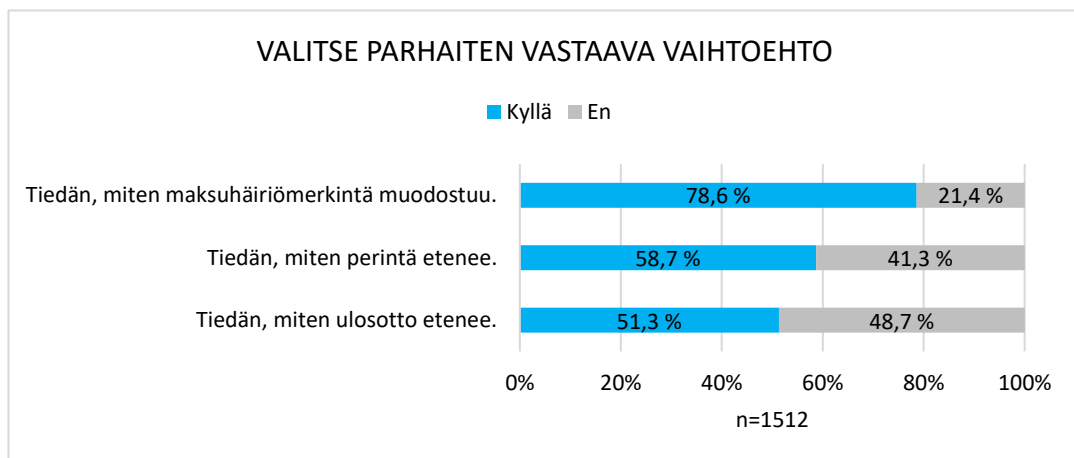
Taulukossa 10 tarkastellaan vastauksien jakaumaa ikäluokittain. Maksuhäiriömerkinnän, perinnän ja ulosoton sisältävät vastaukset ovat yhdessä kategoriassa. Vanhemmissa ikäluokissa maksuhäiriömerkinnät, perintä- ja ulosottoasiat kasvoivat: 30-34-vuotiaiden ikäluokassa maksuhäiriömerkinnät, perintä- ja ulosottoasiat olivat yleisimpiä.

Onko sinulla maksuhäiriömerkintä, laskuja/velkaa perinnässä tai ulosotossa?	18-24 n=840	25-29 n=427	30-34 n=245
Ei ole	97,7 %	95,3 %	91,0 %
Maksuhäiriömerkintä, laskuja/velkaa perinnässä/ulosotossa	2,3 %	4,7 %	9,0 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %

Taulukko 10: Maksuhäiriömerkinnät, perintä- ja ulosottoasiat ikäluokittain

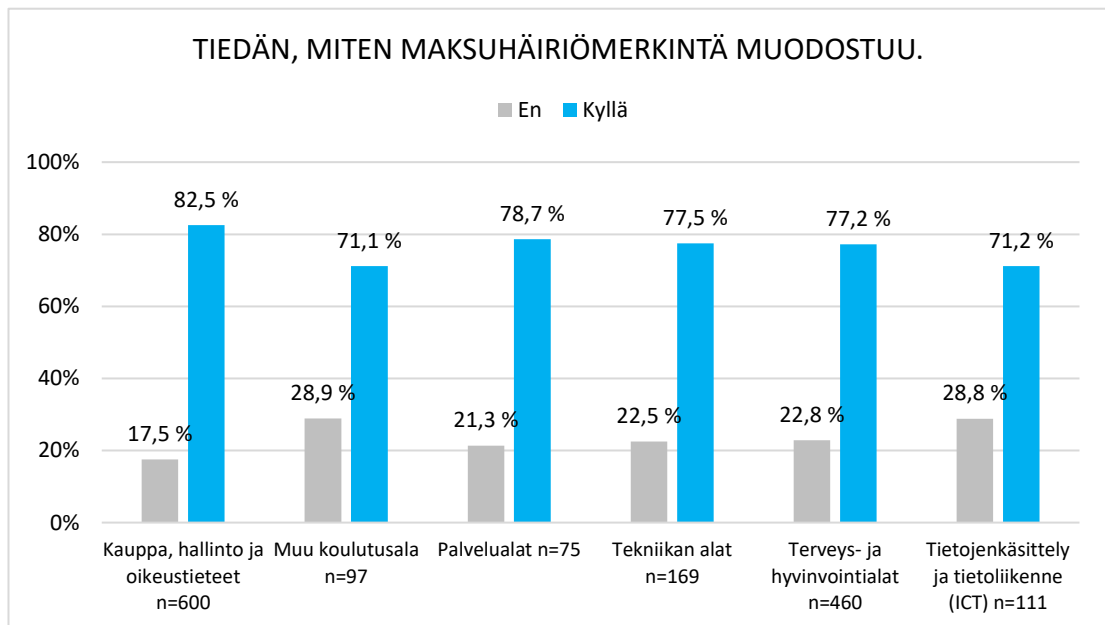
Kysymys 13 oli vapaavalintainen, avoin kysymys. Jos vastaaja koki menettäneensä taloutensa hallinnan, sai vastaaja halutessaan kuvata, mistä tämä on johtunut ja miten hän suunnitteli saavansa taloutensa hallintaan. Kysymykseen 13 tuli yhteensä 169 kirjallista vastausta. Vastauksista ilmeni esimerkiksi kasvaneiden kulujen, vaihtelevien tai pienten tulojen, ostamisen ja mielenterveyteen liittyvien haasteiden vaikutus talouden hallintaan. Talouden hallintaan saamisen keinoiksi mainittiin esimerkiksi budjetointi, säästäminen, kulutuksen vähentäminen ja työnteko.

Kysymyksessä 14 selvitettiin vastaajien tietämystä maksuhäiriömerkinnän muodostumisesta, perinnän etenemisestä sekä ulosoton etenemisestä. Enemmistö vastaajista oli tietoisia siitä, miten maksuhäiriömerkintä muodostuu, sekä miten perintä tai ulosotto etenee. Kuviossa 15 kuvataan, miten vastaukset jakaantuivat kaikkien vastaajien kesken.

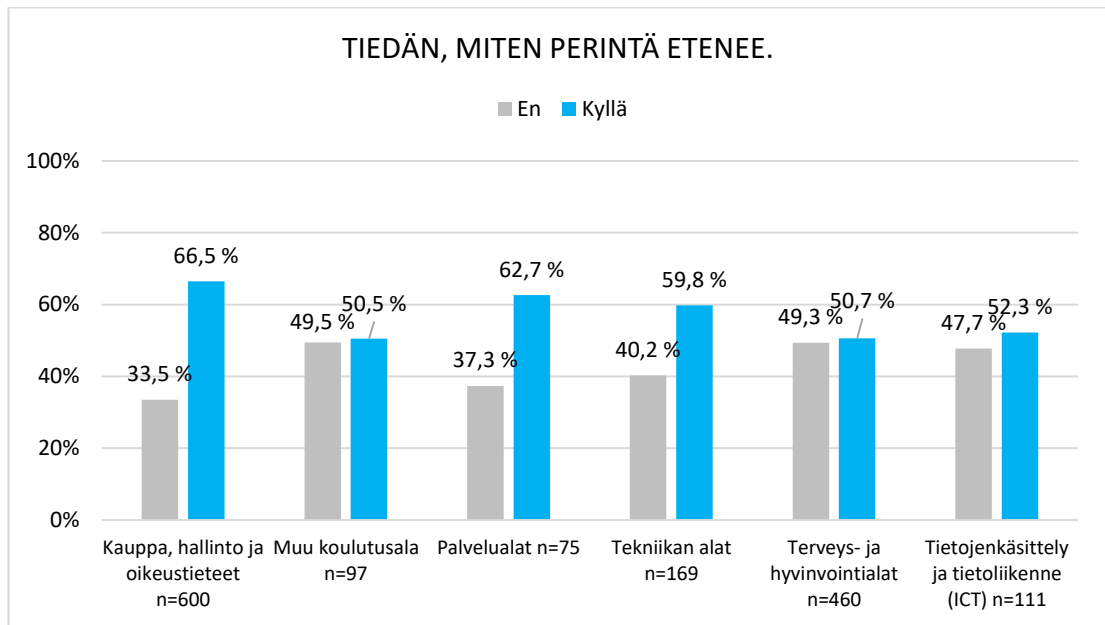
Kuvio 15: Vastaajien tietämys maksuhäiriömerkinnöistä, perinnästä ja ulosotosta

Neljännentoista kysymyksen vastauksia voidaan tarkastella myös koulutusaloittain. Humanistiset ja taidealat, luonnontieteet sekä maa- ja metsätalousalat on sisällytetty ”muu koulutusala” vaihtoehtoon. Maksuhäiriömerkinnän muodostumisesta tiedettiin parhaiten. Koulutusaloittain tarkastellen eniten myönteisiä vastauksia oli kauppa, hallinto ja oikeustieteet koulutusalaalla opiskevilta, jossa noin 83 prosenttia vastasi myönteisesti. Eniten kielteisiä vastauksia oli tietojenkäsittely ja tietoliikenne sekä muu koulutusala koulutusaloilla, joissa noin 29 prosenttia vastasi kielteisesti. Kuviossa 16 esitetään, miten maksuhäiriömerkinnän muodostumiseen liittyvät vastaukset jakaantuivat eri koulutusaloilla.

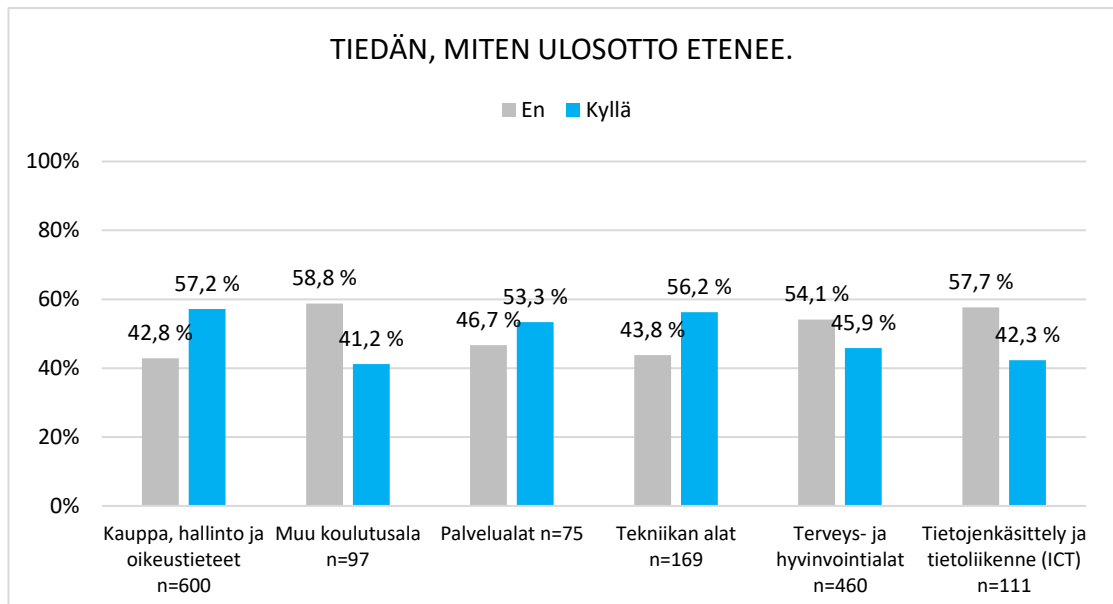
Kuvio 16: Maksuhäiriömerkinnän muodostumiseen liittyvät vastaukset koulutusaloittain

Perinnän etenemisestä ei tiedetty aivan yhtä hyvin, kuin maksuhäiriömerkinnän muodostumisesta. Eniten myönteisiä vastauksia oli jälleen kauppa, hallinto ja oikeustieteet koulutusalaalla opiskelevien vastaajien keskuudessa, jossa 67 prosenttia vastasi tietävänsä, miten perintä etenee. Perinnän etenemistä koskevia kielteisiä vastauksia oli eniten muu koulutusala alan opiskelijoilla, jossa lähes 50 prosenttia vastaajista vastasi, ettei tiedä, kuinka perintä etenee. Kuviossa 17 esitetään perinnän etenemiseen liittyvien vastausten koulutusaloittainen jakauma.

Kuvio 17: Perinnän etenemiseen liittyvät vastaukset koulutusaloittain

Ulosoton etenemisen osalta koulutusaloittain tarkasteltuna eniten myönteisiä vastauksia oli kauppa, hallinto ja oikeustieteet koulutusosalalla, jossa noin 57 prosenttia vastasi myönteisesti. Kielteisiä vastauksia oli eniten muun koulutusalan vastaajien keskuudessa, jossa lähes 59 prosenttia vastasi, ettei tiedä, miten ulosotto etenee. Kuviossa 18 on kuvattu ulosottoa koskevat koulutusaloittaiset vastaukset.

Kuvio 18: Ulosoton etenemiseen liittyvät vastaukset koulutusaloittain

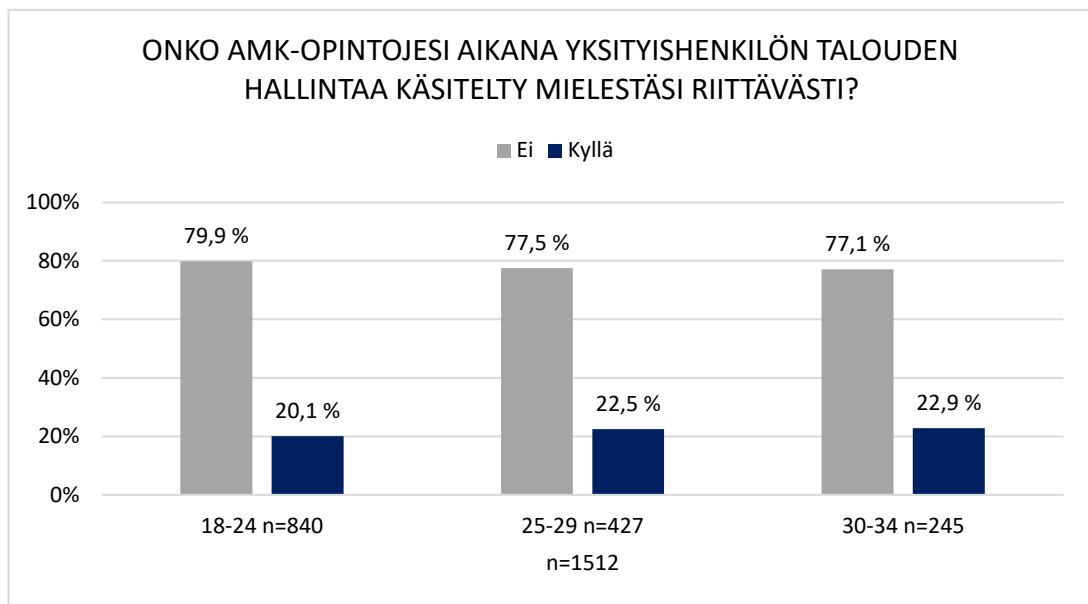
Kysymyksessä 15 kysyttiin, onko ammattikorkeakouluopintojen aikana yksityishenkilön talouden hallintaa käsitelty vastaajan mielestä riittävästi. Enemmistön mielestä yksityishenkilön

talouden hallintaa ei ollut käsitelty opinnoissa riittävästi. Vastaajista noin 79 prosenttia vastasi kielteisesti. Taulukossa 11 esitetään vastauksien frekvenssi sekä suhteellinen frekvenssi.

Onko amk-opintojesi aikana yksityishenkilön talouden hallintaa käsitelty mielestäsi riittävästi?	f	f %
Ei	1191	78,8 %
Kyllä	321	21,2 %
Yhteensä	1512	100 %

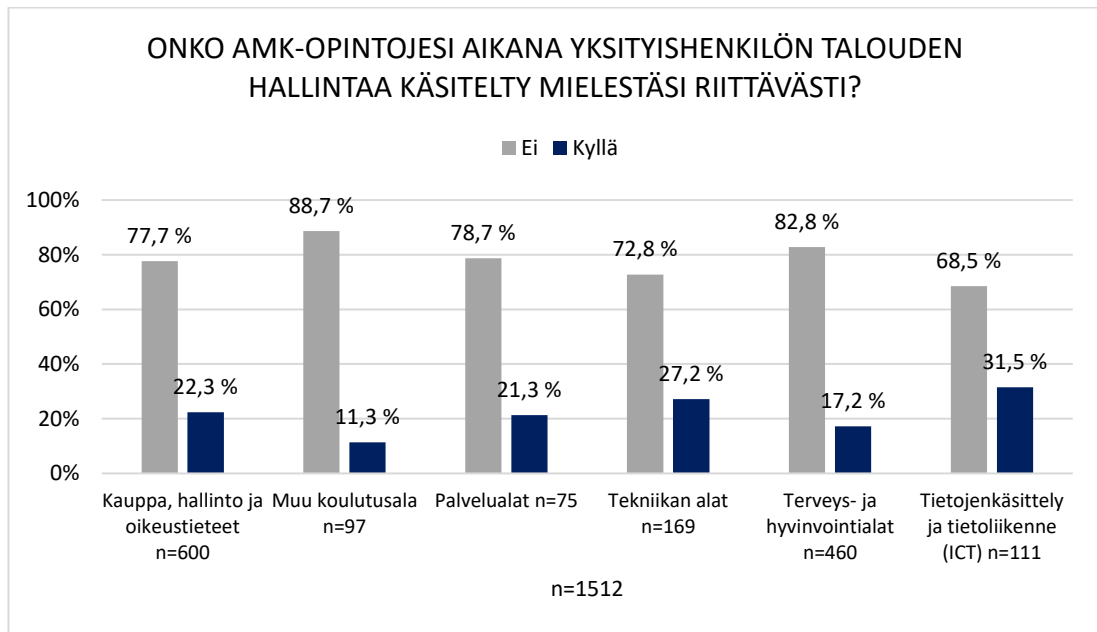
Taulukko 11: Yksityishenkilön talouden hallintaan liittyvä opetus

Ikäluokittain tarkastellessa voidaan huomata, että erityisesti nuoremmissa ikäluokissa koettiin, ettei yksityishenkilön talouden hallintaa ollut käsitelty ammattikorkeakouluopintojen aikana riittävästi. Eroavaisuudet ikäluokkien kesken olivat kuitenkin pieniä. Kuviossa 19 esitetään vastauksien jakauma ikäluokittain.

Kuvio 19: Yksityishenkilön talouden hallintaan liittyvä opetus ikäluokittain

Koulutusaloittain tarkasteltuna huomataan, että erityisesti muu koulutusala, terveys- ja hyvinvointialat sekä palvelualat koulutusaloilla opiskelevat vastaajat kokivat, ettei yksityishenkilön talouden hallintaa ollut käsitelty ammattikorkeakouluopintojen aikana riittävästi. Myös kauppa, hallinto ja oikeustieteet koulutusosalalla opiskelevista usea vastaaja vastasi kielteisesti. Myönteisiä vastauksia oli eniten tietojenkäsittely ja tietoliikenne sekä tekniikan alat koulutusalojen opiskelijoiden keskuudessa. Kuviossa 20 vastaukset esitetään koulutusaloittain.

Kuvio 20: Yksityishenkilön talouden hallintaan liittyvä opetus koulutusaloittain

Kysymys 16 oli vapaavalintainen monivalintakysymys, joka sisälsi viisi väittämää. Väittämissä käsiteltiin velkaa, Covid-19-pandemiaa sekä taloudellista osaamista. Vastaja valitsi Likertin asteikolta sopivimman vaihtoehdon. Vastaukset on suhteutettu väittämiin tulleiden vastausten määrään, sillä kaikki vastaajat eivät vastanneet kysymykseen 16.

Ensimmäinen väittämä koski kulutusluottoja ja pikavippejä: ”kulutusluotot tai pikavipit ovat hyvä tapa rahoittaa hankintoja”. Vastauksia tuli 1 506. Reilu enemmistö, 96 prosenttia vastaajista, oli väittämän kanssa täysin tai jokseenkin eri mieltä. Täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli 1,3 prosenttia vastaajista. Ei samaa eikä eri mieltä oli 1,5 prosenttia vastaajista, ”en osaa sanoa” vastasi 1,3 prosenttia.

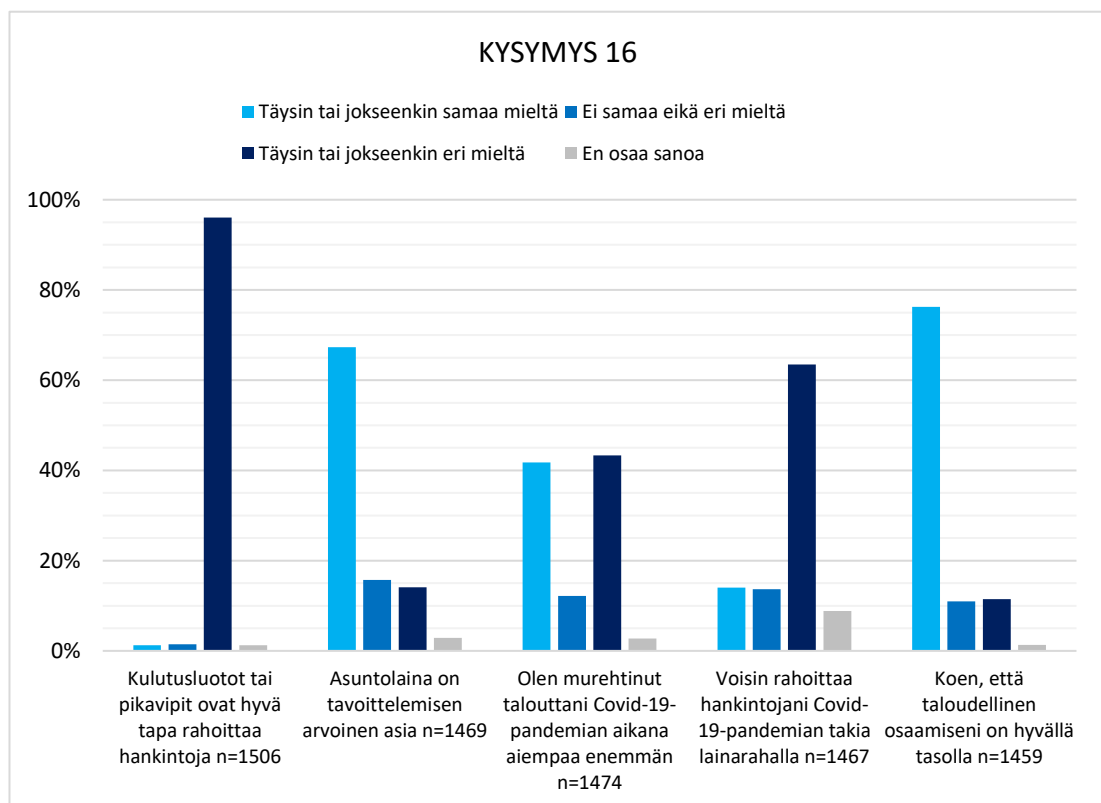
Toinen väittämä liittyi asuntolainaan: ”asuntolaina on tavoittelemisen arvoinen asia”. Vastauksia tuli 1 469. Täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli vastaajista 67,3 prosenttia. Täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa oli 14,1 prosenttia vastaajista. Ei samaa eikä eri mieltä oli 15,7 prosenttia ja ”en osaa sanoa” vastasi 2,9 prosenttia vastaajista.

Kolmas väittämä koski Covid-19-pandemiaa: ”olen murehtinut talouttani Covid-19-pandemian aikana aiempaa enemmän”. Vastauksia saapui 1 474. Pieni enemmistö, 43,4 prosenttia vastaajista, oli täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa. Täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli 41,8 prosenttia vastaajista. Ei samaa eikä eri mieltä oli 12,1 prosenttia. ”En osaa sanoa” vastauksia oli 2,7 prosenttia.

Neljännessä väittämässä käsiteltiin lainaa ja Covid-19-pandemiaa: ”voisin rahoittaa hankintojani Covid-19-pandemian takia lainarahalla”. 1 467 henkilöä vastasi väittämään. Täysin tai

jokseenkin eri mieltä oli 63,5 prosenttia vastaajista. Vastaajista 14 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Ei samaa eikä eri mieltä oli 13,6 prosenttia, jonka lisäksi ”en osaa sanoa” vastauksia tuli kyseiseen väittämään yhteensä 8,9 prosenttia.

Viimeinen väittämä liittyi taloudelliseen osaamiseen: ”koen, että taloudellinen osaamiseni on hyvällä tasolla”. Viimeiseen väittämään vastasi 1 459 henkilöä. Vastaajista reilu enemmistö, 76,3 prosenttia, oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Täysin tai jokseenkin eri mieltä oli 11,4 prosenttia vastaajista. Ei samaa eikä eri mieltä oli 11 prosenttia, ”en osaa sanoa” vastasi 1,3 prosenttia. Kuviossa 21 esitetään jokaisen väittämän vastauksien prosentuaalinen jakauma.

Kuvio 21: Kuudennentoista kysymyksen vastausten prosentuaalinen jakauma

Kysymyksen 16 vastauksista laskettiin lisäksi keskiarvot ja keskihajonnat. Vastaukset muutettiin numeeriseen muotoon siten, että ”täysin samaa mieltä” vastasi viittä, ”jokseenkin samaa mieltä” neljää, ”ei samaa eikä eri mieltä” kolmea, ”jokseenkin eri mieltä” vastasi kahta sekä ”täysin eri mieltä” yhtä, ”en osaa sanoa” vastaus vastasi nollaa. Taulukossa 12 on esitetty jokaisen väittämän vastausmäärä, vastauksien keskiarvo sekä vastauksien keskihajonta.

Kysymys 16	Vastauksien määrä	Keskiarvo	Keskihajonta
Kulutusluotot tai pikavipit ovat hyvä tapa rahoittaa hankintoja.	1506	1,16	0,52
Asuntolaina on tavoittelemisen arvoinen asia.	1469	3,68	1,24
Olen murehtinut talouttani Covid-19-pandemian aikana aiempaa enemmän.	1474	2,81	1,49
Voisin rahoittaa hankintojani Covid-19-pandemian takia lainarahalla.	1467	1,84	1,28
Koen, että taloudellinen osaamiseni on hyvällä tasolla.	1459	3,86	1,06

Taulukko 12: Kysymyksen 16 keskiarvot ja keskihajonnat

Kysymys 17 oli kyselyn viimeinen kysymys, jossa kysyttiin, tulisiko ammattikorkeakoulussa käsitellä talouden hallintaa enemmän, esimerkiksi opiskelijan taloutta käsittelevällä pakollisella kurssilla. Vastaaajista noin 58 prosenttia vastasi myöntävästi. Lähes viidennes vastaaajista vastasi kielteisesti, 22 prosenttia vastasi ”en osaa sanoa”. Taulukossa 13 esitetään vastaukset.

Tulisiko ammattikorkeakoulussa käsitellä talouden hallintaa enemmän, esim. opiskelijan taloutta käsittelevällä pakollisella kurssilla?	f	f %
Ei	297	19,6 %
En osaa sanoa	332	22,0 %
Kyllä	883	58,4 %
Yhteensä	1512	100 %

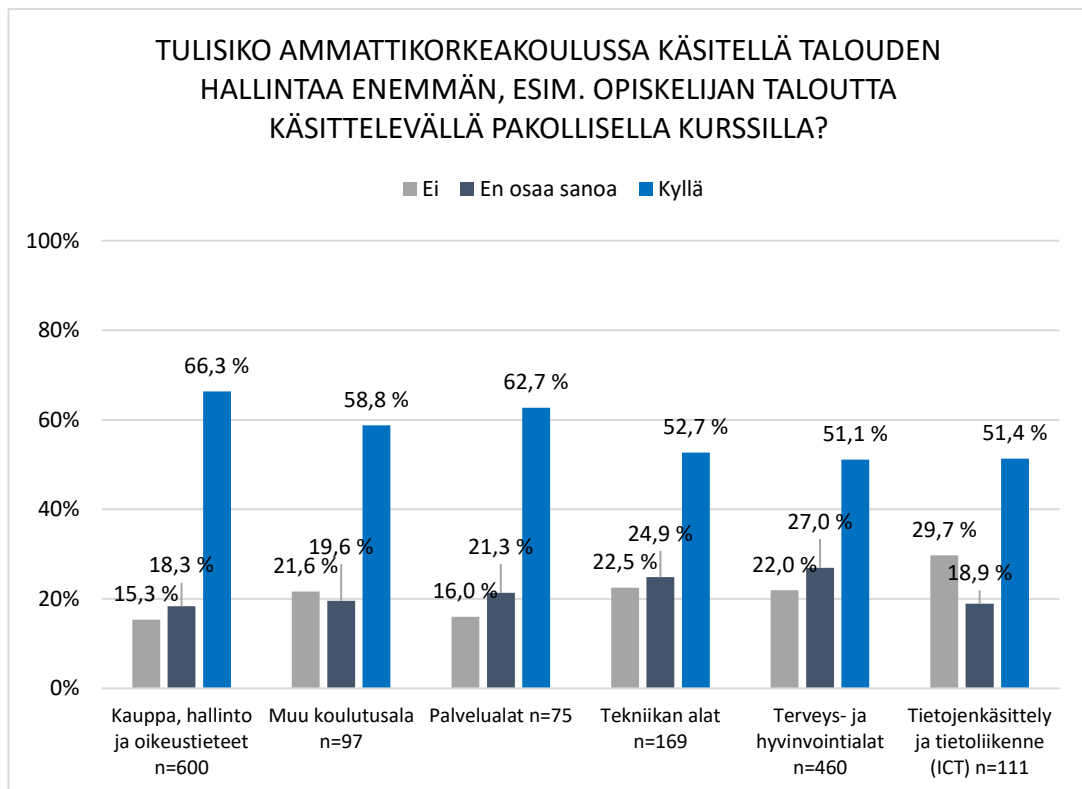
Taulukko 13: Talouden hallintaan liittyvä opetus

Erityisesti nuoremmat ikäluokat kokivat, että talouden hallintaa tulisi käsitellä ammattikorkeakoulussa enemmän: myönteisiä vastauksia oli eniten 18-24-vuotiaiden ikäluokassa. Kielteisiä vastauksia ilmeni eniten vanhimmassa ikäluokassa, jossa oli myös eniten ”en osaa sanoa” vastauksia. Taulukossa 14 on kuvattu eri ikäluokkien vastaukset.

Tulisiko ammattikorkeakoulussa käsitellä talouden hallintaa enemmän, esim. opiskelijan taloutta käsittelevällä pakollisella kurssilla?	18-24 n=840	25-29 n=427	30-34 n=245
Ei	15,5 %	23,7 %	26,9 %
En osaa sanoa	21,4 %	22,0 %	23,7 %
Kyllä	63,1 %	54,3 %	49,4 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %

Taulukko 14: Talouden hallintaan liittyvä opetus ikäluokittain

Koulutusaloittain tarkasteltuna voidaan todeta, että jokaisen koulutusalan vastaajista enemmistö koki, että talouden hallintaa tulisi käsitellä ammattikorkeakoulussa enemmän. Myönteisiä vastauksia oli eniten kauppa, hallinto ja oikeustieteet koulutusosalalla, jossa noin 66 prosenttia vastasi ”kyllä”. Kielteisiä vastauksia oli eniten tietojenkäsittely ja tietoliikenne koulutusosalalla opiskelevilta, jossa noin 30 prosenttia vastasi ”ei”. Kuviossa 22 tarkastellaan vastauksia koulutusaloittain.

Kuvio 22: Talouden hallintaan liittyvä opetus koulutusaloittain

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyössä saavutettiin hyvin tietoa velkaantuneisuuden kehityksestä sekä nuorten aikuisten velkaantuneisuudesta. Tutkimuksen myötä saatiin tietoa 18-34-vuotiaiden ammattikorkeakouluopiskelijoiden näkemyksistä Covid-19-pandemiaan, talouden hallintaan sekä velkaantumiseen liittyen. Tutkimuksen tuloksista ilmeni opiskelijoiden tietämys esimerkiksi velkaantumisen etenemisestä. Tutkimuksessa selvisi, että vastaajista enemmistö toivoi talouden hallintaa käsittelevää opetusta osaksi ammattikorkeakouluopintoja. Tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset teoriaosuudessa käsiteltyjen aiheiden sekä tutkimuksen tulosten myötä.

Toimeksiantaja, Tilastokeskus, oli hyvin tyytyväinen työhön. Opinnäytetyön tekstiä keuhuttiin selkeäksi ja sujuvaksi. Tutkimuksen tulosten esitystapaa, esimerkiksi kuvioita ja taulukoita, keuhuttiin selkeydestä. Opinnäytetyö eteni ripeästi, josta saatiin positiivista palautetta. Opinnäytetyön tekijä sai myös kehuja työn itsenäisestä edistämisestä, omatoimisuudesta sekä valmiiden tulosten esittämisestä kommentointia varten. Opinnäytetyön tuloksista kirjoitettiin Tilastokeskuksen Tieto & Trendit -verkkójulkaisuun artikkeli, jonka myötä toimeksiantaja hyötyi opinnäytetyöstä.

Covid-19-pandemian vaikutuksista saatiin tietoa erityisesti kysymyksien 4-6 kautta. Tuloksista ilmeni, ettei koronaviruspandemia ollut aiheuttanut enemmistölle taloudellisia vaikutuksia. Enemmistö, noin 74 prosenttia vastasi, ettei pandemia ollut vaikuttanut heidän talouden hallintaansa. Kuitenkin hieman yli neljäsosa, lähes 27 prosenttia vastaajista, vastasi pandemian vaikuttaneen talouden hallintaansa. Noin 72 prosenttia vastaajista ei kokenut Covid-19-pandemian aiheuttaneen tulonmenetyksiä. Tulonmenetyksiä oli aiheutunut noin 28 prosentille vastaajista. Niiden vastaajien osalta, joihin pandemia oli vaikuttanut, vaikutukset olivat saataneet olla hyvinkin merkityksellisiä. Esimerkiksi viidennen kysymyksen vastauksissa ilmeni lomautusten negatiiviset seuraukset.

Tässä opinnäytetyössä toteutetun verkkokyselyn vastaajista enemmistö oli ottanut lainaa Covid-19-pandemian aikana. Lainanottoa lähiaikoina suunnitteli noin 3 prosenttia vastaajista. Eniten lainanottoa suunnittelivat 30-34-vuotiaat vastaajat, joista lähes 4 prosenttia suunnitteli ottavansa lainaa lähiaikoina. Vähiten lainanottoa suunnittelivat 25-29-vuotiaat, noin 2 prosenttia kyseisen ikäryhmän vastaajista. Finanssialan tutkimuksessa luotonottoaikoita oli vuonna 2021 kymmenellä prosentilla suomalaisista. Keskimääräistä enemmän luotonottoaikoita oli 25-34-vuotiailla vastaajilla, joista 21 prosenttia suunnitteli luotonottoa. (Finanssiala 2021, 27.) Tämän tutkimuksen verkkokyselyn vastaajista harvempi suunnitteli lainanottoa, kuin Finanssialan tutkimukseen vastanneet. Tätä voi mahdollisesti selittää se, että tämän tutkimuksen verkkokyselyn vastaajista kaikki olivat opiskelijoita. Voidaan olettaa, että suurempia hankintoja toteutetaan useimmiten vasta siinä vaiheessa, kun opinnot ovat ohi ja siirrytään työelämään, joka heijastunee lainanottoaikoisiin.

Vastaajista lähes 84 prosentilla oli jotain lainaa tai velkaa. Velkaantumistilastoon sekä Majamaan ja Rantalan vuoden 2016 tutkimukseen verrattuna velkaantuneisuus oli tämän tutkimuksen vastaajien keskuudessa yleisempää. Velkaantumistilastosta on laskettavissa, että ikäluokan 0-34 osalta vuonna 2020 velallisia asuntokuntia oli noin 68,9 prosenttia kaikkiin kyseisen ikäluokan asuntokuntiin suhteutettuna. (Tilastokeskus 2021f.) Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa keväällä 2015 toteutetun verkkokyselyn 18-35-vuotiaista vastaajista 69 prosentilla oli jotakin lainaa tai velkaa (Majamaa & Rantala 2016, 1). Eroavaisuuteen tämän tutkimuksen sekä Majamaan ja Rantalan tutkimuksen välillä vaikuttanee useampi tekijä, esimerkiksi vastaajien koulutusaste, työllisyys tai tulotaso. Voidaan kuitenkin todeta kotitalouksien velkaantumistasteen kasvaneen muutenkin vuodesta 2015 vuoteen 2021. Kotitalouksien velkaantumistasaste oli 31.3.2015 yhteensä 117,4 prosenttia, kun 31.3.2021 velkaantumistasaste oli 133,8 prosenttia. (Suomen Pankki 2021a.) Kotitalouksien velkaantumistasaste on tällä ajanjaksolla kasvanut 16,4 prosenttiyksikköä.

Finanssialan tutkimuksessa 18-24-vuotiaiden vastaajien ikäluokkaan kuuluvista 35 prosentilla oli lainaa, 25-34-vuotiaista vastaajista 74 prosentilla oli lainaa (Finanssiala 2021, 24). Velkaantumistilaston tietojen perusteella voidaan laskea, että vuonna 2020 velallisia asuntokuntia oli ikäluokassa 0-24 noin 60,4 prosenttia. Ikäluokan 25-34 osalta velallisia asuntokuntia oli noin 72,8 prosenttia. (Tilastokeskus 2021f.) Tässä tutkimuksessa 18-24-vuotiaista lähes 80 prosentilla oli lainaa, 25-34-vuotiaista noin 88 prosentilla. Tässä tutkimuksessa useammalla vastaajalla oli jotakin lainaa tai velkaa, kuin Finanssialan tutkimukseen vastanneiden kyseisten ikäluokkien vastaajilla sekä velkaantumistilaston vastaavan ikäisten viitehenkilöiden asuntokunnilla.

Laina- ja velkatyyppien osalta tarkastellaan kyselyn vastaajien keskuudessa viittä yleisintä laina- ja velkatyyppiä: opintolainaa, asuntolainaa, osamaksu- tai leasingvelkaa, korollista luottokorttivelkaa sekä kulutusluottovelkaa. Tuloksia verrataan aikaisempien tutkimusten tuloksiin sekä velkaantumistilastoon.

Opintolaina oli yleisin lainatyyppi vastaajien keskuudessa. Finanssialan tutkimukseen vastanneista 18-24-vuotiaista 27 prosentilla oli opintolainaa, 25-34-vuotiaista 40 prosentilla (Finanssiala 2021, 24). Tässä tutkimuksessa opintolainaa oli 18-24-vuotiaista lähes 76 prosentilla. 25-34-vuotiaista noin 69 prosentilla oli opintolainaa. Eroavaisuutta selittänee vastaajien tausta: Finanssialan tutkimuksessa 18-34-vuotiaista vastaajista kaikki eivät todennäköisesti ole opiskelijoita.

Velkaantumistilastossa opintovelka sisältyy ”muut velat” käsitteeseen. Käsite kattaa lisäksi esimerkiksi kulutusluotot sekä autolainat. Ikäluokassa 0-24 asuntokuntia, joilla oli vuonna 2020 muuta velkaa, oli noin 58,1 prosenttia koko ikäluokan asuntokunnista. 25-34-vuotiaiden ikäluokassa muuta velkaa omaavia asuntokuntia oli vuonna 2020 noin 61,0 prosenttia koko

ikäluokan asuntokunnista. Kaikkien asuntokuntien osalta muuta velkaa oli noin 39,2 prosentilla vuonna 2020. Tiedot ovat laskettavissa Tilastokeskuksen tietokantataulukosta ”asuntokuntien velat viitehenkilön iän mukaan maakunnittain, vuoden 2020 rahassa, 2002-2020”, kun muuttujiksi valitsee asuntokuntien lukumäärän, asuntokuntia, joilla muuta velkaa lukumäärän, vuoden 2020 sekä ikäluokat 0-24, 25-34 ja yhteensä. (Tilastokeskus 2022f.)

Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa opintolainaa oli 36,4 prosentilla vastaajista. Opintolainaa oli vähiten 18-19-vuotiailla, joista 12,1 prosentilla oli opintolainaa. 20-24-vuotiaista 39,9 prosentilla oli opintolainaa. Eniten opintolainaa oli 25-29-vuotiailla: 48,9 prosentilla. 30-35-vuotiaista vastaajista 28,3 prosentilla oli opintolainaa. (Majamaa & Rantala 2016, 18.) Tässä tutkimuksessa opintolainaa oli vastaajilla huomattavasti enemmän: 18-34-vuotiaista vastaajista lähes 73 prosentilla oli opintolainaa. Toisin kuin Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa, oli opintolainaa eniten 18-24-vuotiaiden ikäryhmässä, jossa opintolainaa oli miltei 76 prosentilla. 25-29-vuotiaista noin 75 prosentilla oli opintolainaa, ja 30-34-vuotiaista noin 57 prosentilla.

Toiseksi yleisin lainatyyppi oli asuntolaina. Asuntolainaa oli Finanssialan tutkimuksessa 18-24-vuotiaista vastaajista viidellä prosentilla ja 25-34-vuotiaista 38 prosentilla (Finanssiala 2021, 24). Velkaantumistilaston tietojen perusteella voidaan laskea, että ikäluokassa, jossa viitehenkilö on iältään 0-24, asuntovelallisia asuntokuntia oli noin 6,6 prosenttia vuonna 2020. Ikäluokan 25-34 osalta asuntovelallisia asuntokuntia oli noin 37,1 prosenttia. (Tilastokeskus 2021f.) Tässä tutkimuksessa 18-24-vuotiaista 7,5 prosentilla oli asuntolainaa, ja 25-34-vuotiaista lähes 35 prosentilla. Asuntolainan osuus kyselyn vastaajien keskuudessa on melko hyvin linjassa sekä Finanssialan tutkimuksen että velkaantumistilaston kanssa, joskin hieman suuremmalla osuudella 18-24-vuotiaista ja hieman harvemmallalla 25-34-vuotiaista vastaajista oli asuntolainaa.

Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa vastaajista 20 prosentilla oli asuntolainaa. Eniten asuntolainaa oli 30-35-vuotiaiden ikäluokassa: 48,8 prosentilla, ja toiseksi eniten 25-29-vuotiailla, joista 24,1 prosentilla oli asuntolainaa. 20-24-vuotiaista 4,7 prosentilla oli asuntolainaa. Asuntolainaa ei ollut lainkaan 18-19-vuotiailla. (Majamaa & Rantala 2016, 18.) Velkaantumistilastosta ilmenee, että ikäluokassa 0-34 vuonna 2020 asuntovelallisia asuntokuntia oli noin 27,4 prosenttia kaikkiin kyseisen ikäluokan asuntokuntiin suhteutettuna. (Tilastokeskus 2021f) Tämän tutkimuksen verkkokyselyyn vastanneista 19,6 prosentilla oli asuntolainaa. Vähiten asuntolainaa oli myös tässä tutkimuksessa nuorimmassa ikäluokassa, ja eniten vanhimmassa. Asuntolainaa ilmeni tämän tutkimuksen vastaajista 18-29-vuotiailla enemmän, kuin Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa. Hieman harvemmallalla oli asuntolainaa verrattuna velkaantumistilastoon, mutta tätä selittänee parhaiten vastaajien opiskelijastatus.

Tässä tutkimuksessa kolmanneksi yleisin laina- tai velkatyyppi oli osamaksu- tai leasingvelka, johon lukeutuivat autolainat rahoituslaitoksilta: vastaajista miltei 16 prosentilla oli osamaksu-

tai leasingvelkaa. Eniten osamaksu- tai leasingvelkaa oli 30-34-vuotiailla, noin 27 prosentilla. Toiseksi eniten osamaksu- tai leasingvelkaa oli 25-29-vuotiailla: lähes 21 prosentilla. 18-24-vuotiaista noin 10 prosentilla oli osamaksu- tai leasingvelkaa. Majamaan ja Rantalan tutkimukseen vastanneista yhteensä 12,2 prosentilla oli osamaksuvelkaa, johon sisältyivät netistä ostetut, erissä maksettavat ostokset. Eniten osamaksuvelkaa oli 30-35-vuotiailla, 16 prosentilla. 25-29-vuotiaista 13 prosentilla ja 20-24-vuotiaista 11,3 prosentilla oli osamaksuvelkaa. Vähiten osamaksuvelkaa oli 18-19-vuotiailla: 5,2 prosentilla. (Majamaa & Rantala 2016, 18.) Finanssialan tutkimuksessa ei ollut eritelty osamaksuluoton yleisyyttä ikäluokittain. Finanssialan tutkimuksessa osamaksuluottoa, joka ei ollut pankin myöntämä, oli kaikista vastaajista seitsemällä prosentilla (Finanssiala 2021, 26).

Korollinen luottokorttivelka oli neljänneksi yleisin velkatyyppi. Vastaajista lähes 12 prosentilla oli korollista luottokorttivelkaa. Korollista luottokorttivelkaa oli eniten 30-34-vuotiaiden ikäryhmässä, jossa noin 26 prosentilla oli korollista luottokorttivelkaa. 25-29-vuotiaista noin 15 prosentilla ja 18-24-vuotiaista noin kuudella prosentilla oli korollista luottokorttivelkaa. Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa luottokorttivelka oli kolmanneksi yleisin velkatyyppi (Majamaa & Rantala 2016, 1). Luottokorttivelkaa oli yhteensä 19,1 prosentilla vastaajista. Eniten luottokorttivelkaa oli 30-35-vuotiailla: 41,4 prosentilla. 25-29-vuotiailla oli toiseksi eniten luottokorttivelkaa, 21,9 prosentilla. 20-24-vuotiaista luottokorttivelkaa oli 8,7 prosentilla. 18-19-vuotiailla ei ollut luottokorttivelkaa ollenkaan. (Majamaa & Rantala 2016, 18.) Korollista luottokorttivelkaa oli tässä tutkimuksessa harvemmalla vastaajalla, kuin Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa.

Viidenneksi yleisin velkatyyppi oli kulutusluottovelka, jota oli noin kuudella prosentilla vastaajista. Kulutusluottovelkaa oli 30-34-vuotiaiden ikäryhmässä eniten, lähes 12 prosentilla. Toiseksi eniten kulutusluottovelkaa oli 25-29-vuotiailla: noin 10 prosentilla. 18-24-vuotiaista noin 3 prosentilla oli kulutusluottovelkaa. Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa kulutusluottoa pankista oli yhteensä 5,4 prosentilla vastaajista, jonka lisäksi kulutusluottoa muualta kuin pankista, yli 2000 euroa per laina, oli 2,2 prosentilla vastaajista. Myös Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa kulutusluottoa oli eniten vanhimmassa ikäryhmässä: 30-35-vuotiaista vastaajista 12,3 prosentilla oli pankista nostettua kulutusluottoa, muualta kuin pankista nostettua kulutusluottoa oli 5,3 prosentilla. Kulutusluottoa pankista oli 25-29-vuotiaista 7,2 prosentilla, muualta kuin pankista 1,8 prosentilla. 20-24-vuotiaista kulutusluottoa pankista oli 1,3 prosentilla, muualta kuin pankista nostettua kulutusluottoa 0,8 prosentilla. 18-19-vuotiailla vastaajilla ei ollut lainkaan pankista nostettua kulutusluottoa, mutta muualta kuin pankista nostettua kulutusluottoa oli 0,9 prosentilla. (Majamaa & Rantala 2016, 18.)

Lopuksi laina- ja velkatyyppeihin liittyen voidaan todeta tulosten olevan linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa. Tuloksista ilmeni vanhempien ikäluokkien olevan nuorempia velkaantuneempia. Finanssialan tutkimukseen vastanneiden keskuudessa lainaa oli eniten 25-34 sekä

35-44-vuotiaiden ikäluokissa (Finanssiala 2021, 24). Velkaantuneiden osuudet kasvoivat myös Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa vanhemmissa ikäryhmissä (Majamaa & Rantala 2016, 1).

Seuraavaksi voidaan tarkastella maksuvaikeuksia, maksuhäiriöitä, perintää ja ulosottoa koskevia tuloksia. Laskujen maksuun liittyen enemmistö, noin 73 prosenttia, ei ollut kokenut maksuvaikeuksia. Maksuvaikeuksia kokeneita vastaajia oli miltei 27 prosenttia vastaajista. Vastaukset ovat melko hyvin linjassa elinolotilaston tietojen kanssa: 60,3 prosentilla alle 35-vuotiaiden yhden hengen kotitalouksista jäi rahaa säästöön vuonna 2020 ja noin 56,5 prosenttia kyseisistä kotitalouksista selviytyisi yllättävästä menosta. Alle 35-vuotiaiden lapsettomien parien kotitalouksien osalta rahaa jäi vuonna 2020 säästöön 79 prosentilla, ja yllättävistä menoista selviytyisi 75,8 prosenttia. Tiedot ilmenevät tietokantataulukosta ”Kotitalouksien säästökyky ja yllättävistä menoista selviäminen elinvaiheen mukaan, 2004-2020”, kun muuttujiksi on valittu kotitalouksia perusjoukossa, kotitaloudet, joilla jää rahaa säästöön %, kotitaloudet, jotka selviytyisivät yllättävästä menosta %, ja kotitalouden elinvaiheeksi yhden hengen kotitaloudet, ikä alle 35 vuotta, sekä lapsettomat parit, ikä alle 35 vuotta ja vuosi 2020. (Tilastokeskus 2022g.)

Enemmistö, noin 19 prosenttia, laskujen maksuun liittyviä maksuvaikeuksia kokeneista vastaajista oli kokenut maksuvaikeuksia viimeisen vuoden aikana, noin 8 prosenttia aikaisemmin kuin vuosi sitten. Maksuvaikeudet laskujen maksuun liittyen ovat voineet ainakin osalla vastaajista aiheutua Covid-19-pandemiasta. Maksuvaikeuksia on voinut koitua esimerkiksi tulotason vaihtelevuudesta johtuen, johon ovat voineet vaikuttaa pandemian johdosta toteutetut lomautukset tai rajoitukset eri toimialoilla. Kuudenteen kysymykseen, joka liittyi Covid-19-pandemian aiheuttamiin tulonmenetyksiin, verrattuna ilmenee, että kysymykseen kuusi ”kyllä” vastanneista maksuvaikeuksia oli kokenut yhteensä 161 henkilöä: 37 henkilöä aiemmin kuin vuosi sitten, 124 henkilöä viimeisen vuoden aikana. Näin ollen noin 37 prosenttia laskujen maksuun liittyviä maksuvaikeuksia kokeneista oli kokenut Covid-19-pandemian aiheuttamia tulonmenetyksiä.

Majamaan ja Rantalan tutkimukseen vastanneista enemmistö ei ollut kokenut vaikeuksia maksaa jotakin velkaa tai velkoja takaisin: 31,3 prosentilla vastaajista ei ollut velkaa, ja velkaa omaavista 45,9 prosenttia ei ollut kokenut maksuvaikeuksia. Maksuvaikeuksia velan tai velkojen takaisinmaksussa oli kokenut 19,1 prosenttia vastaajista. Maksuvaikeuksien alkamisajankohtaa kysyttäessä 28 prosenttia vastaajista ilmoitti maksuvaikeuksien alkaneen alle puoli vuotta aiemmin. 20 prosentilla maksuvaikeudet olivat alkaneet 6-12 kuukautta aiemmin ja 21 prosentilla 1-2 vuotta aikaisemmin. (Majamaa & Rantala 2016, 21-22.) Tämän tutkimuksen vastaajista useampi oli kokenut maksuvaikeuksia, kuin Majamaan ja Rantalan tutkimukseen vastanneista. Tässä tutkimuksessa useammalla vastaajalla oli lainaa tai velkaa, joka mahdollisesti osittain selittää eroavaisuutta Majamaan ja Rantalan tutkimuksen tuloksiin. Kuten edellä on mainittu, myös Covid-19-pandemia on voinut vaikuttaa koettuihin maksuvaikeuksiin.

Tämän tutkimuksen vastaajista enemmistöllä, 96 prosentilla vastaajista, ei ollut maksuhäiriömerkintää, laskuja tai velkaa perinnässä, saati ulosotossa. Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa objektiivista velkaongelmaa, jossa vastaajalla oli maksuhäiriömerkintä, ja/tai laskuja tai velkaa perinnässä tai ulosotossa, ilmeni yhteensä kymmenellä prosentilla. (Majamaa & Rantala 2016, 1-2.) Vastaajista yhteensä 7,4 prosentilla oli maksuhäiriömerkintä. Laskuja tai velkoja oli perinnässä 7 prosentilla vastaajista ja ulosotossa 6,5 prosentilla. (Majamaa & Rantala 2016, 22.) Tässä tutkimuksessa selvästi harvemmillä vastaajilla oli maksuhäiriömerkintä, laskuja tai velkaa perinnässä taikka ulosotossa, kuin Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa. Tämä voi johtua vastaajien opiskelijastatuksesta. Esimerkiksi Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa ilmeni, että opiskelijoilla oli muihin ryhmiin verrattuna harvemmin velkaongelmia (Majamaa & Rantala 2016, 2).

Ikäluokittain tarkasteltuna tämän tutkimuksen vastaajista vanhimmassa ikäluokassa oli eniten maksuhäiriömerkintöjä, laskuja tai velkaa perinnässä taikka ulosotossa, nuorimmassa ikäluokassa vähiten. Vastaavasti myös Majamaan ja Rantalan tutkimuksessa maksuhäiriömerkintöjä, laskuja tai velkoja perinnässä tai ulosotossa oli eniten 30-35-vuotiailla vastaajilla. 30-35-vuotiaista vastaajista 13,1 prosentilla oli objektiivinen velkaongelma. Vähiten objektiivista velkaongelmaa ilmeni 18-19-vuotiaiden ikäluokassa, jossa 5,2 prosenttia vastaajista koki objektiivista velkaongelmaa. (Majamaa & Rantala 2016, 22.) Myös Asiakastiedon vuoden 2021 maksuhäiriötilastoissa maksuhäiriömerkintöjä on eniten 30-34-vuotiailla. (Asiakastieto 2021b, 5). Ikäluokkien välistä eroa selittänee velkatyyppien sekä velkamäärien kasvu vanhemmissa ikäluokissa. Maksuhäiriömerkinnän, perinnän sekä ulosoton todennäköisyyden voidaan todeta kasvavan suuremman velkamäärän myötä.

Tämän opinnäytetyön verkkokyselyyn vastanneista ammattikorkeakouluopiskelijoista enemmistöllä oli tietämys siitä, miten velkaantuminen etenee: enemmistö vastasi tietävänsä, miten maksuhäiriömerkintä muodostuu, miten perintä etenee ja miten ulosotto etenee. On kuitenkin mahdollista, ettei aiheesta ole kovin yksityiskohtaista tietoa, vaan vastaukset oli valittu sen perusteella, että vastaaja tietää aiheesta jotakin. Vastaukset olivat hieman ristiriidassa talousopetusta koskevien kysymysten tulosten kanssa: vastaajista enemmistö, lähes 79 prosenttia koki, ettei ammattikorkeakouluopintojen aikana yksityishenkilön talouden hallintaa käsittelevää opetusta ollut riittävästi.

Kuudennentoista kysymyksen lainaa koskevien väitteiden, ”kulutusluotot tai pikavipit ovat hyvä tapa rahoittaa hankintoja” sekä ”asuntolaina on tavoittelemisen arvoinen asia”, vastaukset vastasivat melko hyvin lainatyyppien yleisyyttä vastaajien keskuudessa. Asuntolaina oli esimerkiksi vastaajien keskuudessa toiseksi yleisin lainatyyppi, ja pikavippivelka taas harvinaisin. Kyseisiin väitteisiin liittyvien vastausten perusteella voidaan todeta omistusasumisen kiinnostavan vastaajia, ja enemmistön suhtautuvan asuntolainaan myönteisesti. Vastaajat suhtautuivat pikavippeihin varauksellisemmin.

Covid-19-pandemiaa koskevien väitteiden tulokset kuudennessatoista kysymyksessä vastasivat jokseenkin neljännen ja kuudennen kysymyksen tuloksia. Väitteen ”olen murehtinut taloutani Covid-19-pandemian aikana aiempaa enemmän” osalta noin 58 prosenttia vastanneista vastasi muulla tavoin kuin myönteisesti, joka ilmeni myös neljännen kysymyksen tuloksissa: enemmistö ei ollut kokenut pandemian vaikuttaneen taloutensa hallintaan. Väitteen kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli noin 42 prosenttia vastaajista. Voidaan arvella, että vaikka pandemia ei olisi suoranaisesti vaikuttanut vastaajien talouteen, on se voinut aiheuttaa stressiä tai huolia omaan talouteen liittyen.

Väitteeseen ”voisin rahoittaa hankintojani Covid-19-pandemian takia lainarahalla” suhtauduttiin kielteisesti: vastaajista lähes 64 prosenttia oli täysin tai jokseenkin eri mieltä. Tulos on linjassa kuudennen kysymyksen tulokseen: enemmistö ei ollut kokenut pandemian aiheuttaneen heille tulonmenetyksiä. Voidaan päätellä, että koska pandemia ei ollut aiheuttanut vastaajille tulonmenetyksiä, ei hankintojen rahoittamiseen lainarahalla ollut tarvetta ja mahdollisesti sen vuoksi väitteeseen suhtauduttiin kielteisesti. Kysymyksessä seitsemän ilmeni noin 52 prosentin ottaneen lainaa pandemian aikana, ja lähes 3 prosentin suunnittelevan lainanottoa lähiaikoina. Väittämän ”voisin rahoittaa hankintojani Covid-19-pandemian takia lainarahalla” tulosten ja seitsemännen kysymyksen tulosten perusteella voidaan päätellä, että vastaajat olisivat todennäköisesti ottaneet lainaa tai suunnittelisivat lainanottoa joka tapauksessa, Covid-19-pandemiasta huolimatta.

Enemmistö, noin 76 prosenttia, vastasi kuudennentoista kysymyksen viimeiseen väitteeseen ”koen, että taloudellinen osaamiseni on hyvällä tasolla” myönteisesti. Kysymyksen 15 vastauksista ilmeni enemmistön kokevan, ettei talouteen liittyvää opetusta ole ollut riittävästi, joten on mahdollista, että väitteeseen ”koen, että taloudellinen osaamiseni on hyvällä tasolla” myönteisesti vastanneet henkilöt ovat hankkineet talouteen liittyvää osaamista tai tietoa muutoin kuin opintojensa kautta. Vaikka vastaajista moni kokee taloudellisen osaamisensa olevan hyvällä tasolla, on ammattikorkeakouluopiskelijoilla kiinnostusta ja tarvetta talousopetukselle: viimeisessä kysymyksessä enemmistö vastaajista, noin 58 prosenttia, oli sitä mieltä, että talouden hallintaa tulisi käsitellä ammattikorkeakoulussa enemmän, esimerkiksi opiskelijan taloutta käsittelevällä pakollisella kurssilla.

Vastauksien perusteella voidaan todeta, että yksityishenkilön talouteen liittyvää opetusta olisi syytä lisätä ammattikorkeakouluissa. Esimerkiksi neljännentoista kysymyksen vastauksien perusteella voidaan päätellä, että perinnästä ja ulosotosta ei tiedetä aivan yhtä paljon kuin maksuhäiriömerkinnöistä. Aikaisemmin kappaleessa 6.1 mainittu Ulosottolaitoksen ennakoiva talousneuvonta voisi olla mahdollinen keino toteuttaa ammattikorkeakouluissa talouteen liittyvää opetusta yhteistyössä Ulosottolaitoksen kanssa. Olisiko mahdollista toteuttaa esimerkiksi kaikille ammattikorkeakouluopiskelijoille avoin kurssi aiheesta?

Mahdollisia yhteistyötahoja voisivat olla lisäksi muut sidosryhmät, kuten ammattikorkeakoulujen kumppanit työelämästä. Vaihtoehtoisesti ammattikorkeakoulujen välistä yhteistyötä voitaisiin hyödyntää talousopetuksen toteuttamisessa.

Kyselyyn vastanneilla opiskelijoilla vaikutti olevan kiinnostusta yksityishenkilön talouden hallintaa käsittelevään opetukseen. Tulosten perusteella aihetta voisi olla hyvä tutkia lisää. Mahdollisissa tulevilla tutkimuksissa voitaisiin syventyä selvittämään, miten ja minkälaista talousopetusta ammattikorkeakouluopiskelijat toivoisivat. Minkälainen talousopetus hyödyttäisi, jos ei kaikkia, ainakin suurinta osaa opiskelijoista? Aihetta voitaisiin tutkia perehtymällä esimerkiksi ammattikorkeakouluopiskelijoiden talouden hallinnan keinoihin sekä talouden suunnitteluun, jonka myötä voitaisiin muodostaa kuva siitä, minkälaisia tietoja tai taitoja opiskelijat tarvitsisivat.

Jatkossa velkaantumista voitaisiin tutkia perehtymällä Covid-19-pandemian pitkäaikaisvaikutuksiin. Aihetta voitaisiin tarkastella niin yhteiskunnan kuin yksilönkin tasolla. Onko esimerkiksi mahdollista, että pandemian vaikutukset talouteen ilmenevät vasta myöhemmin? Mahdollisissa jatkotutkimuksissa voitaisiin syventyä tarkastelemaan myös rahapelaamista velkaantumisen aiheuttajana.

Lähteet

Painetut

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.-16. painos. Helsinki: Tammi.

Koulu, R. 2017. 3. Ulosoton käynnistyminen. Teoksessa Koulu, R., Lindfors, H. & Niemi, J. Insolvenssioikeus. 4. painos. Helsinki: Alma Talent, 477-493.

Niemi, J. & Lindfors, H. 2017. 3. Velkajärjestelyn edellytykset. Teoksessa Koulu, R., Lindfors, H. & Niemi, J. Insolvenssioikeus. 4. painos. Helsinki: Alma Talent, 843-848.

Niemi, J. & Lindfors, H. 2017. 4. Velkajärjestelyn esteet. Teoksessa Koulu, R., Lindfors, H. & Niemi, J. Insolvenssioikeus. 4. painos. Helsinki: Alma Talent, 849-870.

Suviala, R. 2014. Velkaorjuudesta hyvään perintätapaan. Helsinki: Auditorium Kustannusosakeyhtiö.

Sähköiset

Aaltonen, M. 2017. Blogi: Opintolainat kasvavat ennätysvauhtia, suurin syy opintotuen uudistukset. Viitattu 25.2.2022.

<https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2017/opintolainat-kasvavat-ennatysvauhtia-suurin-syy-opintotuen-uudistukset/>

Alastalo, M. & Borg, S. 2022. Numerolukutaito: Tutkimuksen analyysivaihe. Viitattu 1.2.2022.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/numerolukutaito/analyysi/>

Asiakastieto. 2020. Maksuhäiriötilastot. Viitattu 17.12.2021.

<https://www.epressi.com/media/userfiles/123829/1610012538/asiakastieto-maksuhairiostiasto-payment-default-statistics-2020.pdf>

Asiakastieto. 2021a. Datakatsaus: Maksuhäiriötilastot 2020. Viitattu 17.12.2021.

<https://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto-media/uutiset/datakatsaus-maksuhairiostiastot-2020.html>

Asiakastieto. 2021b. Maksuhäiriötilastot. Viitattu 19.1.2022.

<https://www.epressi.com/media/userfiles/123829/1641535137/asiakastieto-maksuhairiostiasto-2021.pdf>

Asiakastieto. 2022. Positiivinen luottotieto ehkäisee ylivelkaantumista: Maksuhäiriöisten henkilöiden määrä väheni ensimmäistä kertaa 13 vuoteen. Viitattu 19.1.2022.

<https://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto-media/uutiset/positiivinen-luottotieto-ehkaisee-ylivelkaantumista-maksuhairiosten-henkiloiden-maara-vaheni-ensimmaista-kertaa-13-vuoteen.html>

Aulasmaa, M. 2021. Maksuhäiriöisten määrä kasvoi vastoin odotuksia vain vähän koronavuonna - vuoden 2020 lopussa maksuhäiriö oli 392 200 kuluttajalla. Viitattu 17.12.2021.

<https://yle.fi/uutiset/3-11726249>

Betti, G., Dourmashkin, D., Rossi, M. & Ping Yin, Y. 2007. Consumer over-indebtedness in the EU: measurement and characteristics. Journal of Economic Studies 34:2, 136-156.

<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/01443580710745371/full/html>

- Eurostat. 2021. Gross debt-to-income ratio of households. Viitattu 8.12.2021.
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00104/default/table?lang=en>
- Finanssiala. 2021. Säästäminen, luotonkäyttö ja maksutavat. Tekstiraportti 2021. Viitattu 23.1.2022.
https://www.finanssiala.fi/wp-content/uploads/2021/07/FA_SLM_2021_raportti.pdf
- Finanssivalvonta. 2020. Selvitys keinoista ehkäistä kotitalouksien liiallista velkaantumista. Viitattu 21.1.2022.
<https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/toimintakertomukset/toimintakertomus-2019/teemat/selvitys-keinoista-ehkaista-kotalouksien-liiallista-velkaantumista/>
- Hiilamo, A., Keski-Säntti, M., Kääriälä, A. & Hiilamo, H. 2021. Nuorten aikuisten maksuhäiriömerkinnät - rekisteritutkimus ikäkohorteilla 1987 ja 1997. Itsenäisyyden juhluvuoden lantsäätiö. Itlan tutkimukset 2021:2. Viitattu 21.1.2022.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143055/nuorten-aikuisten-maksuhairiomerkinnaat.pdf>
- Intrum. 2021. Perinnän vaiheet. Viitattu 30.12.2021.
<https://www.intrum.fi/fi/asiakaspalvelu/vinkit-ja-neuvot/perinnan-vaiheet/>
- Kela. 2016. Opintolainahyvitys. Viitattu 10.12.2021.
<https://www.kela.fi/opintolainahyvitys>
- Kela. 2019. Opintolaina. Viitattu 8.12.2021.
<https://www.kela.fi/opintotuki-opintolaina>
- Kela. 2021. Kelan opintoetuustilasto 2019/2020. Viitattu 8.12.2021.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/324474/Kelan_opintoetuustilasto_2019_2020.pdf
- Kilpailu- ja kuluttajavirasto. 2021. Maksuhäiriömerkintä. Viitattu 17.12.2021.
<https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/perinta-ja-maksujarjestelyt/maksuhairiomerkinna/>
- Koivisto, T. 2020. Kotitalouksien velat ja rahoitusvarallisuus - molemmat ovat kasvaneet 2000-luvulla. Viitattu 2.12.2021.
<https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/kotalouksien-velat-ja-rahoitusvarallisuus-molemmat-ovat-kasvaneet-2000-luvulla/>
- Korkolaki 633/1982. Viitattu 25.11.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820633>
- Kuluttajaliitto. 2021. Kuluttajaluotot. Viitattu 9.12.2021.
<https://www.kuluttajaliitto.fi/materiaalit/kuluttajaluotot/>
- Kuluttajansuojalaki 38/1978. Viitattu 25.11.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1978/19780038>
- Laki kaupallisten sopimusten maksuehdoista 30/2013. Viitattu 25.11.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20130030>
- Laki saatavien perinnästä 513/1999. Viitattu 29.11.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990513>
- Laki talous- ja velkaneuvonnasta 813/2017. Viitattu 26.11.2021.
<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170813>

Laki velan vanhentumisesta 728/2003. Viitattu 25.11.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030728>

Laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 706/2007. Viitattu 31.12.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070706>

Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993. Viitattu 26.11.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930057>

Lindström, J. 2014. Luotonvalvonta ja saatavien perintä. 4. painos. E-kirja. Helsinki: Talentum.

Luottotietolaki 527/2007. Viitattu 25.11.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070527>

Majamaa, K. & Rantala, K. 2016. Nuorten aikuisten velat, velkaongelmat ja keinot talouden tasapainottamiseksi. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. Katsauksia 16/2016. Viitattu 3.12.2021.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/164373/Katsauksia_16_Majamaa_Rantala_2016.pdf

Majamaa, K. & Rantala, K. 2020. Katsaus viime vuosien ylivelkaantumiskehitykseen. Valtioneuvoston selvityksiä. Valtioneuvoston selvitys 2020:5. Viitattu 15.1.2022.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162625/2020_05_VN_Selvitys.pdf

Minilex. 2021. Kulutusluotto määritelmä. Viitattu 9.12.2021.

<https://www.minilex.fi/a/kulutusluotto-m%C3%A4%C3%A4ritelm%C3%A4>

Nieminen, J. 2021. Kannattaako velat päästää ulosottoon? Mitä velkajärjestely käytännössä merkitsee? - Älä jätä velkoja hoitamatta. Viitattu 13.1.2022.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/11/09/kannattaako-velat-paastaa-ulosottoon-mita-velkajarjestely-kaytannossa-merkitsee>

Oikeusministeriö. 2021. Ylivelkaantumisen torjunta. Viitattu 2.12.2021.

<https://oikeusministerio.fi/ylivelkaantumisen-torjunta>

OP. 2021. Credit - Miten luottokortti toimii? Viitattu 8.12.2021.

<https://www.op.fi/henkiloasiakkaat/paivittaiset/kortit/luottokortin-kaytto>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2022. Ammattikorkeakoulut Suomessa. Viitattu 31.1.2022.

<https://okm.fi/ammattikorkeakoulut>

Peura-Kapanen, L., Aalto, K., Lehtinen, A-R. & Järvinen, R. 2016. Ylivelkaantumisen ehkäisyn ja hoidon tehostaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 26/2016. Viitattu 9.12.2021.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79587/Ylivelkaantuminen%20ehk%C3%A4isy%20ja%20hoidon%20tehostaminen.pdf>

Putkuri, H. & Vauhkonen, J. 2012. Kotitalouksien velkaantumiseen ja asuntomarkkinoiden kehitykseen vaikuttaminen: makrovakaustyökälyt. Suomen Pankki, BoF Online 3/2012. Viitattu 21.1.2022.

<https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/8459/170021.pdf>

Suomen Pankki. 2021a. Kotitalouksien velkaantumisasaste ja korkorasitus Suomessa. Viitattu 2.12.2021.

https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/kuviopankki/rahoituksen-suhdannemittarit/yksityisen-sektorin-velkaantuneisuus-tai-velanhoitorasite/velkaantumisaste_ ja_korkorasitus/

Suomen Pankki. 2021b. Uusien opintolainojen keskikorko lähellä nollaa - opintolainakanta ylitti 5 mrd. euroa. Viitattu 15.1.2022.

<https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahalaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/tiedotehistoria/2021/uusien-opintolainojen-keskikorko-lahella-nollaa--opintolainakanta-ylitti-5-mrd.-euroa/>

Suomen Pankki. 2021c. Korkeampikorkoisia vakuudettomia kulutusluottoja nostettiin runsaasti lokakuussa 2021. Viitattu 19.1.2022.

<https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahalaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/tiedotehistoria/2021/korkeampikorkoisia-vakuudettomia-kulutusluottoja-nostettiin-runsaasti-lokakuussa-2021/>

Suomen Pankki. 2022. Asuntolainamarkkinoilla yhä vilkasta marraskuussa 2021. Viitattu 19.1.2022.

<https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahalaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/tiedotehistoria/2021/asuntolainamarkkinoilla-yha-vilkasta-marraskuussa-2021/>

Takuusäätiö. 2021a. Maksuhäiriömerkintä. Viitattu 17.12.2021.

<https://www.takuusaatio.fi/selviydy-veloistasi/maksuhairiomerkinta/>

Takuusäätiö. 2021b. Milloin maksuhäiriömerkintä tulee? Viitattu 17.12.2021.

<https://www.takuusaatio.fi/selviydy-veloistasi/maksuhairiomerkinta/milloin-maksuhairiomerkinta-tulee/>

Takuusäätiö. 2021c. Maksuhäiriömerkinnän kesto. Viitattu 17.12.2021.

<https://www.takuusaatio.fi/selviydy-veloistasi/maksuhairiomerkinta/maksuhairiomerkinnan-kesto/>

Takuusäätiö. 2021d. Neuvonta Velkalinjalla ja Kysy rahasta -chatissa. Viitattu 31.12.2021.

<https://www.takuusaatio.fi/palvelut-ja-materiaalit/velkalinja-ja-kysy-rahasta-chat/>

Takuusäätiö. 2021e. Takuusäätiö takaa pankkilainan velkojen yhdistämiseksi. Viitattu 31.12.2021.

<https://www.takuusaatio.fi/palvelut-ja-materiaalit/takuusaation-takaus/>

Takuusäätiö. 2021f. Pienlainaa hankintoihin. Viitattu 31.12.2021.

<https://www.takuusaatio.fi/palvelut-ja-materiaalit/pienlaina/>

Takuusäätiö. 2022. Nuorten velkaongelmat näkyvät vahvasti Takuusäätiössä. Viitattu 21.1.2022.

<https://www.takuusaatio.fi/julkaisu/nuorten-velkaongelmat-nakyvat-vahvasti-takuusaatioissa/>

Talous- ja velkaneuvonta. 2020a. Talous- ja velkaneuvonta. Viitattu 7.1.2022.

https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/apuatalousvaikeuksiin_1/talous-javelkaneuvonta.html

Talous- ja velkaneuvonta. 2020b. Ota yhteyttä. Viitattu 7.1.2022.

https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/apuatalousvaikeuksiin_1/otayhteytta.html

Talous- ja velkaneuvonta. 2020c. Velkajärjestely. Viitattu 7.1.2022.

<https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/pysaytavelkaantuminen/velkajarjestely.html>

Talous- ja velkaneuvonta. 2020d. Velkajärjestelyn edellytykset ja esteet. Viitattu 7.1.2022.

<https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/pysaytavelkaantuminen/velkajarjestely/edellytyksetjaesteet.html>

Talous- ja velkaneuvonta. 2021. Talousneuvola. Viitattu 7.1.2022.

https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/apuatalousvaikeuksiin_1/otayhteytta/talousneuvola.html

Tietoarkisto. 2022a. Otos ja otantamenetelmät. Viitattu 1.2.2022.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/otos/otantamenetelmat/>

Tietoarkisto. 2022b. Keskiluvut. Viitattu 1.2.2022.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/keskiluvut/keskiluvut/>

Tietoarkisto. 2022c. Hajontaluvut. Viitattu 16.2.2022.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/hajontaluvut/hajontaluvut/>

Tilastokeskus. 2020. Asuntokunnilla velkaa keskimäärin 111 prosenttia suhteessa vuosituloihin. Viitattu 10.12.2021.

https://www.stat.fi/til/velk/2018/velk_2018_2020-03-20_kat_001_fi.html

Tilastokeskus. 2021a. Työttömien määrän kasvusta suurin osa lomautuksia vuonna 2020. Viitattu 3.12.2021.

https://www.stat.fi/til/tyokay/2020/01/tyokay_2020_01_2021-05-28_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. 2021b. Asuntokunta. Viitattu 9.12.2021.

<https://www.stat.fi/meta/kas/asuntokunta.html>

Tilastokeskus. 2021c. Asuntovelallisten asuntokuntien velkaantumisasaste keskimäärin 227 prosenttia. Viitattu 17.12.2021.

https://www.stat.fi/til/velk/2020/velk_2020_2021-12-17_tie_002_fi.html

Tilastokeskus. 2021d. Viitehenkilö. Viitattu 30.12.2021.

<https://www.stat.fi/meta/kas/viitehenkilo.html>

Tilastokeskus. 2021e. 1 Velat kasvoivat reaalisesti kolme prosenttia. Viitattu 17.12.2021.

https://www.stat.fi/til/velk/2020/velk_2020_2021-06-24_kat_001_fi.html

Tilastokeskus. 2021f. Liitetaulukko 4. Velallisten asuntokuntien luku ja velkaantumisasasteet 2020. Viitattu 17.12.2021.

https://www.stat.fi/til/velk/2020/velk_2020_2021-12-17_tau_004_fi.html

Tilastokeskus. 2021g. Pääkaupunkiseudun asuntokunnilla eniten asuntovelkaa. Viitattu 19.1.2022.

https://www.stat.fi/til/velk/2020/velk_2020_2021-06-24_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. 2021h. Ulosottovelallisia 274 000 vuoden 2020 lopussa.

https://www.stat.fi/til/uloa/2020/uloa_2020_2021-06-29_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. 2021i. Ulosottovelalliset muuttujina Velallisen henkilölaji, Vireilläolo, Vuosi ja Tiedot. Viitattu 19.1.2022.

https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_oik_uloa/stat-fin_uloa_pxt_137y.px/table/tableViewLayout1/

Tilastokeskus. 2021j. Vuonna 2020 loppuun käsiteltyjen velkajärjestelyasioiden määrä kasvoi 5,2 prosenttia edellisvuodesta. Viitattu 15.1.2022.

https://www.stat.fi/til/velj/2020/velj_2020_2021-06-09_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. 2022a. Perusjoukko. Viitattu 1.2.2022.

<https://www.stat.fi/meta/kas/perusjoukko.html>

Tilastokeskus. 2022b. Otos. Viitattu 1.2.2022.

<https://www.stat.fi/meta/kas/otos.html>

Tilastokeskus. 2022c. Näyte. Viitattu 1.2.2022.

<https://www.stat.fi/meta/kas/nayte.html>

Tilastokeskus. 2022d. Suhteellinen frekvenssi. Viitattu 26.2.2022.

https://www.stat.fi/meta/kas/suht_frekvnsi.html

Tilastokeskus. 2022e. Kansallinen koulutusala 2016. Viitattu 31.1.2022.

<https://www2.stat.fi/fi/luokitukset/koulutusala/>

Tilastokeskus. 2022f. Asuntokuntien velat muuttujina Vuosi, Ikäluokka ja Tiedot. Viitattu 26.2.2022.

https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_tul_velk/stat-fin_velk_pxt_113m.px/table/tableViewLayout1/

Tilastokeskus. 2022g. Kotitalouksien säästökyky ja yllättävistä menoista selviäminen muuttujina Kotitalouden elinvaihe, Tiedot ja Vuosi. Viitattu 2.3.2022.

https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_eli_eot_koti/stat-fin_eot_pxt_132d.px/table/tableViewLayout1/

Ulosottokaari 705/2007. Viitattu 29.11.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070705>

Ulosottolaitos. 2020a. Tietoa velalliselle. Viitattu 31.12.2021.

<https://www.ulosottolaitos.fi/fi/index/tietoaulosotosta/tietoavelalliselle.html>

Ulosottolaitos. 2020b. Mitä voidaan ulosmitata. Viitattu 31.12.2021.

<https://www.ulosottolaitos.fi/fi/index/tietoaulosotosta/tietoavelalliselle/mitavoidaanulosmitata.html>

Ulosottolaitos. 2021. Ennakoiva talousneuvonta. Viitattu 7.1.2022.

<https://www.ulosottolaitos.fi/fi/index/ulosottolaitos/ennakoivatalousneuvonta.html>

Valkama, E. 2011. Talous- ja velkaneuvonnan asiakaskunta 2010. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 18/2011. Viitattu 31.12.2021.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152583/Verkko18_Valkama_2011.pdf

Valtioneuvosto. 2020. Selvitys: Ylivelkaantuminen on lisääntynyt kaikilla tilastomittareilla. Viitattu 2.12.2021.

<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/selvitys-ylivelkaantuminen-on-lisaantynyt-kaikilla-tilastomittareilla>

Kuviot

Kuvio 1: Kotitalouksien velkaantumisasaste 2000-2021, % (mukaillen Suomen Pankki 2021a) ...	16
Kuvio 2: Kotitalouksien bruttovelka suhteutettuna tuloihin 2011-2020, % (mukaillen Eurostat 2021)	17
Kuvio 3: Asuntokuntien velkaantumisasaste ikäluokittain (mukaillen Tilastokeskus 2020; Tilastokeskus 2021f).....	18
Kuvio 4: Ylivelkaantumisen määritelmät (mukaillen Hiilamo ym. 2021, 10.)	20
Kuvio 5: Maksuhäiriöiset henkilöt ikäluokittain (mukaillen Asiakastieto 2021b, 5)	30
Kuvio 6: Yksityishenkilön perinnän vaiheet (mukaillen Intrum 2021)	31
Kuvio 7: Alkuperäiseen laskuun tulevat kulut (mukaillen Nieminen 2021)	32
Kuvio 8: Vastaaajien jakauma koulutusaloittain.....	43
Kuvio 9: Covid-19-pandemian vaikutus talouden hallintaan ikäluokittain	44
Kuvio 10: Covid-19-pandemian aiheuttamat tulonmenetykset ikäluokittain	45
Kuvio 11: Vastaaajien lainanotto sekä lainanottoaikeet Covid-19-pandemian aikana	46
Kuvio 12: Vastaaajien laina- ja velkatyypit tällä hetkellä	48
Kuvio 13: Euromääräisesti suurimman lainan myöntänyt taho	49
Kuvio 14: Maksuvaikeudet laskujen maksuun liittyen	50
Kuvio 15: Vastaaajien tietämys maksuhäiriömerkinnöistä, perinnästä ja ulosotosta.....	51
Kuvio 16: Maksuhäiriömerkinnän muodostumiseen liittyvät vastaukset koulutusaloittain	52
Kuvio 17: Perinnän etenemiseen liittyvät vastaukset koulutusaloittain	53
Kuvio 18: Ulosoton etenemiseen liittyvät vastaukset koulutusaloittain	53
Kuvio 19: Yksityishenkilön talouden hallintaan liittyvä opetus ikäluokittain	54
Kuvio 20: Yksityishenkilön talouden hallintaan liittyvä opetus koulutusaloittain	55
Kuvio 21: Kuudennentoista kysymyksen vastausten prosentuaalinen jakauma	56
Kuvio 22: Talouden hallintaan liittyvä opetus koulutusaloittain	58

Taulukot

Taulukko 1: Velallisten lukumäärä ja ulosottovelkojen kokonaissaldo 2011-2020 (mukaillen Tilastokeskus 2021i)	35
Taulukko 2: Vastaaajien sukupuolijakauma	42
Taulukko 3: Vastaaajien ikäjakauma	42
Taulukko 4: Covid-19-pandemian vaikutus talouden hallintaan	43
Taulukko 5: Covid-19-pandemian aiheuttamat tulonmenetykset	45
Taulukko 6: Lainanotto sekä lainanottoaikeet ikäluokittain	46
Taulukko 7: Lainanotto sekä lainanottoaikeet sukupuolten välillä	47
Taulukko 8: Vastaaajien laina- ja velkatyypit ikäluokittain	49
Taulukko 9: Maksuhäiriömerkinnät, perintä- ja ulosottoasiat.....	50
Taulukko 10: Maksuhäiriömerkinnät, perintä- ja ulosottoasiat ikäluokittain	51

Taulukko 11: Yksityishenkilön talouden hallintaan liittyvä opetus	54
Taulukko 12: Kysymyksen 16 keskiarvot ja keskihajonnat	57
Taulukko 13: Talouden hallintaan liittyvä opetus.....	57
Taulukko 14: Talouden hallintaan liittyvä opetus ikäluokittain.....	58

Liitteet

Liite 1: Kyselylomake	78
Liite 2: Saatesähköposti	83

Liite 1: Kyselylomake

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden talous

Tervetuloa tekemään ammattikorkeakouluopiskelijoiden taloutta koskevaa kyselyä. Tässä kyselyssä käsitellään ammattikorkeakouluopiskelijoiden velkaantumista sekä Covid-19-pandemian vaikutusta opiskelijoiden talouden hallintaan. Kysely liittyy opinnäytetyöhön. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Tilastokeskus.

Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 3-5 minuuttia. Kyselyn vastaukset ovat anonyymejä.

Kiitos paljon vastauksista ja tsemppiä opintoihin!

...

* Pakollinen

1. Olen *

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua vastata

2. Ikä: *

- Alle 20
- 20-24
- 25-29
- 30-34
- Yli 35

3. Tällä hetkellä opiskeltava ala: *

- Kauppa, hallinto ja oikeustieteet
- Tietojenkäsittely ja tietoliikenne (ICT)
- Terveys- ja hyvinvointialat
- Tekniikan alat
- palvelualat
- Humanistiset ja taidealat
- Luonnontieteet
- Maa- ja metsätalousalat
- Muu koulutusala

4. Onko Covid-19-pandemia vaikuttanut talouden hallintaan? *

- Ei
- Kyllä

5. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, kuvaile lyhyesti millä tavoin pandemia on vaikuttanut talouden hallintaan?

Kirjoita vastaus

6. Onko Covid-19-pandemia aiheuttanut sinulle tulonmenetyksiä? *

- Ei
- Kyllä

7. Oletko ottanut lainaa Covid-19-pandemian aikana? *

- En
- Kyllä
- Suunnittelen ottavani lainaa lähiaikoina

8. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, mitä lainaa olet ottanut tai suunnittelet ottavasi?

Kirjoita vastaus

9. Onko sinulla tällä hetkellä lainaa tai velkaa? *

- Ei
- Opintolainaa
- Asuntolainaa vakituiseen asuntoon
- Kulutusluottovelkaa
- Pikavippivelkaa
- Osamaksu- tai leasingvelkaa (mukaan lukien autolainat rahoitusyhtiöltä)
- Korollista luottokorttivelkaa
- Jotain muuta lainaa

10. Jos sinulla on lainaa, mikä taho on euromääräisesti suurimman lainasi lainanmyöntäjä?

- Pankki
- Rahoituslaitos, esim. pikavippiyritys
- Panttilainaamo tai muu vastaava toimija
- Toinen kotitalous tai muu yksityinen lähde (esim. vanhemmat, läheiset, ystävät)

11. Oletko kokenut vaikeuksia maksaa laskuja? *

- Kyllä, viimeisen vuoden aikana
- Kyllä, aiemmin kuin vuosi sitten
- En ole kokenut maksuvaikeuksia
- En halua vastata

12. Onko sinulla maksuhäiriömerkintä tai laskuja/velkaa perinnässä tai ulosotossa? *

- Ei ole
- Maksuhäiriömerkintä
- Laskuja/velkaa perinnässä
- Laskuja/velkaa ulosotossa
- En halua vastata

13. Jos koet, että olet menettänyt taloutesi hallinnan, mistä tämä on johtunut?
Miten suunnittelet saavasi talutesi hallintaan?

Kirjoita vastaus

14. Valitse parhaiten sopiva vaihtoehto. *

	Kyllä	En
Tiedän, miten maksuhäiriömerkintä muodostuu.	☐	☐
Tiedän, miten perintä etenee.	☐	☐
Tiedän, miten ulosotto etenee.	☐	☐

15. Onko amk-opintojesi aikana yksityishenkilön talouden hallintaa käsitelty mielestäsi riittävästi? *

- Kyllä
- Ei

16. Valitse parhaiten vastaava vaihtoehto.

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Kulutusluotot tai pikavipit ovat hyvä tapa rahoittaa hankintoja.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asuntolaina on tavoittelemisen arvoinen asia.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olen murehtinut talouttani Covid-19-pandemian aikana aiempaa enemmän.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Voisin rahoittaa hankintojani Covid-19-pandemian takia lainarahalla.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koen, että taloudellinen osaamiseni on hyvällä tasolla.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

17. Tulisiko ammattikorkeakoulussa käsitellä talouden hallintaa enemmän, esimerkiksi opiskelijan taloutta käsittelevällä pakollisella kurssilla? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Lähetä

Liite 2: Saatesähköposti

Otsikko: Kysely amk-opiskelijoiden taloudesta

Hei!

Olen Emilia Nieminen, opiskelen Laurea-ammattikorkeakoulussa tradenomiksi. Teen opinnäytetyötäni nuorten aikuisten velkaantuneisuudesta sekä Covid-19-pandemian vaikutuksesta. Opinnäytetyössä toteutetaan ammattikorkeakouluopiskelijoiden taloutta koskeva verkkokysely. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Tilastokeskus.

Kysely lähetetään ammattikorkeakoulun myöntämään tutkimuslupaun perustuen. Kyselyssä ei kerätä henkilötietoja ja vastauksia käsitellään anonyymisti.

Verkkokysely on täysin anonyymi. Kyselyyn vastaaminen vie vain noin 3-5 minuuttia.

Kyselyyn pääset vastaamaan alla olevasta linkistä:

<https://forms.office.com/r/b4r6vC5SDt>

Kiitos kaikille vastaajille ja tsemppiä kevään opintoihin!

Ystävällisin terveisin

Emilia Nieminen
emilia.nieminen@student.laurea.fi
Laurea-ammattikorkeakoulu